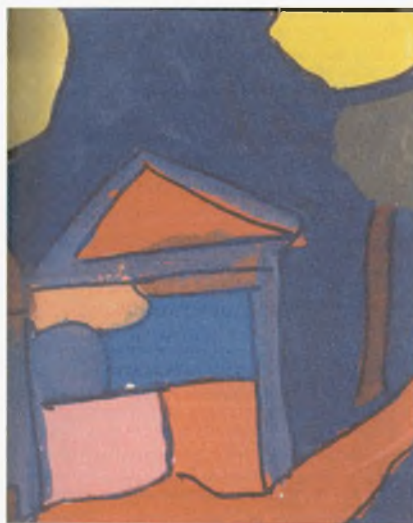

Μωραΐτου Σωτηρία

«Η ΜΟΥΣΕΙΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.

ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
που εκπονήθηκε στο Τμήμα
Π.Σ.Ε. «Μουσειοπαιδαγωγική Εκπαίδευση»
του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

Με την επίβλεψη
της ΒΕΜΗ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ, Λέκτορας ΠΤΔΕ του Παν/μίου Θεσσαλίας
και της ΓΥΙΟΚΑ ΛΙΑΣ, Διδάσκουσας στο Τμήμα ΙΑΚΑ του Παν/μίου
Θεσσαλίας

Βόλος 2003

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ & ΚΕΝΤΡΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»**

Αριθ. Εισ.: 6212/1
Ημερ. Εισ.: 02-04-2008
Δωρεά: Συγγραφέα
Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ- ΠΣΕ -ΜΕ
2003
ΜΩΡ

Του Γιώργου

Και

του Βασίλη ...

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	Σελ. 1
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	Σελ. 2
Μέρος Πρώτο	
1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	Σελ. 3
Μέρος Δεύτερο	
2.1 Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ	Σελ. 7
2.2 Ο ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ	Σελ. 11
2.3 ΜΟΥΣΕΙΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ	Σελ. 17
2.3.1 Η ιστορία της Μουσειοπαιδαγωγικής εκτός Ελλάδας	Σελ. 19
2.3.2 Οι πρώτοι Μουσειοπαιδαγωγοί	Σελ. 21
2.3.3 Η ιστορία της Μουσειοπαιδαγωγικής στην Ελλάδα	Σελ. 22
2.3.4 Σκοπός - στόχοι της Μουσειοπαιδαγωγικής	Σελ. 24
2.3.5 Μεθοδολογία της Μουσειοπαιδαγωγικής	Σελ. 27
2.3.6 Ο ρόλος του Μουσειοπαιδαγωγού	Σελ. 30
2.3.6.1 Μουσειοπαιδαγωγική και προσέλκυση των ενηλίκων	Σελ. 32
2.3.6.2 Διαφοροποιήσεις στις πτυχές της εκπαίδευσης ανηλίκων και ενηλίκων	Σελ. 33
2.3.7 Ο ρόλος του δασκάλου	Σελ. 35

2.3.8 Εκπαιδευτικά Προγράμματα Μουσείων. Μια κατ' εξοχήν μουσειοπαιδαγωγική δραστη- ριότητα	Σελ. 40
2.3.8.1 Σκοπός - στόχοι Εκπαιδευτικών Προ- γραμμάτων	Σελ. 41
2.3.8.2 Μερικοί τύποι Εκπαιδευτικών Προγραμ- μάτων	Σελ. 45
2.3.8.3 Μεθοδολογία Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων	Σελ. 47
2.3.8.4 Στάδια σχεδιασμού Εκπαιδευτικών Προ- γραμμάτων	Σελ. 49
2.3.8.5 Στάδια διεξαγωγής Εκπαιδευτικών Προ- γραμμάτων	Σελ. 49

Μέρος Τρίτο

3.1 ΜΟΥΣΕΙΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ	Σελ. 52
3.1.1 Προπτυχιακό επίπεδο σπουδών	Σελ. 56
3.1.1.1 Παιδαγωγικά Τμήματα	Σελ. 56
3.1.1.2 Άλλα Τμήματα	Σελ. 72
3.1.2 Μεταπτυχιακό επίπεδο σπουδών	Σελ. 75
3.1.3 Ερωτηματολόγιο - Σχολιασμός ερωτηματολογίου	Σελ. 78
3.1.4 Συμπεράσματα	Σελ. 80
3.2 ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ ΣΤΗΝ ΜΟΥΣΕΙΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ	Σελ. 82
3.2.1 Επιμόρφωση από Δημόσιους Φορείς	Σελ. 83
3.2.2 Επιμόρφωση από Μουσεία - Ιδιωτικούς Φορείς	Σελ. 94
3.2.3 Συμπεράσματα	Σελ. 102

Μέρος Τέταρτο

ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Σελ. 104

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Σελ. 113

Βιβλιογραφία

Σελ. 114

Παραρτήματα

Παράρτημα I - Διδασκόμενα μαθήματα Αισθητικής και
Μουσειακής Αγωγής σε Τμήματα των
ελληνικών Πανεπιστημίων

Παράρτημα II - Απαντήσεις ερωτηματολογίου

Παράρτημα III - Διάφορα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Αισθάνομαι την ανάγκη να ευχαριστήσω θερμά, πρωτίστως, την κα. Μπίλη Βέμη, Λέκτορα του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, η οποία πρότεινε το θέμα της πτυχιακής μου εργασίας και με ενεθάρρυνε να προχωρήσω. Την ευχαριστώ για την πολύτιμη βοήθειά της, για τον χρόνο που μου διέθεσε, για την υποστήριξη και την αμέριστη συμπαράστασή της σε όλα τα στάδια αυτής της προσπάθειας.

Ευχαριστώ, επίσης, την κα. Λία Γυιόκα, διδάσκουσα στα Τμήματα Ιστορίας Αρχαιολογίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, και Μουσειοπαιδαγωγικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, για την βοήθεια και τις κριτικές παρατηρήσεις της.

Θα ήθελα ακόμη να ευχαριστήσω όλους όσους δούλεψαν για την δημιουργία του Τμήματος Μουσειοπαιδαγωγικής Εκπαίδευσης, τους διδάσκοντες σ' αυτό, τους διοικητικούς υπαλλήλους της Γραμματείας για την βοήθειά τους και όσους με οποιοδήποτε τρόπο βοήθησαν να φτάσω μέχρι εδώ.

Τέλος, ευχαριστώ από τα βάθη της καρδιάς μου όλες τις συμφοιτήτριες και τους συμφοιτητές μου και ιδιαίτερα τις κυρίες Βάσω Κραβαρίτου και Μαρία Σπανού για την αγάπη και τη φιλία τους.

1.1 ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το *Μουσείο*, σήμερα, δεν αντιμετωπίζεται πια σαν ένας μηχανισμός που παρουσιάζει ουδέτερα τις αποδείξεις για την 'αλήθεια' του κόσμου, αλλά σαν ένας επικουρικός εκπαιδευτικός μηχανισμός, που προσφέρει τα κατάλληλα εργαλεία για την ερμηνεία και κατανόηση των μουσειακών αντικειμένων, ώστε ο επισκέπτης να επικοινωνήσει και να ψυχαγωγηθεί. Τα μουσειακά αντικείμενα μπορούν να θεωρηθούν ως μια ανεξάντλητη πηγή πληροφοριών και να αποτελέσουν αφορμή για γνώση και ποικίλες εμπειρίες. Η *μουσειοπαιδαγωγική διαδικασία*, γέφυρα ανάμεσα στην εκπαίδευση και τον πολιτισμό, δεν βασίζεται στην απλή παρουσίαση του συνόλου του μουσειακού χώρου και των συλλογών του, ούτε στο μονόλογο, αλλά προϋποθέτει την ουσιαστική εμπλοκή του επισκέπτη. Πρόκειται για μια δυναμική εκπαιδευτική διαδικασία, της οποίας σκοπός είναι η παιδαγωγική αξιοποίηση των Μουσείων.

Στην εργασία αυτή, γίνεται μια προσπάθεια να παρακολουθήσουμε την πορεία της *Μουσειοπαιδαγωγικής* στην Ελλάδα, από την εμφάνισή της μέχρι σήμερα, και ιδιαίτερα επιχειρούμε να περιγράψουμε ποια είναι η κατάσταση σήμερα στον τομέα αυτό, τόσο σε επίπεδο κατάρτισης όσο και επιμόρφωσης. Ξεκινώντας με μια μικρή αναδρομή στην ιστορία του Μουσείου και του ρόλου του στην κοινωνία σήμερα, φτάνουμε στην ανάγκη που προκύπτει για *μουσειακή εκπαίδευση*, η οποία συντελείται μέσα από την *μουσειοπαιδαγωγική διαδικασία*. Μέσα από την περιγραφή του περιεχομένου του κλάδου της *Μουσειοπαιδαγωγικής*, της ιστορίας της, των σκοπών και των στόχων της, της μεθοδολογία της και ιδιαίτερα αυτής των *Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων*, γίνεται μια προσπάθεια να κατανοηθεί η νέα αυτή μουσειακή και εκπαιδευτική διαδικασία. Στη συνέχεια, από την καταγραφή όσων Τμημάτων της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης στην Ελλάδα συμπεριλαμβάνουν στα Προγράμματα Σπουδών τους -τόσο σε προπτυχιακό όσο και σε μεταπτυχιακό επίπεδο- τη διδασκαλία της *Μουσειοπαιδαγωγικής*, καθώς επίσης και των δημόσιων και ιδιωτικών φορέων που δείχνουν ενδιαφέρον για την μουσειοπαιδαγωγική και προσφέρουν την ανάλογη επιμόρφωση, προκύπτει ότι, η *Μουσειοπαιδαγωγική* βρίσκεται ακόμη στη φάση της αναζήτησης της ταυτότητάς της και της θέσης που θα πρέπει να έχει μέσα στην μουσειακή και την εκπαιδευτική κοινότητα. Τέλος, διατυπώνονται κάποια πρώτα συμπεράσματα και προοπτικές.

Μέρος Πρώτο

1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Πως μπορεί η Εκπαίδευση να ανταποκριθεί στις προκλήσεις του μέλλοντος;
Και πως μπορεί ο Πολιτισμός να συμβάλει στην εφαρμογή μιας αξιόπιστης εκπαιδευτικής πολιτικής;

Πολιτισμός. Πρόκειται για μια έννοια περιεκτική, αλλά ταυτόχρονα πολυσήμαντη και πολυδιάστατη, που συνδέεται τόσο με το σύνολο των ανθρώπινων επιτευγμάτων (κοινωνικών, οικονομικών, πολιτικών), όσο και με την ικανότητα του ατόμου να δέχεται ή να απορρίπτει τα επιτεύγματα αυτά. Συγχρόνως περιλαμβάνει όλα τα πνευματικά και καλλιτεχνικά δημιουργήματα, αλλά και τα δημιουργήματα του υλικού και τεχνολογικού πολιτισμού. Αποτελεί εξάλλου μια ενότητα, στην οποία περιλαμβάνονται διαχρονικά όλες οι εκδηλώσεις της καθημερινής ζωής (αξίες, συνήθειες, ήθη, έθιμα, συμπεριφορές και στάσεις) μιας κοινωνίας σε μια συγκεκριμένη περίοδο.

Η Παιδεία και ιδιαίτερα, -όταν αναφερόμαστε σε νέους ανθρώπους- και η Εκπαίδευση, μας επιτρέπουν να κατανοήσουμε τα επιτεύγματα και τις αξίες του παρελθόντος, να καθορίσουμε την εξέλιξη του παρόντος και να συμβάλουμε στη διαμόρφωση του μέλλοντος. Ο κόσμος, και ιδιαίτερα οι νέοι έχουν ανάγκη σήμερα, περισσότερο από ποτέ, τις γνώσεις και τις δεξιότητες εκείνες που θα τους δώσουν τη δυνατότητα να ανταποκριθούν στις προκλήσεις του 21ου αιώνα, του αιώνα της αποθέωσης των τεχνολογικών επιτευγμάτων. Επομένως, ο ρόλος της Εκπαίδευσης είναι σήμερα όσο ποτέ σημαντικός και γι' αυτό πρέπει να προσαρμοστεί στις νέες συνθήκες που διαμορφώνονται. Αυτό μπορεί να γίνει μόνο αν τεθούν νέες βάσεις τόσο στην Πρωτοβάθμια όσο και στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Για να πετύχει, θα

πρέπει να εξασφαλιστεί η συνεργασία όλων των εμπλεκομένων στην παιδευτική διαδικασία, που συχνά βρίσκονται εκτός του παραδοσιακού χώρου του σχολείου.

Ιδιαίτερα σημαντικός παράγοντας, που εμπλέκεται σ' αυτή την παιδευτική διαδικασία και βρίσκεται εκτός του παραδοσιακού χώρου του σχολείου μπορεί να θεωρηθεί το σύγχρονο Μουσείο, που δίνει ιδιαίτερη έμφαση στον ρόλο του αυτό, μέσα από προγράμματα, που βελτιώνουν το μουσειακό περιβάλλον και το καθιστούν περισσότερο φιλικό για τα παιδιά και τις οικογένειές τους, με στόχο την επίτευξη μιας άλλης διαδικασίας μάθησης, προσέγγισης της γνώσης και διαμόρφωσης της σκέψης. Τα προγράμματα αυτά προϋποθέτουν ευρύτερες συνεργασίες (πολιτιστικά κέντρα, μουσειοπαιδαγωγοί, μαθητές, εκπαιδευτικοί, γονείς), ώστε να εξασφαλίζεται με τον αποτελεσματικότερο δυνατό τρόπο η εξοικείωση με τον Πολιτισμό και η ενθάρρυνση για την ανάπτυξη των πολιτισμικών δεξιοτήτων των νέων. Προς την κατεύθυνση αυτή μπορεί να συμβάλει η *Μουσειοπαιδαγωγική*. Η *Μουσειοπαιδαγωγική* στηρίζεται στα δεδομένα της τέχνης, της αισθητικής και του πολιτισμού, ενώ συγχρόνως είναι μια δευτερογενής παιδαγωγική κατεύθυνση.

Στην παρούσα εργασία θα προσπαθήσουμε να αποτυπώσουμε την πορεία της *Μουσειοπαιδαγωγικής* στη χώρα μας, το σκοπό και τους στόχους της, τον εκπαιδευτικό και ευρύτερα τον κοινωνικό ρόλο της, με:

- A) Την άντληση στοιχείων από την ελληνική και ξένη βιβλιογραφία.
- B) Τον εντοπισμό, την καταγραφή και την κατηγοριοποίηση των ελληνικών Πανεπιστημιακών Τμημάτων, που προσφέρουν μαθήματα μουσειακής εκπαίδευσης τόσο σε προπτυχιακό όσο και σε μεταπτυχιακό επίπεδο.

- Γ) Τον εντοπισμό και την καταγραφή των Μουσείων και άλλων φορέων, που προσφέρουν επιμόρφωση σε εκπαιδευτικούς, πάνω σε *μουσειοπαιδαγωγικά θέματα*.
- Δ) Τις συνεντεύξεις Πανεπιστημιακών δασκάλων που διδάσκουν Μουσειακή Εκπαίδευση
- Ε) Την ανάλυση - ερμηνεία δεδομένων και την εξαγωγή κάποιων πρώτων συμπερασμάτων.

Από την ετυμολογική και μόνο ανάλυση της λέξης «*Μουσειοπαιδαγωγική*», αντιλαμβάνεται κάποιος τη σχέση Μουσείου και παιδαγωγικής ή καλύτερα μουσείου και σχολείου. Ο *μουσειοπαιδαγωγός* προσπαθεί να στήσει μια γέφυρα ανάμεσα στα αντικείμενα του υλικού πολιτισμού, τα οποία αντιμετωπίζει σαν «κείμενα» που επιδέχονται πολλαπλές αναγνώσεις και ερμηνείες και τους μαθητές, που είναι μια από τις πολυπληθέστερες κατηγορίες επισκεπτών του Μουσείου. Ο *μουσειοπαιδαγωγός* αναλαμβάνει να σχεδιάσει και να υλοποιήσει ερμηνευτικές-εκπαιδευτικές δράσεις, που αναφέρονται συνήθως ως *Εκπαιδευτικά Προγράμματα Μουσείου* και απευθύνονται κατά κύριο λόγο σε σχολικές ομάδες.

Ο σχεδιασμός τέτοιων ερμηνευτικών - εκπαιδευτικών δράσεων αποτελεί ίσως αποκλειστικό προνόμιο του *μουσειοπαιδαγωγού*, η υλοποίησή τους όμως είναι αποτέλεσμα συνεργασίας *μουσειοπαιδαγωγού* - δασκάλου, Μουσείου - σχολείου. Ενώς σχολείου που θα αντιμετωπίζει το Μουσείο, υπό την ευρεία του έννοια, όχι απλώς ως φόντο σχολικών εκδρομών ή περιπάτων, αλλά ως χώρο πολυσήμαντων πληροφοριών και δραστηριοτήτων που βοηθούν στην κατανόηση του παρόντος, πράγμα που προϋποθέτει μια κριτική αντίληψη του παρελθόντος.

Μόνο η εκπαίδευση, από την πρώτη σχολική ηλικία, μπορεί να εθίσει τα παιδιά στη συναναστροφή με τα μουσεία, να τα εκθέσει στην επίδρασή τους, να τους επιτρέψει να έχουν μια σχέση με το παρελθόν μέσα από προσωπικές τους εμπειρίες και να δημιουργήσει προϋποθέσεις για την κατανόηση του «διαφορετικού» στο χώρο και στο χρόνο. Έτσι η νέα γενιά θα έχει έγκαιρα αυτό που δύσκολα μπορεί να πετύχει η μετεκπαίδευση των σημερινών ενηλίκων.

Οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί θέλουν να προσφέρουν μια άλλη εκπαίδευση, αλλά δεν μπορούν, διότι δεν ξέρουν τον τρόπο. Και εδώ είναι το πρόβλημα. Δεν γνωρίζουν πως αυτό που χρειάζεται είναι να είναι πρώτα απ' όλα παιδαγωγοί, αλλά συγχρόνως να έχουν καλή θεωρητική και πρακτική κατάρτιση στη μουσειακή εκπαίδευση. Πως όμως μπορεί να επιτευχθεί το «ιδανικό»; Με τη διδασκαλία, μέσα στην καρδιά των Παιδαγωγικών Τμημάτων, μαθημάτων που να σχετίζονται με την Μουσειακή Εκπαίδευση ή τη *Μουσειοπαιδαγωγική*, με την δημιουργία μεταπτυχιακών προγραμμάτων, ή με την επιμόρφωση;

Στην εργασία αυτή, γίνεται μια προσπάθεια αναζήτησης της ταυτότητας της Μουσειοπαιδαγωγικής στην Ελλάδα. Δηλαδή πότε έγιναν τα πρώτα βήματα, από ποιους, ποιες δράσεις αποτέλεσαν 'ορόσημο', αν υπάρχει Τριτοβάθμια Μουσειακή Εκπαίδευση, πάνω σε ποιους άξονες σχεδιάζονται οι δραστηριότητες της και κυρίως τα *Εκπαιδευτικά Προγράμματα*, ποια είναι η δύναμή της σήμερα στους πολιτιστικούς χώρους. Επίσης, πως διαμορφώνεται η σχέση σχολείου και Μουσείου, ποιοι οι ρόλοι του *μουσειοπαιδαγωγού* και του δασκάλου σ' αυτήν.

Μέρος Δεύτερο

2.1 Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ

Η ελληνική λέξη «Μουσείο» στο πέρασμα των αιώνων είχε μια σειρά από διαφορετικά περιεχόμενα και ερμηνείες.

Το Μουσείο ως θεσμός ανέκαθεν συμβάδιζε με τις εκάστοτε εξελίξεις στον κοινωνικό, πνευματικό, οικονομικό και πολιτικό τομέα.

Στην αρχή, το Μουσείο ήταν ο ναός και η έδρα των Μουσών, δηλαδή χώρος ιερός. Όμως το Μουσείο, όπως νοείται σήμερα, γεννήθηκε στην Αλεξάνδρεια των Πτολεμαίων από την ανάγκη αποθησαύρισης της αποκτημένης γνώσης. Αν και περιείχε γλυπτά στοχαστών, αστρονομικά όργανα και χειρουργικά εργαλεία και ταυτόχρονα ζωολογικό και βοτανικό κήπο, πάνω απ' όλα ήταν μια ακαδημαϊκή κοινότητα.

Το ενδιαφέρον των Ουμανιστών για την ελληνορωμαϊκή αρχαιότητα θα προσδώσει ώθηση στη συλλεκτική πρακτική, που σταδιακά συστηματοποιείται και επεκτείνεται, κυρίως στους ιταλικούς αριστοκρατικούς οίκους και στις βασιλικές αυλές της Ευρώπης.¹ Με αφετηρία τα πριγκιπικά θησαυροφυλάκια και τις ακαδημαϊκές συλλογές «αξιοπερίεργων αντικειμένων» του 15ου, 16ου και 17ου αιώνα, όπου οι συλλογές αφορούσαν τους ίδιους τους συλλέκτες και έναν κλειστό κύκλο ευγενών και διανοούμενων, το Μουσείο μετασχηματίζεται.²

¹ Γκότσης Στ., «Ερμηνευτικές-εκπαιδευτικές προσεγγίσεις σε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους», στο *Παιδεία & Αρχαιολογία: εκπαιδευτικά προγράμματα του ΥΠ.ΠΟ., Πρακτικά Ημερίδας, Χαλκίδα 13-5-98*, ΥΠ.ΠΟ. – ΙΑ' ΕΠΚΑ, Χαλκίδα, 2000, σ. 18

² Τσιτούρη Α., «Το Μουσείο, ένα δυναμικό εργαλείο εκπαίδευσης», στο *Μουσείο – Σχολείο*, Πρακτικά 6ου Περιφερειακού Σεμιναρίου, Καβάλα, 20-21-22 Σεπτεμβρίου 2002, CITRONIO, Αθήνα, 2002, σ.22

Εξελίχθηκε σε βασικό ιδεολογικό φορέα υπό την επήρεια των ιδεολογικών ρευμάτων του Διαφωτισμού και του Ρομαντισμού³. Προς το τέλος του 17ου αιώνα εμφανίζονται τα πρώτα συνδεδεμένα με Πανεπιστήμια μουσεία, όπως το Ashmolean Museum του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης, που ιδρύεται το 1683. Το 1753 το Βρετανικό Κοινοβούλιο δημιουργεί το Βρετανικό Μουσείο, ενώ το 1793 ανοίγει το Λούβρο, ως Μουσείο της Δημοκρατίας.⁴

Τον 18ο και κυρίως τον 19ο αιώνα, με την καθοριστική επίδραση των ιδεών της Γαλλικής Επανάστασης, το Μουσείο μετασχηματίζεται σε Θεσμό. Τροποποιείται η μορφή και το περιεχόμενο της έκθεσης, αρχίζουν οι πειραματισμοί για χρονολογικές ή θεματικές παρουσιάσεις, ενώ εμπλουτίζονται και διαφοροποιούνται οι συλλογές.

Τομή στην παραπάνω διαδικασία αποτελεί η ίδρυση στη Στοκχόλμη του πρώτου πραγματικά ανοιχτού Μουσείου στο ευρύ κοινό, το Skansen (1891).

«Το σύγχρονο μουσείο είναι ένα προϊόν του Ουμανισμού της Αναγέννησης, του Διαφωτισμού του 18ου αιώνα και της Δημοκρατίας του 19ου αιώνα» (J. Mordaunt Crook).⁵

Ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός και η ανάγκη για συγκρότηση εθνικής ταυτότητας επέβαλαν την προσπάθεια για προστασία του υλικού και άυλου πολιτισμού και τροφοδότησαν την ανάδειξη του παρελθόντος ως εφελτήριο για την αυτοσυνείδηση και τη μόρφωση του Γένους.

³ Πίνη Ε., «Μουσείο και εκπαίδευση: ένα κοινό πεδίο δράσης», στο *Μουσείο – Σχολείο, Πρακτικά του Περιφερειακού Σεμιναρίου*, Καβάλα 20-21-22 Σεπτ 2002, CITRONIO, Αθήνα, 2002, σ. 62.

⁴ Γκότσης Στ., *ό.π.*, σ. 18.

⁵ Γκότσης Στ., *ό.π.*, σ. 18.

«Σκοπός της των μουσείων ιδρύσεως είναι η διδασκαλία και η μελέτη της αρχαιολογίας, η γενική διάδοσις της αρχαιολογικής γνώσεως και η ανάπτυξις έρωτος προς τας καλὰς τέχνας». (Περί διοργανισμού των εν Αθήναις μουσείων, 1885)⁶

Παρά τις πρώιμες διακηρύξεις περί εκδημοκρατισμού της γνώσης, τα μουσεία παρέμειναν επί μακρόν και επί της ουσίας κλειστά, ακαδημαϊκά ιδρύματα, αδυνατώντας να φωτίσουν το πλήθος των ιδεών και των νοημάτων που εμπεριέχονταν στα αντικείμενα των συλλογών τους.

Σημαντική τομή στην πορεία του Μουσείου επέφεραν οι ραγδαίες κοινωνικές και οικονομικές εξελίξεις που σηματοδότησαν το δεύτερο μισό του 20ου αιώνα, αρχικά στην Αμερική και λίγο αργότερα στην Ευρώπη. Οι εξελίξεις αυτές παγίωσαν έναν νέο τύπο μουσειακού οργανισμού, που δίνει το προβάδισμα στην επικοινωνιακή και κοινωνική αποστολή του Μουσείου.

Στην αυγή του 21ου αιώνα, η συζήτηση για την αναγκαιότητα ενός Μουσείου πραγματικά ανοιχτού και δημοκρατικού, ενός Μουσείου που διαλέγεται ουσιαστικά με τα κοινωνικά υποκείμενα, έχει γενικευθεί. Τροφοδοτείται από τους προβληματισμούς για την ανάγκη ερμηνείας του υλικού πολιτισμού, και από τη συνειδητοποίηση ότι η έκθεση των αντικειμένων δεν είναι μια ουδέτερη πράξη, αλλά περισσότερο μια «αφήγηση». Τροφοδοτείται ακόμη, από τους προβληματισμούς για τον τρόπο, με τον οποίο δομείται η γνώση και από τη συνηθειτοποίηση ότι το κοινό των Μουσείων δεν είναι ενιαίο και ομοιογενές.

---

⁶ «Περί διοργανισμού των εν Αθήναις μουσείων, 1885», Τσιτούρη Α., *ό.π.*, σ. 22

Αποτελεί κοινό τόπο ότι, το Μουσείο ασχολείται κυρίως με το παρελθόν, αν και όχι αποκλειστικά.⁷ Το παρελθόν φαίνεται να φθάνει στις μέρες μας μέσα από σπαράγματα, αντικείμενα, υλικά, αρχιτεκτονικά μέλη, εργαλεία, κείμενα. Τα αντικείμενα του παρελθόντος αποκτούν το νόημά τους μέσω των επιστημονικών και εκπαιδευτικών πρακτικών που τα ερμηνεύουν και τα αξιολογούν. Τα σύνολα αυτά των υλικών καταλοίπων συλλέγονται, μελετώνται και καταλήγουν μετά από επιλογή στις προθήκες των εκθέσεων.

Τα Μουσεία επικοινωνούν με το κοινό. Η εκθεσιακή πρακτική, η δημόσια παρουσίαση των συλλογών αποτελεί και μια δημόσια τοποθέτηση, τόσο για το συγκεκριμένο κάθε φορά θέμα, όσο και για τη σχέση επισκέπτη και εκθέματος.

Ο επισκέπτης καλείται να αναγνωρίσει στα εκθεσιακά σύνολα το παρελθόν του, ή αυτό που του παρουσιάζεται ως τέτοιο, να πληροφορηθεί, να συγκρίνει, να μελετήσει, να κρίνει, να συμπεράνει. Το Μουσείο, δίνοντας την ευκαιρία στους επισκέπτες του να αποκτήσουν κοινές αναφορές, κοινές ερμηνείες, αξίες και συμπεριφορές, καθίσταται μια από τις συνιστώσες στην παραγωγή της συλλογικής μνήμης.⁸

Η πολιτισμική κληρονομιά, από την οποία η μνήμη εκπορεύεται, πρέπει να προστατευθεί από όλους. Γιατί μας αφορά όλους.

⁷ Στην Ελλάδα η πλειοψηφία των Μουσείων είναι αρχαιολογικά.

⁸ Λέκκα Αλ. και Αλεξίου Θ., «Το μουσείο «εκτός των τοιχών»: κινητές πολιτιστικές μονάδες και σχολική πράξη», στο *Μουσείο – Σχολείο*, Πρακτικά 6ου Περιφερειακού Σεμιναρίου, Καβάλα 20-21-22 Σεπτ 2002, CITRONIO, Αθήνα, 2002, σ. 30

2.2 Ο ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ

Σήμερα, ο εκπαιδευτικός ρόλος του Μουσείου, που είχε ήδη υπογραμμιστεί από τα μέσα του 19ου αιώνα, επαναδιατυπώνεται. Το Μουσείο δεν αντιμετωπίζεται πια ως ένας αμερόληπτος διδακτικός μηχανισμός που παρουσιάζει ουδέτερα τις αποδείξεις για την «αλήθεια» του κόσμου, που εικονογραφεί τα σχολικά βιβλία, που εμφυτεύει γνώσεις σε παθητικούς δέκτες, που νομιμοποιείται να επιβάλλει αισθητικές αξιολογήσεις και κρίσεις. Αντίθετα, σήμερα, ο εκπαιδευτικός ρόλος του Μουσείου ανιχνεύεται στη δυνατότητα που παρέχει για πολλαπλές αναγνώσεις του υλικού πολιτισμού, στη δυνατότητα να προσφέρει στις διάφορες κατηγορίες του κοινού τα κατάλληλα ερμηνευτικά εργαλεία για την κατανόηση των εκθεμάτων, στη δυνατότητα να υποστηρίζει την κριτική γνώση.⁹

Με ποιο τρόπο η επαφή του σχολικού κοινού με τα Μουσεία μπορεί να κεντρίσει το ενδιαφέρον και τη φαντασία, να αποτελέσει αφορμή για νέες επισκέψεις;

Είναι σε θέση το σημερινό ελληνικό σχολείο και ευρύτερα το εκπαιδευτικό μας σύστημα να καλλιεργήσει στους μαθητές την έφεση και την επιθυμία να επισκέπτονται, να μελετούν, να προβληματίζονται και γιατί όχι, να συγκινούνται από τα αριστουργήματα της πολιτιστικής μας κληρονομιάς; Αν όχι, τι φταίει και τι πρέπει να αλλάξει;

---

⁹ Τσιτούρη Α., «Το Μουσείο, ένα δυναμικό εργαλείο εκπαίδευσης», στο *Μουσείο – Σχολείο, ό.π.*, σ. 23.

Το σχολείο, παρά τις όποιες συχνά αναγγελλόμενες αλλαγές και παρά τις προσπάθειες όλο και περισσότερων εκπαιδευτικών να «κλέψουν» χρόνο για να υλοποιήσουν καινοτόμες δραστηριότητες, παραμένει λογοκεντρικό και εσωστρεφές.

Πρέπει λοιπόν να προβληματιστούμε, να ψάξουμε και να βρούμε πως, μέσα από την εκπαιδευτική διαδικασία, θα βοηθήσουμε τα παιδιά να προσεγγίσουν, να μελετήσουν και να αγαπήσουν την πολιτισμική μας κληρονομιά. Να συνειδητοποιήσουν την ιστορική και πολιτισμική συνέχεια.¹⁰

Είναι πια ξεπερασμένη η αντίληψη ότι το σχολείο είναι ο κύριος πομπός γνώσεων προς τα παιδιά. Σήμερα, το παιδί ζει την καθημερινότητά του σε ένα κόσμο γεμάτο από ποικιλία εικόνων, λόγου, ήχων και κίνησης. Ζει την εποχή της παγκοσμιοποίησης, των επικοινωνιών. Για να μπορέσει να προσαρμοστεί σ'αυτή την πραγματικότητα, αναπτύσσει πολύ νωρίς στη ζωή του ικανότητες αφομοίωσης, συνδυασμού και ερμηνείας.

Τα ίδια τα παιδιά μπορούν να βιώσουν την εμπειρία της ανακάλυψης, μέσα από την έκπληξη και τον θαυμασμό. Κάθε νέα ανακάλυψη δίνει νέα προοπτική στις παλιότερες και οδηγεί σταδιακά σε μια επόμενη γνώση.

Για το παιδί, το σχολείο δεν παράγει νόημα, αφού οι γνώσεις προσφέρονται αποκομμένες μεταξύ τους, αποκομμένες από την πραγματικότητα που γνωρίζει, στηρίζονται κυρίως στο λόγο και δεν του προκαλούν την περιέργεια, την έκπληξη ή την ευχαρίστηση. Το Μουσείο με τα εκθέματά του μπορεί να αποτελεί έναν πολυτροπικό τόπο παραγωγής νοημάτων και να παρέχει τη

¹⁰ Βενιζέλος Ε., «Χαιρετισμός», στο *Παιδεία & Αρχαιολογία: εκπαιδευτικά προγράμματα του ΥΠ.ΠΟ.*, Πρακτικά Ημερίδας, Χαλκίδα 13-5-98, Εκδ. ΥΠ.ΠΟ. – ΙΑ' ΕΠΚΑ, Χαλκίδα, 2000, σ. 4

δυνατότητα του συνδυασμού και της ερμηνείας των γνώσεων. Η σύγχρονη μουσειολογική αντίληψη θέλει το αντικείμενο να ερμηνεύεται με πολλούς τρόπους, ώστε να μπορεί να αποκαλύψει στοιχεία για το περιβάλλον, την κοινωνική οργάνωση, την οικονομία, την ηθική, την αισθητική της εποχής και της κοινωνίας που το παρήγαγε, με αντικείμενα, σχέδια, χάρτες, μακέτες κλπ, ώστε ο επισκέπτης να επικοινωνήσει, να ψυχαγωγηθεί, να ερμηνεύσει.

Επομένως, και η οικοδόμηση της σχολικής γνώσης θα πρέπει να στηρίζεται στα αντικείμενα, στο απτό περιβάλλον και στις εμπειρίες των παιδιών, καθώς και σε συζητήσεις, δραστηριότητες και σχέδια, που υποκινούν το ενδιαφέρον και την έκπληξη, που βοηθούν το παιδί να ανακαλύψει, να προβλέψει και να κατανοήσει ιδιότητες, σχέσεις και συσχετισμούς και τελικά να προχωρήσει σε γενικεύσεις.¹¹

Οι μουσειακές εκπαιδευτικές δραστηριότητες οργανώνονται γύρω από τα αντικείμενα. Πολλοί φιλόσοφοι και παιδαγωγοί συνηγόρησαν υπέρ της φυσικής, πνευματικής, ηθικής και κοινωνικής ανάπτυξης των παιδιών μέσω της εξάσκησης των αισθήσεων που βασίζεται στα αντικείμενα.

Είναι γεγονός ότι τα Μουσεία προσφέρουν εμπειρίες που βασίζονται στην επαφή με τα αντικείμενα, τα οποία -σε αντίθεση με το γραπτό λόγο- έχουν τη δύναμη να προκαλούν το έντονο ενδιαφέρον των μαθητών, καθώς ερεθίζουν τη φυσική περιέργεια και την εξερευνητική τους διάθεση. Η υλική υπόσταση των αντικειμένων παρέχει την αφετηρία για την κατανόηση αφηρημένων εννοιών.

¹¹ Κύρδη Κ., «Αξιοποίηση των μουσειακών χώρων στο πλαίσιο της διαθεματικής προσέγγισης της σχολικής ύλης», στο *Μουσείο – Σχολείο*, Πρακτικά 6ου Περιφερειακού Σεμιναρίου, Καβάλα 20-21-22 Σεπτ 2002, CITRONIO, Αθήνα, 2002, σσ. 26-27.

Τα μουσειακά αντικείμενα μπορούν να μελετηθούν ως ανεξάντλητη πηγή πληροφοριών. Όταν διατυπωθούν οι κατάλληλες ερωτήσεις, τα αντικείμενα αποκαλύπτουν πληροφορίες για τις φυσικές τους ιδιότητες, την παραγωγή και τη χρήση τους. Αποκαλύπτουν επίσης πληροφορίες για την ιστορική διαδρομή που διένυσαν μέχρι τις μέρες μας, τη χρήση και την αξία που προσέλαβαν.

Κάθε μουσειακό αντικείμενο μπορεί να αποτελέσει αφορμή για γνώση. Ένα νόμισμα, για παράδειγμα, δίνει στοιχεία ιστορίας (χρόνος, χρήση, ιστορική περίοδος), γεωγραφίας (τόπος), μελέτης περιβάλλοντος (χρήση), αισθητικής (ανάγλυφες παραστάσεις), οικονομίας (αξίας), μαθηματικών (αριθμητικά συστήματα, σχήμα, μέγεθος), γλώσσας (αποτυπωμένα κείμενα και λέξεις), φυσικών επιστημών (υλικό κατασκευής, κράματα, διατήρηση).

Η μελέτη των μουσειακών αντικειμένων αποτελεί μια παιδαγωγική διαδικασία μέσα από την οποία οι επισκέπτες μαθαίνουν να παρατηρούν και να περιγράφουν, να ταξινομούν και να συγκρίνουν, να συνθέτουν και να αφαιρούν, να διατυπώνουν υποθέσεις και ερμηνευτικές προτάσεις, να αναπτύσσουν με άλλα λόγια, κριτικές ικανότητες και δεξιότητες. Η σύνθεση των επιμέρους πληροφοριών δίνει στα αντικείμενα νοήματα και σημασίες. Μ'αυτή την έννοια, η μελέτη των αντικειμένων μπορεί να συμβάλει στην κατανόηση της ιστορικότητας των πραγμάτων, στην κατανόηση του «διαφορετικού» στο χώρο και στο χρόνο.¹²

Τα αντικείμενα συνεχίζουν να βρίσκονται γύρω μας βουβά, μέσα ή έξω από τις προθήκες του Μουσείου, περιμένοντας να αποκριθούν στα πολλαπλά ερωτήματα των ανθρώπων του σήμερα. Μουσείο και σχολείο μπορεί να

---

¹² Τσιτούρη Α., *ό.π.*, σσ. 23-24.

ξεκινούν από διαφορετικές αφετηρίες, να χρησιμοποιούν διαφορετικά μέσα, να θέτουν διαφορετικές προτεραιότητες, να ιεραρχούν διαφορετικά τους στόχους τους. Μπορούν, ωστόσο, να συγκλίνουν και να συνεργαστούν για να υποστηρίξουν την οικοδόμηση της κριτικής γνώσης, για να εφοδιάσουν τους μελλοντικούς πολίτες με εργαλεία ανάλυσης και ερμηνείας ενός σύνθετου κόσμου, με εργαλεία κατανόησης του παρελθόντος και του παρόντος.

Ο εκπαιδευτικός ρόλος του Μουσείου, χωρίς να περιορίζεται αποκλειστικά σε σχέση με το μαθητικό κοινό, είναι σήμερα ευρέως αποδεκτός. Το ίδιο το Μουσείο αναλαμβάνει να σχεδιάσει και να υλοποιήσει ερμηνευτικές - εκπαιδευτικές δράσεις, που είναι γνωστές συνήθως σαν *Εκπαιδευτικά Προγράμματα* και απευθύνονται κατά κύριο λόγο σε σχολικές ομάδες. Πρόκειται για θεματικά οργανωμένες δραστηριότητες, που επιχειρούν, σε διαλογική σχέση με το κοινό, να προσδώσουν νοήματα στα εκθέματα του Μουσείου, να αποκαλύψουν τις σχέσεις που συνδέουν τα αντικείμενα μεταξύ τους, να συνθέσουν τις επιμέρους πληροφορίες σε γνώσεις.¹³

Η δημιουργική χρήση του παρελθόντος μπορεί να πετύχει την καλύτερη σύζευξη των δύο διαστάσεων της έννοιας του πολιτισμού: της πολιτισμικής κληρονομιάς και της πολιτιστικής ανάπτυξης.

Ποια είναι η μεταμόρφωση του χώρου του Μουσείου, όταν μια ομάδα παιδιών του Δημοτικού ή του Νηπιαγωγείου περνά την πύλη του, με έντονη την ανάγκη της γνωριμίας και της επικοινωνίας:

---

¹³ Γκότσης Στ., «Αντικείμενο και ερμηνεία: από τις θεωρητικές αναζητήσεις στη μουσειακή και εκπαιδευτική πράξη», στο *Μουσείο - Σχολείο*, ό.π., σ. 20.

Δεν φαίνεται πότε ο χώρος μεταμορφώνεται. Δεν το νιώθεις παρά μόνο στιγμιαία, γιατί συμβαίνει ξαφνικά σε μια στιγμιαία αναπνοή του χρόνου, όταν το μάθημα ξεφεύγει από τα βιβλία, τα χαρτιά, τα θρανία και γίνεται η γλώσσα μας, η δική μας ιστορία, η γνώση όχι μόνο του κόσμου, αλλά και του εαυτού μας.

Σκοπός της εκπαίδευσης είναι η ολόπλευρη και ισόρροπη ανάπτυξη του γνωστικού, συναισθηματικού και ψυχοκινητικού τομέα της ανθρώπινης προσωπικότητας. Για διάφορους όμως λόγους, το εκπαιδευτικό μας σύστημα ενισχύει υπέρμετρα τον γνωστικό τομέα σε βάρος των άλλων δύο.

Η μουσική, το θέατρο, ο χορός, οι εικαστικές τέχνες, η μουσειακή εκπαίδευση συμβάλλουν στην ανάπτυξη και αυτών των τομέων.¹⁴

---

¹⁴ Κώτσης Κ., «Εκπαίδευση και Πολιτισμός», στο *Μουσείο – Σχολείο*, Πρακτικά 6ου Περιφερειακού Σεμιναρίου, Καβάλα 20-21-22 Σεπτ 2002, CITRONIO, Αθήνα, 2002, σ. 12.

2.3 ΜΟΥΣΕΙΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ

Τι είναι η *Μουσειοπαιδαγωγική* σήμερα:

«Είναι η σύγχρονη μέθοδος μιας παιδαγωγικής που καλείται να μας εισαγάγει στον πολιτισμό των μύθων; Ή είναι ανάγκη συνένωσης της κατακερματισμένης μνημοσύνης του πολιτισμού; Είναι ίσως και τα δύο. Χρειάζεται η έρευνα της παιδαγωγικής επιστήμης και της τέχνης, η οποία θα επισημάνει τους όρους με τους οποίους θα βοηθήσει την εκπαίδευση να συνθέσει τα ζωντανά κατάλοιπα του πολιτισμού», υποστηρίζει ο Δημ. Δεληγιάννης, στο «Μούσες - Μουσείο - Μουσειοπαιδαγωγική».¹⁵

«"Μουσειοπαιδαγωγική" είναι η μορφωτική διαδικασία που προκύπτει από την επικοινωνία του ανθρώπου κάθε ηλικίας με τα πάσης φύσεως μουσειακά εκθέματα», υποστηρίζει η Μ. Βαϊνά.¹⁶

Η Μουσειοπαιδαγωγική, επιστημονικά εξεταζόμενη, είναι μια δευτερογενής παιδαγωγική κατεύθυνση, που βρίσκεται ακόμη στη φάση της αναζήτησης της ταυτότητάς της και σε ένα μεγάλο στάδιο πειραματισμού, με πολύ ενθαρρυντικά μέχρι τώρα επιμέρους αποτελέσματα.

Διευρύνει τα παραδοσιακά όρια της Παιδαγωγικής Επιστήμης, πέρα από τον χώρο της προσχολικής και σχολικής εκπαίδευσης και σε άλλα πεδία, όπως της ιστορίας, της παράδοσης, της τέχνης και του πολιτισμού. Βοηθά ώστε, οι

¹⁵ Βλ. *Επτάκυκλος*, τ.2ο (10ο), 1998, σ. 36

¹⁶ Βλ. *Θεωρητικό Πλαίσιο Διδακτικής της Τοπικής Ιστορίας για τον Εικοστό Πρώτο Αιώνα*, Gutenberg, Αθήνα, 1997, σ. 143

φοιτητές να ερευνήσουν και να προσεγγίσουν με επιτυχία την Παιδαγωγική Επιστήμη και την Τέχνη.¹⁷

Στο πλαίσιο της μουσειοπαιδαγωγικής τους πολιτικής, τα Μουσεία σχεδιάζουν και προσφέρουν τις παρακάτω δραστηριότητες:¹⁸

- Ξεναγήσεις
- Διδασκαλία στο Μουσείο
- Κατάρτιση φυλλαδίων για σχολικές τάξεις
- Εξωσχολικές δραστηριότητες για παιδιά και εφήβους
- Μαθήματα/σεμινάρια για πρακτικές-δημιουργικές δραστηριότητες (ζωγραφική, φωτογραφία, κλπ), για εργαστήρια
- Έκδοση θεματικών οδηγιών-τευχιδίων
- Έκδοση φυλλαδίων για μεμονωμένους επισκέπτες
- Δημόσιες σχέσεις
- Συνεργασία με άλλα εκπαιδευτικά μουσεία
- Έκδοση διδακτικού υλικού
- Σχεδιασμός και πραγματοποίηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων
- Ενημερωτικές συνατήσεις με το διοικητικό προσωπικό των Μουσείων
- Δραστηριότητες εκτός του Μουσείου (π.χ. σε αρχαιολογικούς χώρους, στις συνοικίες)
- Έκδοση περιοδικού¹⁹

¹⁷ Δεληγιάννης Δ., «Πρόγραμμα Σπουδών Επιλογής «Μουσειοπαιδαγωγική Εκπαίδευση» (ΕΠΕΑΕΚ)», στο Κόκκινος Γ. – Αλεξάκη Ε. (επιμ.), *Διεπιστημονικές Προσεγγίσεις στη Μουσειακή Αγωγή*, ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ, Αθήνα, 2002, σσ. 149-162.

¹⁸ Κουβέλη Α., *Η σχέση των μαθητών με το μουσείο*, ΕΚΚΕ, Αθήνα, 2000, σ. 30.

¹⁹ Βλ. π.χ. περιοδικό «τα νέα μας» του Ελληνικού Παιδικού Μουσείου.

2.3.1 Ιστορία της *Μουσειοπαιδαγωγικής* εκτός Ελλάδος

Η βασική ιδέα, πάνω στην οποία θεμελιώθηκε η *Μουσειοπαιδαγωγική* και προβλήθηκε ήδη από το 19ο αιώνα είναι ότι, τα Μουσεία δεν πρέπει να απευθύνονται μόνο σε ενήλικους. Αντίθετα, πρέπει να μεταβάλλονται σε εναλλακτικούς χώρους μάθησης για τον νέο άνθρωπο, με πολλαπλό όφελος: Ο μαθητής που στα πλαίσια κάποιου *μουσειοπαιδαγωγικού προγράμματος* επισκέπτεται ένα Μουσείο, έχει μεγάλες πιθανότητες να το επισκεφθεί και με την οικογένειά του (διευρύνοντας έτσι έμμεσα την απήχηση της μουσειοπαιδαγωγικής διαδικασίας στο δυσπροσπέλαστο χώρο της οικογένειας). Αργότερα ο ίδιος, ως ενήλικας, θα μπορεί να οδηγήσει στο συγκεκριμένο ή σε ανάλογο χώρο τα δικά του παιδιά.²⁰

Η *Μουσειοπαιδαγωγική* υποστηρίχθηκε στα πρώτα βήματά της από συγκεκριμένες ιστορικές πρωτοβουλίες μεμονωμένων «πρωτεργατών», που τη βοήθησαν να βρει το στίγμα της.²¹

Μια τέτοια πρωτοβουλία ήταν αυτή του Lichtwark, διευθυντή του Μουσείου Τέχνης στο Αμβούργο, ο οποίος πραγματοποίησε «σειρά ασκήσεων θεώρησης των έργων τέχνης», καταγράφοντας ταυτόχρονα αυτές του τις εμπειρίες από τη διαδικασία μύησης των επισκεπτών του Μουσείου στον κόσμο των εκθεμάτων και κληροδοτώντας έτσι τα πρώτα κείμενα-πηγές της *Μουσειοπαιδαγωγικής*.

²⁰ Βαϊνά Μ., *Θεωρητικό Πλαίσιο Διδακτικής της Τοπικής Ιστορίας για τον Εικοστό Πρώτο Αιώνα*, Gutenberg, Αθήνα, 1997 σ. 143.

²¹ Βλ. για τα βήματα αυτά, Βαϊνά Μ., *ό.π.*, σ.σ. 144-162 και Άλκηστις, *Μουσεία και Σχολεία, Δεινόσαυροι κι Αγγεία*, Έκδ. 2η, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1996, σ.17.

Στη Μεγάλη Βρετανία, κατά τη διάρκεια του **Α' Παγκοσμίου Πολέμου**, το Albert και Victoria Museum δημιούργησε ένα εργαστήριο για παιδιά που εμπνέονταν από το Μουσείο.

Το 1920, στη Χάγη δημιουργείται το Μουσείο της Εκπαίδευσης, που λειτουργεί σε συνεργασία με τα σχολεία και στηρίζεται σε ατομικές πρωτοβουλίες και αργότερα στη δημιουργία παιδαγωγικών επιτροπών.

Πρέπει να τονιστεί επίσης, η συμβολή του αγγλοσαξονικού χώρου στον τομέα αυτό, που βρήκε απήχηση και μιμητές και σε άλλες χώρες. Για παράδειγμα, από το 1965 άρχισαν να λειτουργούν «Μουσειοπαιδαγωγικά Κέντρα» ή αλλιώς «Κέντρα Μουσειοπαιδαγωγικών Υπηρεσιών» σε πόλεις με μεγάλα και σημαντικά Μουσεία, όπως στο Βερολίνο, στη Νυρεμβέργη, στο Μόναχο κ.α., που επέβλεπαν παιδαγωγικά και κατηύθυναν τις *μουσειοπαιδαγωγικές δραστηριότητες* στα Μουσεία αυτά.

Η Ellen Key, σουηδέζα παιδαγωγός (1849-1926) ασχολήθηκε πρωτοποριακά με θέματα διδακτικής της Ιστορίας και με την *Μουσειοπαιδαγωγική*. Οι μουσειοπαιδαγωγικές προτάσεις της παρουσιάζουν ενδιαφέρον ακόμη και σήμερα, γιατί προπορεύονται και από τους σύγχρονους στόχους της *Μουσειοπαιδαγωγικής*.

Σημαντική, στη θεμελίωση της μεθοδολογίας της *Μουσειοπαιδαγωγικής*, ήταν και η συμβολή του A. Reichwein. Πρόκειται για μια ολοκληρωμένη πρόταση, που δοκιμάστηκε και στην πράξη (1939-1943/44) υπό την αιγίδα του Τμήματος «Μουσείο και Σχολείο» του Μουσείου Λαϊκής Τέχνης του Βερολίνου. Οι συντονισμένες προσπάθειες του Reichwein για μια ουσιαστική διασύνδεση Μουσείου - Σχολείου, προσπάθειες που λειτούργησαν ως

πρότυπα, όχι μόνο για τα Μουσεία Λαϊκής Τέχνης, αλλά και για κάθε είδος Μουσείου.

2.3.2 Οι πρώτοι Μουσειοπαιδαγωγοί

Καθώς στα βρετανικά μουσεία διορίζονταν υπάλληλοι ειδικά για να παράσχουν εξειδικευμένη εκπαιδευτική δουλειά,²² πραγματοποιήθηκε ένα φόρουμ, το οποίο έμελλε να γίνει το πρώτο των ειδικευμένων ομάδων στα Μουσεία. Μετά από μια συνεδρίαση του Διεθνούς Τμήματος Παιδιών (Children's Subject Section) του Διεθνούς Συμβουλίου των Μουσείων (ICOM), στο Λονδίνο το 1948, καθιερώθηκε η Ομάδα για Δραστηριότητες Παιδιών στα Μουσεία (Group for Children's Activities in Museums). Αυτή ενήργησε ως ανεπίσημη Εθνική Επιτροπή Εκπαίδευσης του ICOM στη Βρετανία (British National Education Committee of ICOM). Το 1963, η επιτροπή αυτή μετονομάστηκε σε Ομάδα για Εκπαιδευτικές Υπηρεσίες στα Μουσεία (Group for Educational Services in Museums - GESM) και στη συνέχεια πάλι, στα τέλη της δεκαετίας του '70 σε Ομάδα για την Εκπαίδευση στα Μουσεία (Group for Education in Museums - GEM). Η επιτυχής μετονομασία της Ομάδας αντανakλά μια νέα αντίληψη για την φύση της 'Μουσειακής Εκπαίδευσης'.

Πολλά άτομα που εργάζονταν στη Μουσειακή Εκπαίδευση, στη δεκαετία του '70, και προσλήφθηκαν αρχικά για να συνεργαστούν με τα σχολεία, συνειδητοποίησαν ότι οι εκπαιδευτικές δυνατότητες των Μουσείων αφορούσαν τόσο σε ομάδες μη σχολικές, όπως ενήλικες και φοιτητές, όσο και σε άτυπες ομάδες όπως οι οικογένειες και λοιποί επισκέπτες Μουσείων. Η εκπαιδευτική προβολή του Μουσείου, άρχισε να θεωρείται πλέον όλο και

²² Για την ιστορία δημιουργίας πρώτων Ομάδων Μουσειοπαιδαγωγών στη Μ. Βρετανία, βλ. Hooper – Greenhill E., *Museum and Gallery Education*, Leicester University Press, London, 1991 (1994, 1998), p. 71, απ' όπου και τα στοιχεία.

περισσότερο σημαντική για τους *μουσειοπαιδαγωγούς*, οι οποίοι άρχισαν ενεργά να κάνουν δυναμική τη εμφανισή τους στις συνεδριάσεις για τον σχεδιασμό των εκθέσεων.²³

2.3.3 Η ιστορία της *Μουσειοπαιδαγωγικής* στην Ελλάδα

Ενδιαφέρουσα η πορεία της *Μουσειοπαιδαγωγικής* και στη χώρα μας, διαγράφοντας νέες προοπτικές για τη σύνδεση Μουσείου και Σχολείου, στις αρχές του 21ου αιώνα.

Το Μουσείο Μπενάκη είναι το πρώτο που οργάνωσε *μουσειοπαιδαγωγική δραστηριότητα (Εκπαιδευτικά Προγράμματα)* στην Ελλάδα. Άρχισε τα Χριστούγεννα του 1978, με αφορμή το Παγκόσμιο Έτος του Παιδιού και ξεκίνησαν με ατομική πρωτοβουλία της κας. Αιμιλίας Γερουλάνου, εγγονής του Αντώνη Μπενάκη. Η ιδέα οφείλεται στις παρατηρήσεις που μπόρεσαν να κάνουν η ίδια η κα. Γερουλάνου και δύο άλλες υπάλληλοι την ώρα της εργασίας τους στο φωτογραφικό αρχείο της βυζαντικής και μεταβυζαντινής εποχής. Καθώς εργάζονταν, μπορούσαν να παρακολουθούν αθέατες τα παιδιά που επισκέπτονταν το Μουσείο, να παρατηρούν τις αντιδράσεις τους και να ακούν τα σχόλια τους, μια και ο χώρος εργασίας τους συγκοινωνούσε με το χώρο του Μουσείου, την αίθουσα Βενιζέλου συγκεκριμένα. Τους έκανε εντύπωση που τα παιδιά επισκέπτονταν το Μουσείο, χωρίς να εκδηλώνουν ενδιαφέρον. Σκέφτηκαν λοιπόν, πως θα έπρεπε να αναπτύξουν κάποια δραστηριότητα που θα συγκέντρωνε το ενδιαφέρον τους. Έτσι ξεκίνησε η πρώτη μουσειοπαιδαγωγική δραστηριότητα στη χώρα μας.²⁴

²³ Hooper – Greenhill E., *Museum and Gallery Education*, Leicester University Press, London, 1991 (1994, 1998), σ. 71.

²⁴ Κουβέλη Α., *Η Σχέση των Μαθητών με το Μουσείο. Θεωρητική προσέγγιση, έρευνα στην Αθήνα και στην Ικαρία. Εκπαιδευτικά Προγράμματα*, ΕΚΚΕ, Αθήνα, 2000, σ. 244.

Είναι αξιοσημείωτο ότι, τα περισσότερα *Εκπαιδευτικά Προγράμματα*, στην Ελλάδα, ξεκίνησαν με ατομική πρωτοβουλία. Άτομα, που εργάζονταν και συνεχίζουν να εργάζονται στα Μουσεία μας και στο Υπουργείο Πολιτισμού, από νωρίς «υποψιασμένοι» για το νέο Μουσείο και τη σχέση του με το σχολείο, με ζωηρό ενδιαφέρον και ενθουσιασμό, έγιναν «αυτοδίδακτοι» συντελεστές των *Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων* στην Ελλάδα και κατά συνέπεια της *Μουσειοπαιδαγωγικής*. Αξίζει να αναφέρουμε τους «πρωτεργάτες» αυτούς, όπως τις κυρίες Κορνηλία Χατζηασλάνη του Κέντρου Μελετών Ακροπόλεως, Στέλλα Χρυσουλάκη του Κέντρου Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων του Υπουργείου Πολιτισμού, Μαρίνα Πλατή του Μουσείου Κυκλαδικής Τέχνης, Νίκη Μπελεσιώτη του Μουσείου Μπενάκη.

Το Ελληνικό Τμήμα του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων (International Council of Museums - ICOM) ανέλαβε μια σειρά συγκεκριμένων πρωτοβουλιών, αμέσως μετά την ίδρυσή του (1983). Πρώτο βήμα ήταν η δημιουργία μιας ομάδας εργασίας που συνένωσε τους υπεύθυνους των *Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων* των Ελληνικών Μουσείων, με σκοπό την αλληλογνωριμία και την ανταλλαγή απόψεων για κοινά προβλήματα και προοπτικές, σε μια εποχή που η εκπαιδευτική λειτουργία των Μουσείων δεν ήταν αυτονόητη. Το 1987, ο εορτασμός της Παγκόσμιας Ημέρας των Μουσείων, που αφιερώθηκε στην *Μουσειοπαιδαγωγική* έφερε για πρώτη φορά τους εργαζόμενους στα Μουσεία και το ευρύ κοινό μπροστά σε νέους ορίζοντες.²⁵

²⁵ Χατζηνικολάου Τ., « «Μουσείο-Σχολείο: Ιστορικό και στόχοι του Σεμιναρίου», στο *Μουσείο – Σχολείο*, Πρακτικά 6ου Περιφερειακού Σεμιναρίου, Καβάλα 20-21-22 Σεπτ 2002, CITRONIO, Αθήνα, 2002, σ. 9.

Ακολούθησε το 1988 η οργάνωση στη χώρα μας (Ναύπλιο - Αθήνα) της ετήσιας Συνάντησης της Διεθνούς Επιτροπής του ICOM για την Εκπαίδευση και Πολιτιστική Δράση στα Μουσεία (Education and Culture Action - CECA) με τη συμμετοχή πολλών ελλήνων και ξένων συνέδρων. Η συνάντηση αυτή μπορεί να θεωρηθεί ως ένα ορόσημο.²⁶

2.3.4 Σκοπός - Στόχοι *Μουσειοπαιδαγωγικής*

2.3.4.1 Σκοπός

Η παιδαγωγική αξιοποίηση των Μουσείων με ανάλογη μεθόδευση μπορεί να συντελέσει στην καλλιέργεια του καλαισθητικού συναισθήματος των ατόμων, η οποία συναισθηματική εκλέπτυνση αργά και σταθερά, μέσα από την αγωγή, έχει τη δύναμη να συμβάλει σε μια καλύτερη ποιότητα της καθημερινής ζωής ενός ολόκληρου λαού.

Η *Μουσειοπαιδαγωγική Εκπαίδευση* στηρίζεται στα δεδομένα της τέχνης, της αισθητικής και του πολιτισμού και μελετά, ερευνά και προάγει την επικοινωνία μέσα από ένα εμπλουτισμένο εκπαιδευτικό περιβάλλον του Μουσείου.²⁷

2.3.4.1 Στόχοι

Η *Μουσειοπαιδαγωγική* αφορά τόσο την εξερεύνηση του εσωτερικού κόσμου και την προσωπική έκφραση, όσο και την συλλογική δράση και την αρμονική συνεργασία μιας ομάδας. Η ανάπτυξη της προσωπικότητας του κάθε παιδιού

²⁶ Χατζηνικολάου Τ., *ό.π.*, σ. 9 και «Ελληνικό Τμήμα Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων (ICOM)», στο *Παιχνίδια Πολιτισμού. Εκπαιδευτικές Δράσεις του Υπουργείου Πολιτισμού*, ΥΠ.ΠΟ., 2002.

²⁷ Δεληγιάννης Δ., «Μούσες - Μουσείο - Μουσειοπαιδαγωγική», στο *Επτάκωκλος*, Περίοδος Γ, τ. 2ο (10ο), Αθήνα, Σεπτ '98 - Ιαν '99, σ. 38.

συγχρόνως με την αίσθηση ότι κάθε άτομο ανήκει σε μια ομάδα είναι ένας πολύ σημαντικός στόχος της παιδείας, αλλά και μια ανάγκη του ίδιου του παιδιού. Ο μουσειοπαιδαγωγός που θα δουλέψει σ'αυτή την κατεύθυνση, θα μπορέσει να αποδείξει, τόσο μακροπρόθεσμα όσο και βραχυπρόθεσμα, ότι:

- η μάθηση και οι δεξιότητες αποκτώνται αβίαστα κι ελεύθερα χωρίς εξαναγκασμούς
- η συλλογική δραστηριότητα δημιουργεί νέες σχέσεις εμπιστοσύνης και αλληλοεκτίμησης ανάμεσα στα παιδιά
- ο σεβασμός της προσωπικότητας του παιδιού δημιουργεί σχέση εμπιστοσύνης και αγάπης με το δάσκαλο
- η ελευθερία της έκφρασης στο χώρο του Μουσείου κάνει την εκπαιδευτική διαδικασία πιο αποτελεσματική και φέρνει το Μουσείο κοντά στο παιδί
- το παιδί αναπτύσσεται φυσιολογικά σε μια τέτοια διαδικασία
- το Μουσείο εκπληρώνει τις ανάγκες των παιδιών
- ευαισθητοποιεί τα παιδιά στη μορφωτική αξία των έργων του παρελθόντος και του παρόντος.
- βοηθά στην εξέλιξη της προσωπικότητας του παιδιού, με ιδιαίτερη έμφαση στην πνευματική και ηθική του αυτονομία.
- προσφέρει ευκαιρίες για ανάπτυξη κοινωνικής συμπεριφοράς.
- Συντελεί στο άνοιγμα και επικοινωνία του σχολείου με τον κόσμο.
- Ωθεί στην αισθητική, καλλιτεχνική ή επιστημονική καλλιέργεια των παιδιών.
- Αναπτύσσει τους κύριους μηχανισμούς της δημιουργικότητας.
- Ευνοεί με τα εργαστήρια την είσοδο των παιδιών στον κόσμο της τέχνης ή της επιστήμης μέσα από τη δημιουργικότητά τους.
- Διευκολύνει τους μαθητές/επισκέπτες να συλλάβουν τη διαχρονικότητα της ανθρώπινης δημιουργίας, τους νόμους και την εξέλιξη της φύσης.
- Διαμορφώνει και εμπλουτίζει την ευαισθησία των παιδιών.

- Μέσω του πλούτου της τέχνης και των δημιουργημάτων του ανθρώπου σε διάφορες εποχές, τα παιδιά εμπλουτίζουν τον παραστατικό τους κύκλο και διαμορφώνουν το αισθητικό τους κριτήριο.
- Δίνει με ενδιαφέροντα τρόπο πληροφόρηση.
- Προσφέρει ευκαιρίες στα παιδιά να επινοήσουν και να ταυτιστούν με τον τεχνίτη, καλλιτέχνη ή επιστήμονα.
- Δίνει ουσιαστικό περιεχόμενο στη σχολική επίσκεψη.
- Οδηγεί τα παιδιά να αποκτήσουν γνώσεις για την ιστορία και κληρονομιά του τόπου τους, αλλά συγχρόνως να σεβαστούν και να εκτιμήσουν τον πλούτο άλλων πολιτισμών.
- Ευαισθητοποιεί τα παιδιά για τη φύση, το περιβάλλον και την τεχνολογική εξέλιξη.
- Βοηθά, μέσω των Μουσείων, στη μελέτη των συνηθειών της καθημερινής ζωής διαφόρων εποχών και χωρών, της παράδοσης.
- Βοηθά στην κυκλοφοριακή διαπαιδαγώγηση, στον επαγγελματικό προσανατολισμό, στην εικαστική, μουσική, θεατρική αγωγή.
- Προσφέρει νέα κίνητρα για μάθηση.
- Καλλιεργεί τη συγκέντρωση, την παρατηρητικότητα, τη μεθοδικότητα αλλά και την δημιουργική ικανότητα.

Με τις επισκέψεις στα Μουσεία, επιδιώκεται η άμεση επαφή του παιδιού με το Μουσείο, η διασύνδεση του σχολείου με το Μουσείο, η επαφή του δασκάλου με το χώρο του Μουσείου και η επαφή του *μουσειοπαιδαγωγού* με το παιδί.

Στους μακροπρόθεσμους κοινωνικοσυναισθηματικούς στόχους κατατάσσουμε την εξέλιξη της προσωπικότητας του παιδιού, με ιδιαίτερη έμφαση στην πνευματική και ηθική του αυτονομία, ενώ στους γνωστικούς κατατάσσουμε τη δημιουργικότητα, την κριτική ικανότητα και την αυτονομία.

Στους βραχυπρόθεσμους κοινωνικοσυναισθηματικούς στόχους κατατάσσουμε την εναρμονισμένη σχέση ενήλικου και παιδιού, τον αμοιβαίο σεβασμό, στοργή και εμπιστοσύνη, τη συνεργασία με τα άλλα παιδιά και το συναίσθημα ασφάλειας, ενώ στους γνωστικούς κατατάσσουμε τον ενδιαφέρον, την περιέργεια, την επινόηση ιδεών, ερωτήσεων, την παρατήρηση εφαρμογών και τις συσχετίσεις πραγμάτων (ομοιότητες και διαφορές).²⁸

Επίσης, στόχος για τα παιδιά είναι η αυτενέργεια, η στήριξη της έμφυτης τάσης του παιδιού για δημιουργία και ανακαλύψεις, η μάθηση ταυτόχρονα με την ψυχαγωγία, η εξοικείωσή του με την ιστορία και τον πολιτισμό του τόπου του, η δημιουργία μιας ευχάριστης εμπειρίας από την επίσκεψή του στο Μουσείο.²⁹

2.3.5 Μεθοδολογία της Μουσειοπαιδαγωγικής

Η μάθηση στο Μουσείο είναι πολύ διαφορετική από τη μάθηση στο σχολείο. Η μάθηση στο Μουσείο έχει χαρακτήρα προαιρετικό. Επίσης, επηρεάζεται από την κοινωνική ομάδα με την οποία πραγματοποιείται η επίσκεψη και από το χώρο του Μουσείου. Το κύριο χαρακτηριστικό του Μουσείου είναι τα αντικείμενα που αποτελούν τις συλλογές του. Η διδασκαλία μέσα από αντικείμενα και η ερμηνεία των αντικειμένων αποτελεί τη βάση της εκπαίδευσης στο Μουσείο. Τα αντικείμενα «δεν μιλούν» από μόνα τους, χρειάζονται ερμηνεία.³⁰ Η ερμηνεία των αντικειμένων πρέπει να λαμβάνει υπόψη της όχι μόνο το αντικείμενο, αλλά και την συγκεκριμένη ομάδα

²⁸ Άλκηστις, *ό.π.*, σσ. 24-29.

²⁹ Κουβέλη Α., *Η σχέση των μαθητών με το μουσείο*, ΕΚΚΕ, Αθήνα, 2000, σ. 222.

³⁰ Για την ερμηνεία του μουσειακού αντικειμένου, βλ. πρόχειρα Βέμη Β., *Επτάκυκλος*, τ. 14 (Δεκ 1999 – Φεβ 2000), όπου και η σχετική βιβλιογραφία.

επισκεπτών στην οποία απευθύνεται. Διαφορετικές ομάδες ερμηνεύουν τον κόσμο του Μουσείου με διαφορετικό τρόπο.

Κάποιες από τις θέσεις που νομιμοποιούν τη *Μουσειοπαιδαγωγική* είναι:

1. Ότι στο Μουσείο, εξασφαλίζεται αυτό που ονομάζουμε «μάθηση από πρώτο χέρι».
2. Τα μουσειακά εκθέματα είναι «πρωτογενείς ιστορικές πηγές».
3. Αξιοποιείται, τέλος, η «αυτενεργός» μάθηση, πράγμα που δεν συμβαίνει συχνά στον καθημερινό χώρο μάθησης, δηλ. στο σχολείο.

Η παρουσίαση ενός θέματος Μουσείου, μπορεί να γίνει από τον μουσειοπαιδαγωγό με διάφορους τρόπους. Κάθε προσέγγιση ξεκινά από διαφορετική βάση και προσφέρει μια διαφορετική ερμηνεία του ίδιου υλικού.

Μερικά είδη ερμηνευτικών προσεγγίσεων είναι:³¹

- *Διδακτική προσέγγιση*. Η παρουσίαση είναι γραμμική και δίνεται έμφαση στην παροχή πληροφοριών. Προϋποθέτει μια ρεαλιστική αντίληψη για τη γνώση.
- *Εξελικτική προσέγγιση*. Η παρουσίαση γίνεται χρονολογικά και δίνεται έμφαση στις αλλαγές.
- *Λειτουργική προσέγγιση*. Εξηγεί πως λειτουργεί κάτι (π.χ. μια μηχανή). Δίνεται έμφαση στον κοινωνικό παράγοντα μέσα από την ικανότητα του ανθρώπου να προσαρμόζεται στις αλλαγές.
- *Αισθητική προσέγγιση*. Δίνεται έμφαση στην ομορφιά των εκθεμάτων. Ο στόχος είναι να συγκινήσει τον επισκέπτη.
- *Ιστορική προσέγγιση*. Η έμφαση είναι στα γεγονότα του παρελθόντος. Τονίζεται ο ρόλος του ανθρώπου και των γεγονότων.

³¹ Μουσσούρη Θ., Σημειώσεις μαθήματος 'Σχεδιασμός και αξιολόγηση Εκθέσεων και Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων στο Μουσείο', ΠΣΕ «Μουσειοπαιδαγωγική Εκπαίδευση» του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Βόλος, 2000.

- *Προσέγγιση Ιστορίας της Τέχνης*. Εξηγεί τη σημασία ενός αντικειμένου από την πλευρά του στυλ και της μόδας.
- *Οικονομική προσέγγιση*. Δίνεται έμφαση στη σχέση ανθρώπου - αντικειμένων μέσω της παραγωγής, του εμπορίου και της ανταλλαγής αγαθών.
- *Κοινωνική προσέγγιση*. Εξηγεί τα πράγματα μέσω της σχέσης των ανθρώπων με το περιβάλλον τους και τα αντικείμενα.

Η μουσειοπαιδαγωγική διαδικασία διαφοροποιείται από την απλή ξενάγηση για παιδιά ή την εκλαϊκευμένη παρουσίαση του συνόλου του μουσειακού χώρου. Καθώς δεν βασίζεται στο μονόλογο, αλλά προϋποθέτει την ουσιαστική εμπλοκή των μαθητών μέσα από την ενεργοποίηση της σκέψης, των αισθήσεων και της φαντασίας τους, πρόκειται για μια δυναμική εκπαιδευτική διαδικασία, που απαιτεί ολοκληρωμένο σχεδιασμό και επιλογή εκείνων των κατάλληλων παιδαγωγικών μέσων που να υπηρετούν τους στόχους της.

Η παιδαγωγική αξιοποίηση των Μουσείων είναι ένα ιδιαίτερο θέμα, που αξίζει να προσεχθεί όχι μόνο επειδή με ανάλογη μεθόδευση μπορεί να συντελέσει στην καλλιέργεια του καλαισθητικού συναισθήματος των ατόμων, αλλά και γιατί αυτή η συναισθηματική εκλέπτυνση αργά και σταθερά, μέσα από την αγωγή, έχει τη δύναμη να συμβάλει σε μια καλύτερη ποιότητα της καθημερινής ζωής ενός ολόκληρου λαού. Και στη χώρα μας, που προσπαθεί να ακολουθήσει τους σύγχρονους ρυθμούς της εξέλιξης, το καλαισθητικό συναίσθημα έχει βαθιά τραυματιστεί.³²

---

³² Βαϊνά, ό.π., σ. 147.

2.3.6 Ο ρόλος του Μουσειοπαιδαγωγού

Ο ρόλος του μουσειοπαιδαγωγού έγκειται στη διευκόλυνση της ενεργούς μάθησης μέσα από τη χρήση και εξέταση των αντικειμένων, και μέσω συζητήσεων που σχετίζονται με συγκεκριμένες εμπειρίες. Χάρη στο πρόσωπο του μουσειοπαιδαγωγού, το Μουσείο είναι σε θέση να παρέχει στο κοινό του διευκολύνσεις, στο πλαίσιο της μουσειακής εκπαίδευσης.

Τα ιδανικά προσόντα και εμπειρίες που απαιτούνται για έναν μουσειοπαιδαγωγό είναι αδύνατο να μπορούν να αποκτηθούν στη διάρκεια μιας ζωής. Ο ιδανικός μουσειοπαιδαγωγός θα πρέπει:

- Να έχει επιτυχή εμπειρία διδασκαλίας στην πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια, τριτοβάθμια εκπαίδευση
- Να έχει γενική μόρφωση
- Να έχει πλήρη γνώση των συλλογών του Μουσείου, μουσειακές σπουδές και μουσειακή εμπειρία
- Πρέπει να είναι δηλαδή ένας καλός πληροφοριοδότης, με επικοινωνιακές δεξιότητες και εξοικείωση σε όλα τα μέσα, συμπεριλαμβανομένων των οπτικοακουστικών μέσων και των εκθέσεων.
- Να ασκεί άριστα διοίκηση
- Να απασχολείται αντικοινωνικές ώρες
- Να είναι σε θέση να συνεργαστεί με διαφορετικούς ειδικούς

Στην πράξη, οι μουσειοπαιδαγωγοί αρχίζουν με μια επιλογή αυτών των ιδιοτήτων και αναπτύσσουν πολλές άλλες καθώς περνά ο χρόνος.

Ο μουσειοπαιδαγωγός πρέπει να εκπαιδευτεί και να αποκτήσει εκπαιδευτικές εμπειρίες. Ένας επιτυχημένος μουσειοπαιδαγωγός πρέπει να έχει δεξιότητες επικοινωνίας και εμπειρία στα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Και τα δύο είναι

ουσιαστικά για την *μουσειακή εκπαίδευση*. Επίσης, ο *μουσειοπαιδαγωγός* είναι ανάγκη να είναι σε θέση να σχετίζεται με παιδιά και δασκάλους, τόσο της πρωτοβάθμιας όσο και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και σε πολλές περιπτώσεις πρέπει να είναι σε θέση να εργάζεται με ομάδες ενηλίκων και οικογενειών επίσης. Συνήθως, οι δεξιότητες διδασκαλίας αναπτύσσονται μόνο σε ένα από αυτά τα ακροατήρια. Πόσο λοιπόν ιδιαίτερη ανάπτυξη ικανοτήτων απαιτείται για τους *μουσειοπαιδαγωγούς* στο μουσειακό περιβάλλον!

Ο *μουσειοπαιδαγωγός* πρέπει να έχει καλή γνώση των συλλογών με τις οποίες θα απαιτηθεί να ασχοληθεί. Σε μερικές περιπτώσεις ο *μουσειοπαιδαγωγός* θα πρέπει να δουλέψει με μια ποικιλία συλλογών, που κανένα προσόν δεν μπορεί να παράσχει την απαιτούμενη γνώση. Σ'αυτή την περίπτωση, πρέπει να δίνεται χρόνος για την ανάπτυξη των σχετικών ειδικών γνώσεων, αν και η πείρα θα αποκτηθεί γρήγορα μέσω της εργασίας με τις συλλογές. Σε όλες τις περιπτώσεις, εντούτοις, οι μέλλοντες *μουσειοπαιδαγωγοί* χρειάζονται αρκετό χρόνο για να ερευνήσουν τις συλλογές και να προσδιορίσουν και αναπτύξουν τρόπους συσχετισμού με τα αντικείμενα και τις ομάδες, με τις οποίες θα λειτουργήσουν. Οι συγκεκριμένοι στόχοι των Μουσείων μπορούν να απαιτήσουν προσωπικό με ειδικές δεξιότητες και εμπειρίες.

Όπου υπάρχει η δυνατότητα απασχόλησης *μουσειοπαιδαγωγών*, περισσότερων του ενός, αυτοί πρέπει μεταξύ τους να καλύπτουν την εμπειρία σε διαφορετικές θεματικές περιοχές, σε σχέση με τα διάφορα τμήματα των συλλογών. Αυτό είναι επίσης χρήσιμο, όπου είναι πιθανό να απασχοληθούν *μουσειοπαιδαγωγοί*, με διαφορετικά ηλικιακά υπόβαθρα διδασκαλίας. Η Μουσειακή Εκπαίδευση έχει μια διεπαφή με όλους τους τομείς σχολικής εκπαίδευσης. Οι *μουσειοπαιδαγωγοί* πρέπει να είναι σε θέση να βοηθούν

σ'αυτή τη διεπαφή, σύμφωνα με τις εκπαιδευτικές πολιτικές από το σχετικό ίδρυμα. Όπου δεν είναι δυνατόν να απασχοληθεί ειδικό προσωπικό, να γίνουν συγκεκριμένες συνδέσεις, να δημιουργηθούν εργασιακές σχέσεις και να εγκατασταθούν δίκτυα, με σχετικούς συμβούλους και ειδικούς.³³

*Ο μουσειοπαιδαγωγός, όπως και ο εκπαιδευτικός, «επωμίζεται, πέρα από την μετάδοση γνώσεων, μεταξύ άλλων και το έργο μετάδοσης αξιών, στάσεων, τρόπου ζωής και θέασης του κόσμου».*³⁴

Σύμφωνα με τον Δ. Δεληγιάννη³⁵ «Οι μουσειοπαιδαγωγοί του μέλλοντος καλούνται να συνεκτιμήσουν και την παράμετρο της πολιτικής για την εκπαίδευση στο Μουσείο. Θα χρειαστεί να σχεδιάσουν νέα πλαίσια επιστημονικής έρευνας, ανάπτυξης τεχνογνωσίας, διαρκούς ενημέρωσης και αξιοποίησης της διεπιστημονικής συνεργασίας, στατιστικές μελέτες και ολοκληρωμένο μεθοδολογικό πλαίσιο, που θα δίνει απαντήσεις στα σύγχρονα προβλήματα των πολιτών από τις διεθνείς πολιτιστικές ανακατατάξεις.»

2.3.6.1 Μουσειοπαιδαγωγική και προσέλκυση των ενηλίκων

Τα Μουσεία πρέπει να προσελκύσουν τους ενήλικες, δεν μπορούν να τους επιβάλουν την προσέλευσή τους. Το Μουσείο προσελκύει, είτε απευθυνόμενο σε ομάδες ή με τη διαφήμιση μέσω των ΜΜΕ.

³³ Hooper – Greenhill E., *Museum and Gallery Education*, Leicester University Press, London, 1991 (1994, 1998), pp. 80-82.

³⁴ Βέμη Β., «Κατάρτιση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στην Πολιτισμική Αγωγή», (*Πρόγραμμα ΜΕΛΙΝΑ*) Πολιτισμική Αγωγή στην Ευρώπη, Πρακτικά Πανευρωπαϊκής Συνδιάσκεψης, Έκδ. ΥΠΕΠΘ-ΥΠΠΟ-ΓΓΕΕ, Θεσσαλονίκη, 27-28-29 Ιουνίου 1997, σ. 153.

³⁵ Δεληγιάννης Δ. – Μπίχτα Κ., «Μουσειοπαιδαγωγική: Ένα πιλοτικό πρόγραμμα σπουδών», στο *Περί Μουσείων*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας, Βόλος, 1999.

Στην πρώην Σοβιετική Ένωση και στην Ανατολική Ευρώπη ισχύει η πρώτη μέθοδος προσέλκυσης, ενώ η δεύτερη υπερσχύει στις ΗΠΑ και στη Δ. Ευρώπη.

Είναι πιο εύκολο να προσελκύσει ένα Μουσείο τα μέλη μιας ομάδας/οργάνωσης, από το να πείσει κάθε μέλος, χωριστά, να επισκεφθεί το Μουσείο. Η προσέλκυση μιας ομάδας/οργάνωσης γίνεται καλύτερα με παροχή *Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων*, που έχουν σχεδιαστεί ειδικά για ενήλικες, αφού η ομάδα δεν είναι ομοιογενής, όπως μια σχολική τάξη.³⁶ Και εδώ ο ρόλος των *μουσειοπαιδαγωγών* είναι κρίσιμος στην στρατηγική της προσέλκυσης του κοινού και του σχεδιασμού.

Στην Ελλάδα, η προσέλκυση ενηλίκων, από τα Μουσεία, επιτυγχάνεται μέσω της διαφήμισης των ΜΜΕ, ενώ η προσέλκυση ομάδων, αφορά περισσότερο το σχολικό κοινό.

2.3.6.2 Διαφοροποιήσεις στις πτυχές εκπαίδευσης ανηλίκων και ενηλίκων

1. Μπορούμε να πούμε, κάπως απλά, ότι τα παιδιά σε ένα Μουσείο διδάσκονται, σε αντίθεση με τους ενήλικες, οι οποίοι έχουν ήδη ζωηρά σταθερές αντιλήψεις, και μπορεί όχι μόνο να μη διδαχθούν, αλλά να απορρίψουν μηνύματα του Μουσείου, αν αυτά είναι σε ασυμφωνία με τις καθορισμένες πεποιθήσεις και αξίες του ενηλίκου.
2. Οι μαθητές περνούν τις περισσότερες ώρες στο σχολείο και στις σχολικές εργασίες. Για τον νεαρό, η επίσκεψη Μουσείων μπορεί να είναι ένα

---

³⁶ Zetterberg H., *Museums and Adult Education*, Augustus M. Kelley, New York, 1969, σσ. 33-36.

διάλειμμα στην καθημερινή του ρουτίνα. Σε αντίθεση, οι επισκέψεις Μουσείων από ενήλικες είναι πιο τυχαίες, διότι έχουν άλλες υποχρεώσεις που απαιτούν την προσοχή και την ενέργειά τους, όπως σπíti, δουλειά, φίλοι κλπ. Μπορούμε να πούμε ότι η επίσκεψη των μαθητών σε ένα Μουσείο θα έπρεπε να αποτελεί σημαντική προτεραιότητα, ενώ η επίσκεψη του ενηλίκου είναι προαιρετική.

3. Η σχολική επίσκεψη στο Μουσείο και η συμμετοχή του μαθητή είναι υποχρεωτική, με βάση το Αναλυτικό Πρόγραμμα. Σε αντίθεση, η επίσκεψη του ενηλίκου στο Μουσείο είναι προαιρετική. Η προσδοκία ότι οι μαθητές θα εμφανιστούν στο επόμενο σχεδιασμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα είναι ρεαλιστική, αλλά προβληματική για τους ενήλικες.
4. Στο σχολείο ο δάσκαλος έχει μια αύρα ανωτερότητας. Στην εκπαίδευση ενηλίκων αυτό δεν είναι απαραίτητως έτσι. Μερικές φορές, οι ενήλικες μπορεί να έχουν μεγαλύτερη κοινωνικο-οικονομική δύναμη από τον *μουσειοπαιδαγωγό*. Η διαφορά θέσης μεταξύ δασκάλων και μαθητών είναι πολύ πιο σίγουρη και κυρίαρχη στην νεανική εκπαίδευση από ότι σε αυτή των ενηλίκων.
5. Στο σχολείο ο δάσκαλος ασχολείται με μια ομάδα, η οποία έχει την ίδια ακαδημαϊκή προετοιμασία και μπορεί να βασιστεί σε ένα κοινό έδαφος γνώσης για όλους. Η εκπαίδευση ενηλίκων είναι όμως διαφορετική, διότι εδώ η πόρτα είναι ανοιχτή για όλους, χωρίς να υπάρχει συγκεκριμένο υπόβαθρο γνώσεων. Και αυτή είναι θεμελιώδης διαφορά μεταξύ επισκεπτών μαθητών και ενηλίκων.
6. Μια σχολική ομάδα που επισκέπτεται ένα Μουσείο είναι ομοιογενής όχι μόνο στην επίσημη γνώση αλλά και σε μια σειρά άλλων πτυχών: ηλικία, γειτονιά, φυλή, υπηκοότητα, θρησκεία. Σ' αυτό το σημείο και πάλι η εκπαίδευση ενηλίκων είναι διαφορετική. Μπορεί οι ενήλικες μιας ομάδας να έχουν κοινό ενδιαφέρον την επιλογή τους να παρευρίσκονται στο

Μουσείο, αλλά τα υπόλοιπα ενδιαφέροντά τους και οι τοποθετήσεις τους να είναι τελείως διαφορετικά. Κατά συνέπεια, ενώ στη νεανική εκπαίδευση έχουμε ομάδες παρόμοιων εξωτερικών ενδιαφερόντων, στην εκπαίδευση ενηλίκων έχουμε ομάδες ετερογενών ενδιαφερόντων.

7. Τα παιδιά σε μια σχολική τάξη γνωρίζουν το ένα το άλλο, συνήθως από καιρό. Σε αντίθεση η ομάδα ενηλίκων που ενδιαφέρεται για μια οργανωμένη περιήγηση ή για κάποια εκπαιδευτική δραστηριότητα, δημιουργείται εκείνη τη στιγμή. Κατά συνέπεια, η εκπαίδευση μαθητών απευθύνεται σε μια ομάδα μακροχρόνιας διάρκειας, ενώ η εκπαίδευση ενηλίκων απευθύνεται σε μια ομάδα σύντομης διάρκειας ζωής.

Σ'αυτές τις διαφορές θα μπορούσαν να προστεθούν κι άλλες, αλλά είναι αρκετά σαφές ότι: η εκπαίδευση ενηλίκων είναι 'πολύ διαφορετική'. Υπάρχει λοιπόν κάθε λόγος για έναν *μουσειοπαιδαγωγό* να χωρίσει την εργασία του και να πλησιάσει διαφορετικά τους νέους και διαφορετικά τους ενήλικες.³⁷

2.3.7 Ο ρόλος του δασκάλου

Είναι γεγονός ότι, στη χώρα μας, οι εν ενεργεία εκπαιδευτικοί καλούνται να διδάξουν θέματα τέχνης και πολιτισμού και να ανταποκριθούν στα νέα Αναλυτικά Προγράμματα χωρίς άλλα εφόδια, εκτός από όσα προκύπτουν είτε από προσωπικό τους ενδιαφέρον ή από επιμορφωτικά σεμινάρια, που σποραδικά, προσφέρονται από εξωπανεπιστημιακούς κυρίως φορείς πολιτισμικής ευθύνης.

Η επιμόρφωση όμως είναι περισσότερο αποτελεσματική όταν πατά σε ένα υπόβαθρο που προϋπάρχει και έχει διαμορφωθεί κατά την αρχική κατάρτιση, η οποία, λόγω της δεκτικότητας που χαρακτηρίζει τη νεαρή ηλικία των

³⁷ Zetterberg H., *ό.π.*, σσ. 18-21.

φοιτητών, έχει διαμορφώσει με ουσιώδη τρόπο τη μελλοντική στάση των υποψηφίων εκπαιδευτικών απέναντι στην τέχνη και τον πολιτισμό, αλλά και τη φυσιογνωμία των εκπαιδευτικών γενικότερα.

Ας πάρουμε σαν παράδειγμα επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών, την του Προγράμματος ΜΕΛΙΝΑ. Διαπιστώνουμε ότι ο δάσκαλος επιμορφώνεται προκειμένου να μπορεί να λειτουργεί διδακτικά πολύπλευρα, αξιοποιώντας στην καθημερινή διδακτική του λειτουργία τις ειδικές αλλά και εγκυκλοπαιδικές του γνώσεις, καθώς και στοιχεία:³⁸

- Από τη μουσική και την κίνηση
- Από το θεατρικό παιχνίδι
- Από τα εικαστικά

Όλα αυτά αναπτύσσονται ως ατμόσφαιρα και δεν αποτελούν αυτόνομες διδακτικές ενότητες. Η καθημερινή διδακτική από το Αναλυτικό Πρόγραμμα πλουτίζεται με δραστηριότητες προσέγγισης των γνωστικών αντικειμένων, μέσα από τις τέχνες και τη δημιουργική έκφραση. Το χαρτί, οι μπογιές, η φωτογραφική μηχανή, το θεατρικό παιχνίδι, το κασετόφωνο, το τραγούδι και η κίνηση γίνονται εργαλεία προσέγγισης του κάθε μαθήματος, της κάθε ενότητας. Το μάθημά του μπορεί να γίνει ελκυστικό, απρόβλεπτο και ζωντανό.

Θα πρέπει επομένως να μπορεί να κινηθεί στις ακόλουθες κατευθύνσεις:

- Στην παρουσίαση και ανάλυση της τεχνολογίας της συγκεκριμένης τέχνης στο παιδί και κυρίως στην ευαισθητοποίησή του, ανάλογα με την ηλικία του.

³⁸ Παϊζης Ν., «Πορεία και προοπτικές του Προγράμματος ΜΕΛΙΝΑ – Εκπαίδευση και Πολιτισμός», στο Μουσείο – Σχολείο, ό.π., σσ. 49-51.

- Στην ξενάγηση του παιδιού στην ιστορία της συγκεκριμένης τέχνης και τον εντοπισμό των συνδεδειγμένων της στοιχείων με τις άλλες τέχνες.
- Να λειτουργεί σαν σύμβουλος και για τους συναδέλφους του σε θέματα τέχνης και πολιτισμού.

Στόχος της παρεχόμενης επιμόρφωσης του Προγράμματος ΜΕΛΙΝΑ υπήρξε η εξοικείωση των εκπαιδευτικών με την ανάγνωση των ιστορικών πηγών ως ντοκουμέντων της ιστορίας και του πολιτισμού. Η εξοικείωση αυτή είναι απαραίτητη, για να γίνει στη συνέχεια δυνατόν να διδαχθεί π.χ. η ανάγνωση των πηγών στο μάθημα της Ιστορίας στο σχολείο. Έτσι, θα βρεθούν τα εργαλεία και οι μέθοδοι που θα βοηθήσουν δασκάλους και μαθητές να φτάσουν στις ρίζες τους, παράγοντας ταυτόχρονα γνώση μέσα από πρακτικές βιωμένης εμπειρίας. Συνδυασμένη προσπάθεια των ανωτέρω εκπαιδευτικών πρακτικών αποτελεί ο σχεδιασμός Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων από τοπικούς πολιτισμικούς φορείς, Μουσεία ή ιδρύματα.

Εκπαιδευτικά Προγράμματα Μουσείων και παράλληλα επιμορφωτικά σεμινάρια προσφέρονται στους εκπαιδευτικούς από πολλά Μουσεία και άλλους ανάλογους οργανισμούς. Καθώς παντού, όπου υπάρχουν τέτοιου είδους δραστηριότητες, όπως πιστοποιείται από την εμπειρία και τις πολυάριθμες ήδη δημοσιεύσεις όσων οργανώνουν και συμμετέχουν σε τέτοιες πρωτοβουλίες, έχουν κερδίσει την ενθουσιώδη συμμετοχή δασκάλων και μαθητών. Η εξοικείωση των εκπαιδευτικών με τη μέθοδο του σχεδιασμού δραστηριοτήτων που θα συνδέουν την διδακτική τους ύλη με τη γύρω τους πολιτισμική κληρονομιά, είναι σκόπιμο να γίνεται στο πλαίσιο της αρχικής

τους κατάρτισης.³⁹ Παράλληλα, πρέπει να έχουν την ευκαιρία να μελετούν και θέματα από την ιστορία της τέχνης και του πολιτισμού, ώστε να αποκτούν μια υποδομή από στοιχειώδεις γνώσεις στους τομείς αυτούς.

Η αλήθεια είναι ότι σε πολιτιστικά κέντρα και δημιουργικά εργαστήρια ανθούν οι *μουσειοπαιδαγωγικές δραστηριότητες* τα τελευταία χρόνια, με αξιόλογα αποτελέσματα και μεγάλη προσέλευση παιδιών. Μεγάλη προσπάθεια έχει γίνει τα τελευταία χρόνια και στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Οι εκπαιδευτικοί έχουν σταδιακά αποδεχθεί μια αλλαγή νοοτροπίας και ψάχνουν ευκαιρίες να δοκιμάσουν μια πιο σύγχρονη και πιο δημιουργική πράξη.

Ένα και μοναδικό επιμορφωτικό πρόγραμμα μπορεί να δώσει ερέθισμα για προβληματισμό, αλλά δεν αρκεί για να νοιώσει ο εκπαιδευτικός ότι μπορεί να αρχίσει να εφαρμόζει νέες διδακτικές πρακτικές. Μόνο μετά από ενημέρωση σε ειδικές συναντήσεις, ημερίδες και μελέτη σχετικών εκδόσεων αρχίζει να εφαρμόζει πειραματικά με αρκετή ανασφάλεια κάποια προγράμματα.

Μέσα από μια τέτοια διαδικασία, η πραγματοποίηση του αιτήματος να γίνει το Μουσείο «ένα δραστήριο εργοτάξιο - εργοστάσιο ανασυγκρότησης - παραγωγής ιστορικών μνημείων - πληροφοριών, μια κιβωτός - Αρχείο της ιστορίας και ένα ανοιχτό σε όλους παιδευτικό κέντρο», μοιάζει περισσότερο εφικτή.⁴⁰

Είναι κοινή διαπίστωση ότι τα Μουσεία και οι όποιες άλλες υπηρεσίες δεν είναι σε θέση να καλύψουν με τα *Εκπαιδευτικά Προγράμματα* που οργανώνουν

³⁹ Χατζηασλάνη Κ., «Εκπαιδευτικοί και Προγράμματα για την Ακρόπολη», στο *Αρχαιολογία και Τέχνες*, τ. 52 (1994), σσ. 6-7 και Βέμη Β., «Μνημεία και εκπαίδευση: η συμβολή των δασκάλων», στο *Αρχαιολογία και Τέχνες*, τ. 56 (1995), σσ. 55-60.

⁴⁰ Γκότσης Στ., «Ερμηνευτικές - εκπαιδευτικές προσεγγίσεις σε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους», στο *Παιδεία & Αρχαιολογία: εκπαιδευτικά προγράμματα του ΥΠ.ΠΟ.*, ό.π., σ. 22.

την πολύ μεγάλη ζήτηση. Ορθότερη αντιμετώπιση θεωρείται η εκπαίδευση των ίδιων των εκπαιδευτικών, ώστε να είναι σε θέση να φέρουν οι ίδιοι τους μαθητές τους σε επαφή με το Μουσείο.⁴¹

2.3.8 Εκπαιδευτικά Προγράμματα Μουσείων. Μια κατ' εξοχήν μουσειοπαιδαγωγική δραστηριότητα

Έχουν ήδη συμπληρωθεί 24 χρόνια, στην Ελλάδα, από την εποχή που τα *Εκπαιδευτικά Προγράμματα* έκαναν δειλά τα πρώτα τους βήματα. Η προσπάθεια αυτή ξεκίνησε το 1978 από το Μουσείο Μπενάκη και συνεχώς επεκτείνεται.⁴² Από τότε έως σήμερα πολλά πράγματα έχουν διαφοροποιηθεί τόσο από την πλευρά του Μουσείου όσο και από την πλευρά του Σχολείου, με αποτέλεσμα η συνεργασία τους να έχει εδραιωθεί σε μονιμότερες βάσεις.

Το *Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα* είναι μια εκπαιδευτική διαδικασία που επιδιώκει την εξοικείωση με το Μουσείο, την ανάπτυξη των ικανοτήτων του κοινού και τον εφοδιασμό του, με τρόπους για ανεξάρτητη μάθηση. Επίσης, στηρίζεται σε ενεργητικές μεθόδους μάθησης.

Ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα εξαρτάται από:

- Την θεματική προσέγγιση
- Την προσαρμογή στις ανάγκες και τις δυνατότητες του κοινού
- Τη σύνδεση με το αναλυτικό πρόγραμμα
- Τις δυνατότητες και τους περιορισμούς του συγκεκριμένου χώρου.

⁴¹ Κουβέλη Α., *Η σχέση των μαθητών με το μουσείο*, ΕΚΚΕ, Αθήνα, 2000, σ.224.

⁴² Πίνη Ε., «Μουσείο και Εκπαίδευση: ένα κοινό πεδίο δράσης», στο *Μουσείο – Σχολείο*, Πρακτικά 6ου Περιφερειακού Σεμιναρίου, Καβάλα, 20-21-22 Σεπτεμβρίου 2002, CITRONIO, Αθήνα, 2002, σ. 62.

Είναι προφανές ότι το Μουσείο σήμερα ανοίγει τις πόρτες του στο κοινό, λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες και τις δυνατότητές του.

Το παιδί, ο γονιός, η οικογένεια, ο δάσκαλος, η τάξη είναι η αφετηρία για την επικοινωνία του Μουσείου με το κοινό. Τα *Εκπαιδευτικά Προγράμματα* είναι ο συνδεδετικός κρίκος. Η αλλαγή οπτικής, της χρήσης και της χρησιμότητας του Μουσείου αποδεικνύεται μέσα από κάθε αίθουσα, κάθε έκθεμα, κάθε χρονολογική περίοδο που μπορεί να είναι θέμα *Εκπαιδευτικού Προγράμματος*. Η αυτοτέλεια του κάθε προγράμματος αφήνει ανοιχτή την πύλη του Μουσείου για πολλές επισκέψεις με διαφορετικό στόχο, επιτρέπει την έρευνα, τη μελέτη, τη συνεργασία και συντελεί στην διαμόρφωση μιας ευχάριστης εμπειρίας που μπορεί να αποτελεί η επίσκεψη στο Μουσείο.

Σήμερα, η αναγκαιότητα της οργάνωσης *Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων* στα μουσεία και γενικότερα στους χώρους πολιτισμικής αναφοράς θεωρείται σχεδόν αυτονόητη, ενώ η δημιουργία πρόσφορων προϋποθέσεων για την όσο το δυνατόν λειτουργικότερη σύνδεση Μουσείου και Σχολείου αποτελεί γενικό ζητούμενο.⁴³

Οι ερμηνευτικές - εκπαιδευτικές δράσεις από την πλευρά του Μουσείου μπορούν να πάρουν ποικίλες μορφές, ξεκινώντας από *Εκπαιδευτικά Προγράμματα*, που σχεδιάζονται και εφαρμόζονται σε κάθε δεδομένο μουσειακό χώρο ή έκθεση, σε κάθε αρχαιολογικό χώρο ή μνημείο, περνώντας από τις *εκθέσεις εκπαιδευτικού χαρακτήρα* και καταλήγοντας σε περισσότερο *ειδικές εφαρμογές*.

⁴³ Χατζηνικολάου Τ., « 'Μουσείο-Σχολείο': Ιστορικό και στόχοι του Σεμιναρίου», *ό.π.*, σσ. 9-11.

Βασικοί παράγοντες για την οργάνωση μιας ερμηνευτικής - εκπαιδευτικής δράσης είναι ο προσδιορισμός του επιπέδου (ηλικιακού - μορφωτικού) και των αναγκών του κοινού στο οποίο απευθύνεται, καθώς και ο χώρος εφαρμογής (αίθουσα ή αίθουσες Μουσείου, πολιτιστικός χώρος ή συνδυασμός των δύο) και οι δυνατότητες και περιορισμοί που αυτός θέτει. Ο σαφής καθορισμός του θέματος, του περιεχομένου και των στόχων της δραστηριότητας, η βιβλιογραφική τεκμηρίωση, η επιλογή του εκθεσιακού ή εποπτικού υλικού, η επίλυση τεχνικών δυσκολιών και πρακτικών ζητημάτων, η αξιολόγηση της όλης διαδικασίας σε συνάρτηση με τους στόχους, αποτελούν συνοπτικά ορισμένα βασικά βήματα για τον ολοκληρωμένο σχεδιασμό και την αποτελεσματική εφαρμογή της.⁴⁴

2.3.8.1 Σκοπός - Στόχοι *Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων*

Σκοπός

Σκοπός των Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων των Μουσείων είναι η πρόσβαση στην πληροφορία και η χρήση κατανοητών και ευανάγνωστων όρων, που διευκολύνουν την προσέγγιση εκθέματος-επισκέπτη. Σημαντικός παραμένει και ο ρόλος των εκπαιδευτικών που καλούνται να πλαισιώνουν τα μαθήματά τους με στοιχεία προερχόμενα από το υλικό, που το Μουσείο συντάσσει ή εκδίδει.

Στόχοι

Στόχοι των Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων είναι:

⁴⁴ Γκότσης Στ., «Ερμηνευτικές - εκπαιδευτικές προσεγγίσεις σε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους», στο *Παιδεία & Αρχαιολογία: εκπαιδευτικά προγράμματα του ΥΠ.ΠΟ.*, Πρακτικά Ημερίδας, Χαλκίδα 13-5-98, Εκδ. ΥΠ.ΠΟ. - ΙΑ' ΕΠΚΑ, Χαλκίδα, 2000, σ. 18-23.

- Να εξοικειωθούν τα παιδιά με το μουσειακό χώρο, το έργο τέχνης, την πολιτιστική ή και τεχνολογική κληρονομιά του τόπου μας.
- Να γίνει η επίσκεψη στο Μουσείο μια ευχάριστη εμπειρία προσαρμοσμένη στις ανάγκες και τις δυνατότητες των παιδιών. Τα παιδιά με αυτήν τους την επίσκεψη στο Μουσείο έχουν τη δυνατότητα, μαζί με τον μουσειοπαιδαγωγό, να συζητήσουν, να κινηθούν ελεύθερα στο χώρο, να ανταλλάξουν ιδέες, εμπειρίες και να εκφράσουν τις απορίες τους.
- Να αναπτυχθούν μέσα από τα εκθέματα του Μουσείου οι ικανότητες των παιδιών για παρατήρηση, έρευνα και κατανόηση των αντικειμένων του φυσικού και τεχνητού κόσμου.
- Να εφοδιαστούν τα παιδιά με τρόπους ανεξάρτητης μελέτης και παρατήρησης των εκθεμάτων που θα τους χρησιμεύσει σε επόμενες επισκέψεις.

Παρατηρούμε το διφυή χαρακτήρα των *Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων*. Χρησιμοποιούν τη σχέση τους με το εκπαιδευτικό σύστημα για να προσελκύσουν το ενδιαφέρον των νέων σε θέματα πολιτιστικής κληρονομιάς και εμπλουτίζουν ταυτόχρονα δημιουργικά το ίδιο το πρόγραμμα εκπαίδευσης και διδασκαλίας. Τονίζουν την αναγκαιότητα σύζευξης, έρευνας και διδασκαλίας καθώς και την επανοριοθέτηση της παιδείας. Το κάλεσμα στην ανοικτή αυτή επικοινωνία απευθύνεται όχι μόνο στους νέους αλλά σε όλες τις κοινωνικές ομάδες λαμβάνοντας υπόψη και τα τοπικά χαρακτηριστικά κάθε περιοχής.

Σύμφωνα με την Στέλλα Χρυσουλάκη, Υπεύθυνη του Κέντρου Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων του ΥΠ.ΠΟ.,⁴⁵ «οι άξονες πάνω στους οποίους οφείλει να κινηθεί μεθοδολογικά ο σχεδιασμός των εκπαιδευτικών προγραμμάτων είναι συνοπτικά οι παρακάτω:

Α. Η εκπαίδευση του βλέμματος. Οφείλουμε να δώσουμε ένα νόημα σε ότι μπορεί κανείς να δει, να διαβάσει, να αγγίξει, να ακούσει.

Να μάθουμε τα παιδιά να χρησιμοποιούν τις αισθήσεις τους, τις ανθρώπινες ικανότητές τους, να εξερευνήσουν τη δυναμική της σκέψης τους, τη μηχανική του σώματός τους, από την αρχή. Να κοιτάζουν για να βλέπουν, να ακούν για να συναισθάνονται, να αγγίζουν για να καταλαβαίνουν.

Β. Η επιλογή ενός περιορισμένου θεματικού πυρίνα για κάθε μια επίσκεψη. Πρόκειται για διδασκαλία σε συγκεκριμένο διδακτικό χρόνο και συγκεκριμένο προς μελέτη αντικείμενο.

Γ. Ο συσχετισμός των δράσεων και η διεπιστημονική προσέγγιση για την κατά το δυνατόν πιο ολοκληρωμένη παρουσίαση του θέματος.

Δ. Η ανάπλαση του θέματος, η οποία βοηθάει στην ανασύσταση της εικόνας του πολιτισμού, που έχει αφήσει πίσω του μονάχα πενιχρά ίχνη, δυσνόητα για το κοινό. Μια τέτοια προσέγγιση προσφέρει τα μέσα για μια βιωματική σχέση που αναπτύσσεται ανάμεσα στο γνωστικό αντικείμενο και στο κοινό στο οποίο απευθύνεται.

---

⁴⁵ Χρυσουλάκη Στ., «Ο εκπαιδευτικός ρόλος του Μουσείου», στο *Μουσείο – Σχολείο*, 5ο Περιφερειακό Σεμινάριο Καλαμάτας, 4-6 Απριλίου 1997, ΥΠΕΠΘ-ΥΠ.ΠΟ.-ICOM, σσ. 13-15.

Ε. Η διαπολιτισμική εκπαίδευση, που επιχειρεί να συνδέσει το σύνολο με το επί μέρους, να εντάξει το ειδικό στο γενικό.»

Το *Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα* συνεπάγεται ανακάλυψη της γνώσης - συμμετοχή - συνεργασία.

Η μάθηση πρέπει να είναι ενεργητική. Όχι συσσώρευση στείρας γνώσης, αλλά ανάπτυξη μιας σχέσης μεταξύ παιδιού και μνημείου, μέσα στο φυσικό του περιβάλλον, τοποθέτηση του μνημείου μέσα στο στο χρόνο (πράγμα για το οποίο τα παιδιά έχουν συχνά δυσκολίες), σύνδεση του μνημείου με την σημερινή ζωή, ανάπτυξη πρωτοβουλίας, δημιουργικότητας και φαντασίας του παιδιού.

Σε αντιδιαστολή με τα παραπάνω, τα *Εκπαιδευτικά Προγράμματα* των Μουσείων αποκωδικοποιούν και στη συνέχεια ανασυνθέτουν την πληροφορία μέσα από οργανωμένες δράσεις διαμεσολάβησης που αναδεικνύουν την αξία και το νόημα του εκθέματος σε γνώση κατανοητή από τον καθένα. Η ερμηνευτική αυτή του υλικού και άυλου παρελθόντος μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως αφετηρία γνωριμίας με την πολιτισμική κληρονομιά στο μέτρο που με τη βοήθεια εποπτικών μέσων καταφέρει να ανασυνθέσει την ανθρώπινη δραστηριότητα που εμπεριέχεται στα εκθέματα. Τα *Εκπαιδευτικά Προγράμματα* μπορούν να λειτουργήσουν τόσο στα Μουσεία όσο και στους αρχαιολογικούς χώρους ή χώρους μνημείων, αλλά και σε συνδυασμό που επιτρέπει την πρόσληψη μιας ολοκληρωμένης εικόνας του αρχαίου δομημένου συνόλου και της ζωής του.⁴⁶

⁴⁶ Χρυσουλάκη Στ., «Ερμηνεύοντας το παρελθόν: Εκπαιδευτικά Προγράμματα της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας», στο *Παιδεία και Αρχαιολογία: εκπαιδευτικά προγράμματα του ΥΠ.ΠΟ.*, Πρακτικά Ημερίδας, Χαλκίδα 13-5-98, Εκδ. ΥΠ.ΠΟ. – ΙΑ' ΕΠΚΑ, 2000, σ. 12

2.3.8.2 Μερικοί τύποι *Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων*

- Για σχολικές ομάδες.

Εκπαιδευτικά Προγράμματα για μαθητές νηπιαγωγείου, δημοτικού, γυμνασίου, λυκείου.

- Για εξωσχολικές ομάδες.

Εκπαιδευτικά Προγράμματα για παιδιά από 4 έως 18 χρόνων, για τη δημιουργική αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου στα Μουσεία.

- Για οικογένειες.

Εκπαιδευτικά Προγράμματα για μικρούς και μεγάλους, για να παίξουν και να μάθουν μαζί τα μέλη των οικογενειών.

- Για άτομα με διαφορετικές ανάγκες.

Εκπαιδευτικά Προγράμματα για παιδιά που έχουν κάποια διαφορετική ανάγκης, όπως τύφλωση, κώφωση, σπαστικότητα κλπ.

- Αφιέρωματα.

Εκπαιδευτικά Προγράμματα με ένα θεματικό άξονα, για συγκεκριμένη χρονική διάρκεια.

- Συμβουλευτικά

Εκπαιδευτικά Προγράμματα και υλικό που αναπτύσσονται για άλλους φορείς.

- Σεμινάρια-Ημερίδες-Ομιλίες

Για εκπαιδευτικούς, γονείς και άλλους ενδιαφερόμενους σχετικά με την εκπαίδευση στα Μουσεία.

Πρέπει να προσφέρουμε μάθηση στο παιδί μέσα από ολοκληρωμένες εμπειρίες και όχι μεμονωμένες δραστηριότητες-δεξιότητες, που βρίσκονται μακριά από την καθημερινή του ζωή και τα ενδιαφέροντά του. Το παιδί κατανοεί και εμπειδώνει τις έννοιες, μόνο όταν αξιοποιεί τις εμπειρίες του,

έχει προσωπικά κίνητρα για το αντικείμενο της μάθησης και οι δεξιότητες που χρησιμοποιεί απορρέουν από τις αναπτυξιακές του δυνατότητες.⁴⁷

Η ανάπτυξη των *Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων* μπορεί να γίνει βάσει τεσσάρων κριτηρίων:

- **Το κοινό**
  - διαφορετικές ηλικίες
  - διαφορετικές ομάδες
  - διαφορετικές ανάγκες
- **Ο χώρος**
  - σε μουσεία
  - σε ευρύτερα μουσειακούς χώρους (μνημεία, μοναστήρια, ζωολογικοί κήποι κλπ)
  - σε χώρους όπως εργοστάσια, νοσοκομεία, φυλακές κλπ
- **Το διαθέσιμο υλικό**
  - A • μουσειακά αντικείμενα
    - εκθέσεις
    - επισκέψιμα εργαστήρια Μουσείου
  - B • μουσειοσκευές (δανειστικό υλικό)
    - εκπαιδευτικές εκδόσεις
    - ειδικό υλικό για δραστηριότητα/εργαστήρια
- **Ο διαθέσιμος χρόνος διεξαγωγής του προγράμματος**
  - αυτοτελή προγράμματα 60', 90', 2h ή και 3h
  - κύκλοι/σειρά προγραμμάτων (σε συνέχειες)
  - επετειακά-εορταστικά-εποχιακά

⁴⁷ Καλεσοπούλου Δ., Σημειώσεις σεμιναριακού μαθήματος «Εκπαιδευτικά Προγράμματα», στο ΠΙΣΕ Μουσειοπαιδαγωγική Εκπαίδευση του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Βόλος, Ιούνιος 1999 και προσωπικές μου σημειώσεις κατά τη διάρκεια του προαναφερόμενου μαθήματος..

- σαββατοκύριακα/καθημερινές
- εντός/εκτός ωρών λειτουργίας του Μουσείου

2.3.8.3 Μεθοδολογία Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων

Μαιευτική μέθοδος: Θέτοντας κατάλληλα ερωτήματα, δίνουμε στα παιδιά κίνητρα για έρευνα και ανακάλυψη της νέας γνώσης και βοηθούνται να αναπτύξουν την κρίση τους και τις ικανότητές τους.

Ερωτήσεις ανοιχτές (επιδέχονται περισσότερες από μια απαντήσεις)

Ερωτήσεις που αναπτύσσουν τις ικανότητες για:

- παρατηρητικότητα
- εξέλιξη εννοιών
- σύγκριση - διάκριση - κατηγοριοποίηση
- γενίκευση
- υπόθεση
- πρόβλεψη
- ανακάλυψη συναισθημάτων
- δημιουργικότητα
- αξιολόγηση - ανάλυση

και στοχεύουν

- σε συγκέντρωση πληροφοριών
- στην οργάνωση και ανάπτυξη των πληροφοριών
- στην αναδόμηση των πληροφοριών για δημιουργία αφηρημένης σύνθετης και δημιουργικής σκέψης
- στην καλλιέργεια του συναισθήματος

Μέθοδος του ιστορικού: αξιοποιούμε τη μέθοδο που χρησιμοποιούν οι ιστορικοί, και γενικότερα οι επιστήμονες, στην έρευνά τους ώστε να αναπτύξουμε την ικανότητα των παιδιών για ανεξάρτητη έρευνα σε θέματα που τα ίδια έχουν επιλέξει και επομένως είναι του άμεσου ενδιαφέροντός τους.

- προσδιορίζουμε το σκοπό της έρευνας
- συλλέγουμε πληροφορίες και δεδομένα
- επεξεργαζόμαστε τα δεδομένα
- αναλύουμε τα δεδομένα
- συνθέτουμε τα δεδομένα και καταλήγουμε σε συμπεράσματα

Το αντικείμενο του Μουσείου, προσδιορίζει τον τύπο και το περιεχόμενο του *Εκπαιδευτικού Προγράμματος*, με δραστηριότητες που εκτός από την ενημέρωση, δίνουν έμφαση και στο ψυχαγωγικό στοιχείο. Έτσι βοηθά τον επισκέπτη να ενεργοποιήσει τις δημιουργικές του ικανότητες και να πάψει να είναι παθητικός δέκτης πληροφοριών.

Για τον σχεδιασμό *Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων* πρέπει να απαντηθούν οι παρακάτω ερωτήσεις:

1. Τι προσπαθεί να πετύχεις (σκοποί, στόχοι, μηνύματα).
2. Με ποια/ες ομάδα/ες επισκεπτών πρόκειται να επικοινωνήσεις (επισκέπτης - στόχοι).
3. Πως θα επικοινωνήσεις, από ποιο επίπεδο θα ξεκινήσεις, τι θα επακολουθήσει (δομή).
4. Πως θα μεταδώσεις τα μηνύματα που έχεις επιλέξει στην ομάδα επισκεπτών, που απευθύνεται η έκθεση (επιλογή μέσων επικοινωνίας).

2.3.8.4 Στάδια σχεδιασμού *Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων*

1. Προετοιμασία και προκαταρκτική μελέτη τόσο του θέματος όσο και της ομάδας που απευθύνεται.
2. Καθορισμός σκοπών, στόχων.
3. Επιλογή Μουσείου, έκθεσης και μέσων επικοινωνίας
4. Χρονοδιάγραμμα για την επίσκεψη
5. Επιλογή τρόπου ερμηνείας
6. Διεξαγωγή του προγράμματος
7. Αξιολόγηση.

2.3.8.5 Στάδια διεξαγωγής *Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων*

A' Στάδιο > Προετοιμασία

1. Επικοινωνία με το σχολείο, αν θέλουν και πότε να έρθουν στο Μουσείο.
2. Εξασφάλιση μεταφοράς και επιστροφής των παιδιών.
3. Συνεννόηση για ώρα άφιξης και επιστροφής των παιδιών
4. Συνεννόηση για το πως θα γίνει η προετοιμασία των παιδιών (πριν την επίσκεψη). Θα πάει να τους προετοιμάσει ο/η Μουσειοπαιδαγωγός ή θα στείλει έντυπο υλικό στον δάσκαλο για να προετοιμάσει τα παιδιά.
5. Ετοιμασία χώρου και υλικών που θα χρειαστούν για την παρουσίαση του προγράμματος στο χώρο του Μουσείου.

B' Στάδιο > Πρόγραμμα στο Μουσείο

1. Καλωσόρισμα - γνωριμία με τα παιδιά.

2. Τους γνωρίζουμε τους βοηθητικούς χώρους του Μουσείου, για να το αισθανθούν οικείο.
3. Αρχίζει το πρόγραμμα με ξενάγηση στο Μουσείο.
4. Διάλειμμα για ξεκούραση.
5. Συνέχεια του προγράμματος με δουλειά στο εργαστήριο του Μουσείου.
6. Αποχαιρετισμός.

Γ' Στάδιο > Πρόγραμμα στο σχολείο

1. Η ομάδα επεξεργάζεται ότι άκουσε και έκανε στο Μουσείο και διοργανώνει εργαστήρια σχετικά, έκθεση, εφημερίδα ή ότι άλλο αποφασίσει.
2. Ο/Η μουσειοπαιδαγωγός έχει δώσει στον δάσκαλο την αξιολόγηση που επέλεξαν και έχουν συνεννοηθεί πως θα την παραλάβει.

Ο σχεδιασμός του *Εκπαιδευτικού Προγράμματος* βασίζεται σε τέσσερις παραμέτρους:

1. *Σύνδεση με το Αναλυτικό Πρόγραμμα*, ώστε να συμπληρώνει και να βοηθά τη σχολική διδασκαλία αλλά και να συμβαδίζει με το επίπεδο των γνώσεων των μαθητών.
2. *Προσαρμογή στο επίπεδο και τα ενδιαφέροντα του κοινού*. Κάθε ηλικία αλλά και κάθε άνθρωπος έχουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους, που θα πρέπει να λαμβάνονται σοβαρά υπόψη κατά τον σχεδιασμό και τη διεξαγωγή του *Εκπαιδευτικού Προγράμματος*.
3. *Καταλληλότητας του χώρου*. Δυνατότητες και περιορισμοί. Καθορίζει σε μεγάλο βαθμό το είδος των δραστηριοτήτων που θα επιλεγούν για την

Μέρος Τρίτο

ανάπτυξη του θέματος, όπως και τα όρια που πρέπει να τηρηθούν για μια ασφαλή και ευχάριστη επίσκεψη.

4. *Θεματικός άξονας.* Η προκαθορισμένη διάρκεια του *Εκπαιδευτικού Προγράμματος*, αλλά και η ανάγκη για καλύτερη επεξεργασία των ερεθισμάτων και κατάκτηση των νέων γνώσεων που αποκτά κανείς στο Μουσείο, απαιτεί την επιλογή συγκεκριμένου θέματος, με το οποίο θα ασχοληθεί η ομάδα με καλά προσδιορισμένους στόχους.⁴⁸

---

⁴⁸ Μουσσούρη Θ., Σημειώσεις μαθήματος «Σχεδιασμός και αξιολόγηση Εκθέσεων και Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων στο Μουσείο», ΠΣΕ Μουσειοπαιδαγωγική Εκπαίδευση, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βόλος, Ιούλιος 2000 και προσωπικές μου σημειώσεις κατά τη διάρκεια του προαναφερόμενου μαθήματος.

3.1 ΜΟΥΣΕΙΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ

Ο άνθρωπος χωρίς παρελθόν δεν μπορεί να ζήσει (γι'αυτό άλλωστε και η αμνησία θεωρείται ασθένεια και χρήζει θεραπείας), έτσι κι ένα κράτος δεν μπορεί να υπάρξει χωρίς ιστορία και παράδοση.

Η ανεύρεση της προσωπικής ταυτότητας τόσο του απλού πολίτη, όσο και του κράτους είναι αυτό που προέχει. Αν γνωρίσουμε ποιοι είμαστε, την ιστορία και τη διαχρονική μας πορεία, τον πολιτισμό και τις διαφορές μας με τους άλλους πολιτισμούς, τα σημεία που υπερτερούμε και υστερούμε, τις δυνατότητες και τις ελλείψεις μας, τα σημερινά επιτεύγματα και απαιτήσεις, καθώς και τους στόχους μας για το μέλλον, τότε και μόνο τότε μπορούμε να πορευθούμε σωστά.

Η ιστορία, η παράδοση, η δομή της σημερινής κοινωνίας, η επιθυμητή διαμόρφωση της αυριανής, οι εξελίξεις σε όλους τους τομείς καθώς και η ευημερία και παραγωγικότητα του ατόμου οδηγούν σε μια νέα εκπαιδευτική πολιτική.⁴⁹

Σύμφωνα με την Τέτη Χατζηνικολάου, Πρόεδρο του Ελληνικού Τμήματος του ICOM:⁵⁰

« Το Μουσείο δεν νοείται πλέον ως ένας κλειστός οργανισμός, όπου εκτίθενται έργα τέχνης, αλλά ως ένας χώρος ανοικτός στο κοινό, στην υπηρεσία της κοινωνίας και της ανάπτυξής της. Οι λειτουργίες ενός σύγχρονου μουσείου (συλλογή,

⁴⁹ Άλκηστις, *Μουσεία και Σχολεία, Δεινόσαυροι κι Αγγεία*, Ελληνικά Γράμματα, Έκδ. 2η, Αθήνα, 1995, σ.10.

⁵⁰ Χατζηνικολάου Τ., «Μουσείο – Σχολείο», στο *Μουσείο – Σχολείο, 5^ο Περιφερειακό Σεμινάριο Καλαμάτας*, Καλαμάτα 4-5-6 Απριλίου 1997, σ. 4.

συντήρηση, έρευνα, τεκμηρίωση, έκθεση) έχουν πλέον σαφείς στόχους: την μελέτη, την εκπαίδευση και την ψυχαγωγία.

Το Σχολείο δεν μπορεί πλέον να νοηθεί ως ένας χώρος κλειστός, όπου καταβάλλεται προσπάθεια μόνο για την όσο το δυνατόν μεγαλύτερη και ταχύτερη διοχέτευση γνώσεων από το δάσκαλο στο μαθητή, ούτε είναι μια σύνθεση παιδαγωγικών τεχνικών που στοχεύει απλώς και μόνο να κάνει τα παιδιά περισσότερο παραγωγικά. Σήμερα όλοι μιλούν για ένα πραγματικά «δημιουργικό» σχολείο, όπου μέσα από την διδασκαλία θα αναπτύσσονται οι ανθρώπινες σχέσεις και η κοινωνικότητα του ατόμου, όπου ο μαθητής θα ενθαρρύνεται να δημιουργεί, καλλιεργώντας τη συνθετική σκέψη, την παρατηρητικότητα και το ταλέντο του, εμπιστευόμενος τη διαίσθηση και τα συναισθήματά του.

Ερχόμαστε λοιπόν στη σύνθεση παιδείας και πολιτισμού, ενός πολιτισμού που δεν μπορεί να θεωρηθεί μόνο ως ένα σύνολο θεσμών και εκδηλώσεων που αφορούν την πολιτιστική κληρονομιά και την πολιτιστική ανάπτυξη».

Σήμερα διακρίνουμε, από πλευράς κράτους, μια τάση για ανανέωση της εκπαίδευσης. Η Μουσειακή Εκπαίδευση, η τέχνη και ο πολιτισμός καταλαμβάνουν δειλά-δειλά όλο και περισσότερο χώρο στο σχολείο και κατ' ανάγκη αρχίζουν να αποτελούν αντικείμενα σπουδών των υποψηφίων εκπαιδευτικών. Αυτό γίνεται αμέσως αντιληπτό, αν κάποιος περιηγηθεί τα Προγράμματα Σπουδών, κατ'αρχήν των Παιδαγωγικών Τμημάτων των Ελληνικών Πανεπιστημίων. Μουσειακή Αγωγή, Εικαστική Αγωγή, Μουσική Αγωγή και Θεατρική Αγωγή εμφανίζονται όλο πιο δυναμικά και προάγουν τη δημιουργική πλευρά της προσωπικότητας του μαθητή. Επίσης, στο επίπεδο της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, πολλά νέα Τμήματα που δημιουργούνται περιλαμβάνουν και τη διδασκαλία της Μουσειολογίας και

Μουσειοπαιδαγωγικής, ενώ και παλαιότερα Τμήματα προσέφεραν εξάμηνα σπουδών.⁵¹

Στη συνέχεια, εξετάζοντας με αλφαβητική σειρά τα Ελληνικά Πανεπιστήμια, θα δούμε τα διδασκόμενα, σήμερα, μαθήματα που τείνουν προς την κατεύθυνση της Μουσειακής Εκπαίδευσης, τόσο στα Παιδαγωγικά Τμήματα όσο και σε άλλα Τμήματα, όπως εμφανίζονται στα Προγράμματα Σπουδών των οικείων Τμημάτων. Η παράθεση των πληροφοριών αυτών γίνεται για να εξετάσουμε, κατά πόσο η εκπαίδευση αυτή στοχεύει την ανάδειξη του εκπαιδευτικού και κοινωνικού ρόλου των μουσείων και κατ' επέκταση στην ανάδειξη της πολιτισμικής μας κληρονομιάς. Τα μαθήματα, που αναφέρθηκαν παραπάνω, είναι σχετικά με μαθήματα που διδάχθηκαν στο Πρόγραμμα Σπουδών Επιλογής 'Μουσειοπαιδαγωγική Εκπαίδευση' του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας⁵², το μοναδικό Τμήμα στην Ελλάδα, που αποσκοπεί αποκλειστικά στην εκπαίδευση ατόμων ικανών να διαχειριστούν σύνθετα παιδαγωγικά συστήματα εκπαίδευσης στα Μουσεία της χώρας.

Όπως αναφέρθηκε ήδη, παρακάτω παρουσιάζουμε ποια η θέση της *Μουσειοπαιδαγωγικής* στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, από την εμφάνισή της στην Ελλάδα μέχρι σήμερα. Θα δούμε, πως στην αρχή, κάποιοι φωτισμένοι "δάσκαλοι", κυρίως των Παιδαγωγικών Τμημάτων, αντιλαμβανόμενοι από νωρίς που οδεύει η σχέση Μουσείου - Σχολείου, δίδαξαν μαθήματα μουσειακής εκπαίδευσης πρώτη φορά, κάτω από άλλους τίτλους, όπως π.χ. «Αρχαιολογικοί χώροι και μνημεία» της Χρ. Τσιούμη, Καθηγήτριας του

⁵¹ Βλ. Παράρτημα Ι. Στο Παράρτημα Ι, έχοντας σαν μέτρο σύγκρισης τα μαθήματα που διδάχθηκαν στο ΠΣΕ «Μουσειοπαιδαγωγική Εκπαίδευση» του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, το πρώτο και μοναδικό Τμήμα Μουσειοπαιδαγωγικών Σπουδών στην Ελλάδα μέχρι σήμερα, αναφέρεται επιγραμματικά μια σειρά μαθημάτων που διδάσκονται στα Παιδαγωγικά και άλλα Τμήματα των άλλων Πανεπιστημίων και τείνουν προς την κατεύθυνση της μουσειακής και αισθητικής αγωγής, για να υπάρξει ένα μέτρο σύγκρισης για το τι συμβαίνει στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση σχετικά με τη μουσειακή εκπαίδευση.

⁵² Βλ. Παράρτημα Ι.

Α.Π.Θ.. Σύντομα όμως, μορφοποίησαν και αναμόρφωσαν τα Προγράμματα Σπουδών εισάγοντας ευθέως μαθήματα μουσειακής εκπαίδευσης, που έδιναν έμφαση στις μεθόδους προσέγγισης της πολιτισμικής κληρονομιάς και των Μουσείων.

Τα στοιχεία, που συλλέξαμε, τα διακρίνουμε στις ακόλουθες ενότητες:

A. Σε Προπτυχιακό επίπεδο σπουδών έχουμε:

A.1 Ελληνικά Πανεπιστήμια κατ' αλφαβητική σειρά

A.1.1 Παιδαγωγικά Τμήματα Δημοτικής Εκπαίδευσης

A.1.2 Παιδαγωγικά Τμήματα Προσχολικής Εκπαίδευσης (Νηπιαγωγών)

Μάθημα. Παραθέτω την περιγραφή των μαθημάτων, που τείνουν προς την κατεύθυνση της μουσειακής εκπαίδευσης/μουσειοπαιδαγωγικής. Από πότε μέχρι πότε διδάχθηκε ή αν συνεχίζει να διδάσκεται.

Διδάσκων. Καταγράφω τους διδάσκοντες -όπου μπορέσαμε να συλλέξουμε πληροφορίες- βλέπουμε ποιοι είναι οι «πρωτεργάτες» της μουσειοπαιδαγωγικής στην Ελληνική Τριτοβάθμια Εκπαίδευση.

A.1.3 Άλλα Τμήματα, που έχουν εντάξει στο Πρόγραμμα Σπουδών τους μαθήματα μουσειακής εκπαίδευσης/μουσειοπαιδαγωγικής.

B. Σε Μεταπτυχιακό επίπεδο σπουδών έχουμε:

B.2 Ελληνικά Πανεπιστήμια κατ' αλφαβητική σειρά

B.2.1 Τμήματα

3.1.1 Προπτυχιακό επίπεδο

3.1.1.1 Παιδαγωγικά Τμήματα

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης⁵³

Το Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Αιγαίου μέσα από τη σύντομη χρονικά (άρχισε να λειτουργεί το ακαδημαϊκό έτος 1986-87), αλλά συνεπή πορεία του στο χώρο της πανεπιστημιακής κοινότητας, έχει επιδείξει αξιόλογο έργο και σκοπός του είναι η δημιουργία και κατάρτιση ικανών δασκάλων, ώστε να μπορούν να ανταποκριθούν στα νέα αναλυτικά προγράμματα, με μια σειρά μαθημάτων που αφορούν και θέματα τέχνης και πολιτισμού.⁵⁴ Οι φοιτητές, εκτός των άλλων μαθημάτων, έρχονται κοντά στη Μουσειακή Εκπαίδευση, διδασκόμενοι το παρακάτω μάθημα.

Μάθημα: Βασικές αρχές Μουσειοπαιδαγωγικής

Διδάσκων: Αλεξάκη Ευγενία, Π.Δ. 407/80

Στόχος του μαθήματος είναι να προσεγγίσουν οι φοιτητές, κριτικά, την υπερπροσφορά «πολιτιστικών αγαθών» στις σύγχρονες κοινωνίες, αλλά, ταυτόχρονα, να ενημερωθούν για ένα νέο, σχετικά, επαγγελματικό χώρο, όπου θα μπορούσαν να δραστηριοποιηθούν απόφοιτοι Παιδαγωγικών Τμημάτων: αυτόν του υπεύθυνου / σχεδιαστή / εκτελεστή *Εκπαιδευτικών*

⁵³ Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, *Οδηγός Σπουδών 2000-2001*.

⁵⁴ Βλ. Παράρτημα Ι.

Προγραμμάτων Μουσείων (τέχνης, ιστορίας, λαογραφίας, ιστορίας της τεχνολογίας κλπ). Μέσα από το παράδειγμα Μουσείων και εκπαιδευτικών/πολιτιστικών φορέων της Ελλάδας και του εξωτερικού και με βάση τη διεθνή βιβλιογραφία διερευνώνται οι εξής θεματικές ενότητες:

- Ο ρόλος του Μουσείου στις σύγχρονες κοινωνίες. Εκπαιδευτικός προσανατολισμός.
- Το επάγγελμα του *μουσειοπαιδαγωγού* και τα πεδία ανάπτυξής του.
- Σχεδιασμός, οργάνωση, προβολή, εκτέλεση και αξιολόγηση *Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων Μουσείων* και η διαφοροποίησή τους ανάλογα με τις ηλικιακές και κοινωνικές ομάδες στις οποίες απευθύνονται (παιδιά, οικογένειες με παιδιά, ενήλικες κλπ).
- Μουσείο και τοπικές κοινωνίες. Ανάπτυξη προγραμμάτων στα πλαίσια των αναγκών των τοπικών κοινωνιών.
- Πολιτιστικός τουρισμός. Το Μουσείο και τα *Εκπαιδευτικά του Προγράμματα* ως πλαίσιο ανάπτυξης πολιτιστικού τουρισμού.
- Ο πολιτισμός ως «προϊόν». Ένας υπαρκτός κίνδυνος. Το σύγχρονο Μουσείο: εμπορικό κέντρο ή χώρος ουσιαστικής παιδείας;

Μάθημα: Μουσειολογία και Μουσειακή Αγωγή στο Δημοτικό

Διδάσκων: Στεφανίδου Αλεξάνδρα, Π.Δ. 407/80

Τμήμα Επιστημών της Προσχολικής Αγωγής και του Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού⁵⁵

Το Τμήμα Επιστημών της Προσχολικής Αγωγής και του Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού, παρόλο που στο Πρόγραμμα Σπουδών του περιλαμβάνει αρκετά

⁵⁵ Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Τμήμα Επιστημών της Προσχολικής Αγωγής και του Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού, *Οδηγός Σπουδών 2002-2003*.

μαθήματα, που είναι στο πλαίσιο της Αισθητικής και Μουσειακής Αγωγής⁵⁶, δεν έχει συμπεριλάβει κάποιο μάθημα καθαρά Μουσειακής Εκπαίδευσης.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης

Κατά τα ακαδημαϊκά έτη 1990 έως 1994 διδάχθηκαν τα μαθήματα⁵⁷ «Η Αρχαιολογία στην Εκπαίδευση Ι (Στοιχεία Αρχαίας Ελληνικής Τέχνης και Πολιτισμού - Μουσειοπαιδαγωγικές εφαρμογές)» και «Η Αρχαιολογία στην Εκπαίδευση ΙΙ (Στοιχεία Βυζαντινής και Μεταβυζαντινής Τέχνης και Πολιτισμού - Μουσειοπαιδαγωγικές εφαρμογές)», για πρώτη φορά στην Ελλάδα, από την διδάσκουσα τότε Β. Βέμη. Τα μαθήματα εκείνα βασίστηκαν στην ανάγκη να γεφυρωθεί το χάσμα ανάμεσα στην εκπαίδευση και την πολιτισμική κληρονομιά, έτσι ώστε και η εκπαιδευτική διαδικασία και η σχολική ζωή να βελτιωθούν, αλλά και να αξιοποιούνται και να προστατεύονται καλύτερα τα μνημεία από μελλοντικούς πολίτες που τα γνωρίζουν και τα εκτιμούν. Δόθηκε έμφαση στη *μουσειοπαιδαγωγική προσέγγιση* των μνημείων, αρχαιολογικών χώρων και Μουσείων και στην συνειδητοποίηση, εκ μέρους των φοιτητών, της εκπαιδευτικής δύναμης που κρύβουν τα Μουσεία (Μουσειακή Εκπαίδευση).

Σήμερα όμως,⁵⁸ το Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Α.Π.Θ., στο Πρόγραμμα Σπουδών του, με μια σειρά μαθημάτων (βλ. Παράρτημα Ι), δίνει περισσότερο έμφαση στον τομέα της Αισθητικής Αγωγής, παρά σε αυτόν της Μουσειακής Αγωγής.

⁵⁶ Βλ. Παράρτημα Ι.

⁵⁷ Βλ. Παράρτημα ΙΙ, απάντηση ερωτηματολογίου από Βέμη Β., Λέκτορα ΠΤΔΕ Π/μίου Θεσσαλίας.

⁵⁸ Πληροφορίες Οδηγού Σπουδών 2002-2003 Α.Π.Θ., μέσω του διαδικτύου.

Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης

Το Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης του Α.Π.Θ., πρωτοπόρο σε θέματα Μουσειακής Εκπαίδευσης, είχε εισάγει από το ακαδημαϊκό έτος **1985-1986** μάθημα Μουσειακής Εκπαίδευσης, κάτω από τον διακριτικό τίτλο «Αρχαιολογικοί χώροι και μνημεία της Θεσσαλονίκης», σύμφωνα με συνέντευξη της Καθηγήτριας Χρυσάνθης Τσιούμη.⁵⁹

Το Τμήμα, όμως, μετά από διερευνητική μελέτη της αγοράς εργασίας με καταγραφή των γενικών παιδαγωγικών τάσεων για την προσχολική και πρώτη σχολική ηλικία και των τρόπων με τους οποίους αυτές μορφοποιούνται στα προγράμματα κατάρτισης των διδασκομένων σε Πανεπιστημιακά Τμήματα, τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό, αποφάσισε την αναμόρφωση και σύνταξη νέου Προγράμματος Σπουδών.⁶⁰ Στο νέο Πρόγραμμα Σπουδών, η κατάρτιση των φοιτητών/τριών σε θέματα της πολιτιστικής κληρονομιάς έχει στόχο την πληρέστερη προετοιμασία για το χειρισμό θεμάτων σχετικών με τη Μουσειακή Εκπαίδευση, την Πολιτισμική Αγωγή και τη διδασκαλία της Ιστορίας της Τέχνης στην καθημερινή σχολική πράξη. Επίσης, με το νέο Πρόγραμμα Σπουδών δίνεται έμφαση στη σύνδεση θεωρίας και πράξης και στις μεθόδους προσέγγισης της πολιτισμικής κληρονομιάς και της τέχνης.⁶¹

Μάθημα: Μουσείο και Παιδί

Διδάσκων: Χρ. Τσιούμη, Καθηγήτρια

⁵⁹ Βλ. Παράρτημα ΙΙ .

⁶⁰ Η παρουσίαση των αποτελεσμάτων του Έργου «Αναμόρφωση Προγράμματος Σπουδών Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών (τόρα πλέον Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης) παρουσιάστηκε σε Ημερίδα στις 16/6/2000, στο Α.Π.Θ., βλ. *Αναμόρφωση Προγράμματος Σπουδών Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών*, Α.Π.Θ., Ιούνιος 2000, σ. 31.

⁶¹ Τσιούμη Χρ., - Παπαντωνίου Φ., «Παιδαγωγική προσέγγιση της πολιτιστικής κληρονομιάς – από το παρελθόν στο μέλλον», *ό.π.*

Μάθημα: *Εκπαιδευτικά Προγράμματα στα Μουσεία*

Διδάσκων: *Φ. Παπαντωνίου, Επίκουρη Καθηγήτρια*

Παιδαγωγική Σχολή Φλώρινας Αριστοτελείου Πανεπιστημίου
Θεσσαλονίκης⁶²

Το Πρόγραμμα Σπουδών της Παιδαγωγικής Σχολής Φλώρινας διακατέχεται από το ίδιο σκεπτικό με αυτό του Παιδαγωγικού Τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης του Α.Π.Θ., όσον αφορά την προετοιμασία των φοιτητών/τριών για το χειρισμό θεμάτων σχετικών με τη Μουσειακή Εκπαίδευση, την Πολιτισμική Αγωγή και τη διδασκαλία της Ιστορίας της Τέχνης στην καθημερινή σχολική πράξη, προσφέροντας μαθήματα μουσειακής αγωγής, όπως φαίνεται και παρακάτω, από το ακαδημαϊκό έτος 1990-91, οπότε και άρχισε η λειτουργία της Σχολής.⁶³

Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης

Μάθημα: *Μουσειακή εκπαίδευση*

Διδάσκων: *Α. Ανδρέου, Δ.Ε.Π.*

Στοιχεία Μουσειακής Αγωγής. Μουσειακές επισκέψεις σε διασύνδεση με το μάθημα της Ιστορίας και της Αισθητικής Παιδείας. Μουσείο και σχολείο. Μουσείο και ελεύθερος χρόνος. Μουσείο και κοινό.

⁶² Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Παιδαγωγική Σχολή Φλώρινας. *Οδηγός Σπουδών των Παιδαγωγικών Τμημάτων Δημοτικής Εκπαίδευσης και Νηπιαγωγών 2002-2003.*

⁶³ Βλ. επίσης Παράρτημα Ι.

Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών

Μάθημα: Μουσεία και Εκπαιδευτική Πράξη

Διδάσκων: Α. Ανδρέου, Δ.Ε.Π.

Στοιχεία Μουσειακής Αγωγής. Μουσειακές επισκέψεις σε διασύνδεση με το μάθημα της Ιστορίας και της Αισθητικής Παιδείας. Μουσείο και Σχολείο. Μουσείο και ελεύθερος χρόνος. Μουσείο και κοινό.

ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ

Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης⁶⁴

Το Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Δ.Π.Θ. αντιλαμβανόμενο την αξία της Μουσειακής Αγωγής στο χώρο της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, περιλαμβάνει στο Πρόγραμμα Σπουδών του καθαρά μάθημα Μουσειακής Αγωγής, καθώς και μια σειρά μαθημάτων που σχετίζονται με τη Μουσειοπαιδαγωγική Εκπαίδευση.⁶⁵

Μάθημα: Μουσειακή Αγωγή

Διδάσκων: Α. Πρέπης, Λέκτορας

Ανάλυση και σύγκριση καινοτόμων παιδαγωγικών πρακτικών σε Μουσεία της Ευρώπης και της Ελλάδας. Προσεγγίζονται θέματα όπως: Αλληλεπίδραση Σχολείου - Μουσείου, είδη επικοινωνίας, παιδαγωγικές πρακτικές, διδακτική μεταβίβαση, ο διαμεσολαβητικός ρόλος του μουσειοπαιδαγωγού, αξιολόγηση

⁶⁴ Πανεπιστήμιο Δημοκρίτειο Θράκης. *Οδηγός Σπουδών 2002-2003*, μέσω διαδικτύου, ηλεκτρ. διεύθυνση: alex.eled.duth.gr/eled/

⁶⁵ Βλ. Παράρτημα Ι.

του *Εκπαιδευτικού Προγράμματος*, αλλαγές στις πρακτικές, αναπαραστάσεις και αξίες του σχολείου και του Μουσείου.

Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης στην Προσχολική Ηλικία⁶⁶

Όπως το ΠΤΔΕ, έτσι και το Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης στην Προσχολική Ηλικία, δίνει έμφαση στην αξία της Μουσειακής Αγωγής και της *μουσειοπαιδαγωγικής⁶⁷*, συμπεριλαμβάνοντας στο Πρόγραμμα Σπουδών του τα παρακάτω μαθήματα:

Μάθημα: Μουσειακή Αγωγή Ι. Εισαγωγή στη Μουσειολογία

Διδάσκων: Α. Πρέπης, Λέκτορας

Ο Ιστορικός χρόνος και η αντίληψή του από το παιδί. Προσέγγιση ιστορικών χώρων και μνημείων. Διαχρονική εξέλιξη του Μουσείου στην Ελλάδα και την Ευρώπη.

Σύγχρονα μουσεία: χώροι εκπαίδευσης και ψυχαγωγίας.

Τυπολογία Μουσείων, αρχαιολογικών χώρων μνημείων και συνόλων.

Θεσμικό πλαίσιο και μουσειακή πολιτική στην Ελλάδα και το εξωτερικό.

Μουσεία, αρχαιολογικοί χώροι και κοινό - μια σχέση για αναθεώρηση.

Η διεπιστημονική προσέγγιση του λειτουργικού προγράμματος ενός σύγχρονου Μουσείου. Η εκπαιδευτική δραστηριότητα ως βασική λειτουργία στο σύγχρονο Μουσείο.

Χαρακτηριστικά παραδείγματα ανάλυσης της μορφής, του χώρου, της οργάνωσης και του περιεχομένου λειτουργίας σύγχρονων Μουσείων με μαθησιακές δραστηριότητες.

⁶⁶ Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης. Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης στην Προσχολική Ηλικία, διεύθυνση διαδικτύου: www.dutn.gr/adept/psed.el.html

⁶⁷ Βλ. Παράρτημα Ι.

Τα *Εκπαιδευτικά Προγράμματα* στην Ελλάδα σήμερα. Φορείς - τυπολογία - περιεχόμενο. Ανάλυση της δομής του *Εκπαιδευτικού Προγράμματος*.

Μάθημα: *Μουσειακή Αγωγή ΙΙ. Μουσείο και Σχολείο*

Διδάσκων: *Α. Πρέπης, Λέκτορας*

Ανάλυση και σύγκριση καινοτόμων παιδαγωγικών πρακτικών σε Μουσεία της Ευρώπης και της Ελλάδας. Προσεγγίζοντας ζητήματα όπως: αλληλεπίδραση Σχολείου - Μουσείου, είδη επικοινωνίας, παιδαγωγικές πρακτικές, διδακτική μεταβίβαση, ο διαμεσολαβητικός ρόλος του *μουσειοπαιδαγωγού*, αξιολόγηση του *Εκπαιδευτικού Προγράμματος*, αλλαγές στις πρακτικές, αναπαραστάσεις και αξίες του σχολείου και του Μουσείου.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Παιδαγωγικά Τμήματα Δημοτικής Εκπαίδευσης⁶⁸ και Νηπιαγωγών⁶⁹

Στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, τόσο στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης όσο και στο Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών, παρόλο που στα αντίστοιχα Προγράμματα Σπουδών περιλαμβάνονται μαθήματα που σχετίζονται με την *Μουσειακή Αγωγή*⁷⁰, εντούτοις δεν διδάσκεται κάποιο μάθημα καθαρά Μουσειακής Εκπαίδευσης.

⁶⁸ Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, *Οδηγός Σπουδών 2002-2003*, Ιωάννινα, 2002.

⁶⁹ Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών, *Οδηγός Σπουδών 2002-2003*, Ιωάννινα, 2002.

⁷⁰ *Ο.π.*

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ⁷¹***Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης***

Ανατρέχοντας τον Οδηγό Σπουδών του Π.Τ.Δ.Ε. του Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, καταγράφεται μια σειρά μαθημάτων σχετικών με αυτών του Τμήματος Μουσειοπαιδαγωγικής⁷² του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, αλλά το μάθημα «Το Μουσείο ως χώρος εκπαίδευσης στις Φυσικές Επιστήμες» (όπως περιγράφεται παρακάτω) είναι από τα λίγα που δίνουν εναλλακτική μέθοδο μάθησης στα μαθήματα θετικής κατεύθυνσης, κάτι που προσπαθεί να πετύχει η *Μουσειοπαιδαγωγική Εκπαίδευση*.

Μάθημα: Το Μουσείο ως χώρος εκπαίδευσης στις Φυσικές Επιστήμες

Διδάσκων: Π. Κόκοτας, Καθηγητής

- Μπροστά στο Μουσείο του μέλλοντος - η διευρυμένη έννοια του Μουσείου.
- Ο εκπαιδευτικός ρόλος του Μουσείου γενικά και ιδιαίτερα στις Φυσικές Επιστήμες.
- Τα Μουσεία σε σχέση με τις καινούργιες ανάγκες των σχολικών Αναλυτικών Προγραμμάτων των Φυσικών Επιστημών.
- Το αλληλεπιδραστικό μοντέλο μάθησης μέσα στο Μουσείο. Είδη επικοινωνίας που μπορούν να πραγματοποιηθούν στο χώρο του Μουσείου.
- Η υπόθεση της εποικοδόμησης της γνώσης μέσα στο Μουσείο. Ενεργητικές προσεγγίσεις μάθησης στο χώρο του Μουσείου.

⁷¹ Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Τμήμα Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία, *Οδηγός Σπουδών 2002-2003*, Αθήνα, 2002.

⁷² Βλ. Παράρτημα Ι.

- Γνωριμία με τους χώρους και τους ανθρώπους του Μουσείου (εκθέματα, αίθουσες προβολών, κέντρα τεκμηρίωσης, εμπυχωτές, ερμηνευτές...)
- Μουσεία και χώροι της χώρας όπου υπάρχουν πηγές σχετικές με τις Φυσικές Επιστήμες.
- Μια σωστά οργανωμένη επίσκεψη σε Μουσείο στα πλαίσια του Αναλυτικού Προγράμματος των Φυσικών Επιστημών.
- Πώς τα εκθέματα επικοινωνούν με τους επισκέπτες τους.
- Στρατηγικές ερωτήσεων στο χώρο του Μουσείου.
- Τεχνικές ανάδειξης ενός εκθέματος - διαλέξεις από έμπειρους εμπυχωτές και διερμηνείς.
- *Εκπαιδευτικά Μουσειακά Προγράμματα*. Οι σημαντικότεροι σκοποί τους.
- Γνωριμία με το εκπαιδευτικό υλικό και τα *Εκπαιδευτικά Προγράμματα* των Μουσείων των σχετικών με τις Φυσικές Επιστήμες.
- Πρακτική εξάσκηση στην εφαρμογή έτοιμων *Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων* σχετικών με τις Φυσικές Επιστήμες.
- Σχεδιασμός και δημιουργία εκπαιδευτικού υλικού σχετικού με τις Φυσικές Επιστήμες που θα χρησιμοποιεί τα εκθέματα των Μουσείων. Συνεργασία με τα κέντρα τεκμηρίωσης των Μουσείων.
- Εφαρμογή του εκπαιδευτικού υλικού που έφτιαξαν οι ίδιοι οι φοιτητές.
- Μουσειακή Εκπαίδευση από απόσταση. Επικοινωνία μέσω του Διαδικτύου με Μουσεία Φυσικών Επιστημών του εξωτερικού.

Τμήμα Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία

Μάθημα: *Μουσειοπαιδαγωγική και σύγχρονη διδακτική*

Διδάσκων: Π.Δ. 407/80

Επεξεργασία βασικών κατευθύνσεων της σύγχρονης παιδαγωγικής με έμφαση στη διδακτική και με ειδική αναφορά στη **μουσειοπαιδαγωγική**. Το μάθημα περιλαμβάνει και μαθήματα-ασκήσεις σε μουσειακούς χώρους, με κύριο στόχο τον εντοπισμό των δυνατοτήτων που παρέχουν τα Μουσεία και το ευρύτερο πολιτισμικό περιβάλλον για τον σχεδιασμό, την εφαρμογή και την αξιολόγηση εναλλακτικών μεθόδων.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης⁷³

Μάθημα: *Βυζαντινός Πολιτισμός και Μουσειακή Εκπαίδευση*

Διδάσκων: *Β. Βέμη, Λέκτορας⁷⁴*

Εισαγωγή στη Βυζαντινή Τέχνη και την καθημερινή ζωή στο Βυζάντιο μέσα από την εξέταση χαρακτηριστικών μνημείων και έργων τέχνης της εποχής. Έμφαση στην παιδαγωγική προσέγγιση των μνημείων του υλικού πολιτισμού,

Εκπαιδευτικά Προγράμματα Μουσείων και αρχαιολογικών χώρων (Μουσειακή Εκπαίδευση). Η αξιοποίηση της πολιτισμικής κληρονομιάς στην εκπαίδευση.

⁷³ Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, *Οδηγός Σπουδών 2001-2002*, Βόλος, 2001

⁷⁴ Η Λέκτορας Β. Βέμη, ευαισθητοποιημένη στη Μουσειακή Εκπαίδευση, από το 1990 δίδαξε σαν ΠΔ407/80 στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας τα μαθήματα α) Ιστορία της Τέχνης και β) Τέχνη και Πολιτισμός στο Σχολείο, ενώ από το 2001, Λέκτορας πλέον του Π.Θ. διδάσκει τα μαθήματα α) Μουσειακή Εκπαίδευση, β) Η Αρχαιολογία στην Εκπαίδευση, γ) Αρχαία Ελληνική Ιστορία και Πολιτισμός και δ) Βυζαντινή Ιστορία και Πολιτισμός, στο ίδιο Τμήμα.

Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης⁷⁵

Μάθημα: *Μουσειακή εκπαίδευση*

Διδάσκων: *Π.Δ. 407/80*

Μάθημα: *Μουσειακές Σπουδές και Εκπαιδευτικά Προγράμματα*

Διδάσκων: *Δημ. Δεληγιάννης, Αναπλ. Καθηγητής*

Η Μουσειακή Εκπαίδευση βασίζεται στα δεδομένα της τέχνης, της αισθητικής και του πολιτισμού και προάγει την επικοινωνία μέσα από το εμπλουτισμένο εκπαιδευτικό περιβάλλον του Μουσείου. Το μάθημα της Μουσειακής Εκπαίδευσης αναλύει τη δομή, την οργάνωση, τη λειτουργία και τους σκοπούς που υπηρετούν τα Μουσεία, και διερευνά τρόπους διαχείρισης σύνθετων συστημάτων εκπαίδευσης εντός και εκτός του Μουσείου. Βασικός στόχος του μαθήματος είναι η ανάδειξη των μουσειακών θησαυρών ως παιδαγωγικό υλικό. Οι φοιτητές/τριες αναλαμβάνουν εργασίες ξενάγησης και *Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων* για παιδιά και μεγάλους, ενώ πραγματοποιούνται επισκέψεις εργασίας σε διάφορα Μουσεία.

Πρόγραμμα Σπουδών Επιλογής «Μουσειοπαιδαγωγική Εκπαίδευση»⁷⁶

Το Πρόγραμμα Σπουδών «Μουσειοπαιδαγωγική Εκπαίδευση» ξεκίνησε να λειτουργεί το 1998 στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, στο Βόλο, για πρώτη φορά, σε πανελλήνια κλίμακα, σε εκπαιδευτική βαθμίδα Α.Ε.Ι. Χρηματοδοτείται από

⁷⁵ Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης, *Οδηγός Σπουδών 2001-2002*, Βόλος, 2001.

⁷⁶ Δεληγιάννης Δημ., «Πρόγραμμα Σπουδών Επιλογής 'Μουσειοπαιδαγωγική Εκπαίδευση' (ΕΠΕΑΕΚ)», στο , Κόκκινος Γ. – Αλεξάκη Ε. (επιμ.), *Διεπιστημονικές Προσεγγίσεις στη Μουσειακή Αγωγή*, ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ, Αθήνα, 2002, σσ. 149-162.

το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Εκπαίδευσης και Αρχικής Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΕΠΕΑΕΚ).

Η πρωτοβουλία του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας για τη δημιουργία Τμήματος με αντικείμενο τη Μουσειακή Εκπαίδευση είχε ως στόχο της την κάλυψη του κενού συμβατικών μουσειακών σπουδών στα Α.Ε.Ι. της χώρας μας.

Η φιλοσοφία των σπουδών αυτών βασίζεται στη σύγχρονη αντίληψη ότι, το Μουσείο δεν πρέπει απλώς να παρουσιάζει τους θησαυρούς που διαθέτει, αλλά με τη χρήση κατάλληλων μεθόδων να είναι θησαυροί για την δια βίου εκπαίδευση. Το Πρόγραμμα συνδυάζει τη διεπιστημονική έρευνα μεταξύ παιδαγωγικής και τέχνης και είναι προσαρμοσμένο στις σύγχρονες ανάγκες της εκπαίδευσης.

Το Πρόγραμμα Σπουδών περιλαμβάνει μαθήματα τριών κατευθύνσεων:

1. Ιστορίας και Τεχνών
2. Παιδαγωγικής και Γλώσσας
3. Μουσειακής Εκπαίδευσης

Αναλυτικότερα:

Ιστορία και Τέχνες

Μάθημα: Αρχαία Ελληνική Τέχνη Ι

Διδάσκων: Π. Πάντος, στέλεχος ΥΠ.ΠΟ.

Μάθημα: Αρχαία Ελληνική Τέχνη ΙΙ

Διδάσκων: Π. Πάντος, στέλεχος ΥΠ.ΠΟ.

Μάθημα: Βυζαντινός Πολιτισμός και Τέχνη

Διδάσκων: Β. Βέμη, Λέκτορας Π.Θ.

Μάθημα: Η Βυζαντινή Κοινωνία και οι Θεσμοί της

Διδάσκων: Στ.Περεντίδης, Καθηγητής Π.Θ.

Μάθημα: Ιστορία της Ευρωπαϊκής Τέχνης Ι

Διδάσκων: Δ. Δεληγιάννης, Αναπλ. Καθηγητής Π.Θ.

Μάθημα: Ιστορία της Ευρωπαϊκής Τέχνης ΙΙ

Διδάσκων: Δ. Δεληγιάννης, Αναπλ. Καθηγητής Π.Θ.

Μάθημα: Ευρωπαϊκή Λογοτεχνία (Ε)

Διδάσκων: Β. Λαλαγιάννη, Επ. Καθηγήτρια Π.Θ.

Μάθημα: Νεότερη Ελληνική Ιστορία

Διδάσκων: Δ. Σακκής, Επ. Καθηγητής Π.Θ.

Μάθημα: Νεοελληνική Τέχνη

Διδάσκων:

Μάθημα: Λαογραφία και Εθνολογία Παιδικής Ηλικίας

Διδάσκων: Ε. Αυδίκος, Καθηγητής Π.Θ.

Μάθημα: Ιστορία της Ελληνικής Εκπαίδευσης

Διδάσκων: Χ. Χαρίτος, Αναπλ. Καθηγητής Π.Θ.

Μάθημα: Ιστορία της Ελληνικής Μουσικής

Διδάσκων: Ξ. Παπαπαναγιώτου, διδάσκουσα ΠΔ 407/80

Μάθημα: Εικαστικές Τέχνες και Εφαρμογές

Διδάσκων: Απ. Μαγουλιώτης, Λέκτορας Π.Θ.

Μάθημα: Χώροι και Μουσεία Λογοτεχνιών και Ιστορικών Βιβλιοθηκών

Διδάσκων: Β. Αναγνωστόπουλος, Καθηγητής Π.Θ.

Μάθημα: Διαπολιτισμική Εκπαίδευση

Διδάσκων: Στ. Παντίδης, Λέκτορας Π.Θ.

Μάθημα: Χορός, Σώμα και Δημιουργική Έκφραση (Ε)

Διδάσκων: Β. Μπαρμπούση, Επ. Καθηγήτρια Π.Θ.

Μάθημα: Αισθητική και Κριτική των Θεωριών της Νεότερης Τέχνης

Διδάσκων: Α. Γυιόκα, διδάσκουσα ΠΔ 407/80

Παιδαγωγική και Γλώσσα

Μάθημα: Ψυχολογία του παιδιού

Διδάσκων: *Μ. Ζαφειροπούλου, Αναπλ. Καθηγήτρια Π.Θ.*

Μάθημα: Εξελεγκτική Ψυχολογία (Ε)

Διδάσκων: *Μ. Ζαφειροπούλου, Αναπλ. Καθηγήτρια Π.Θ.*

Μάθημα: Δημιουργικότητα και Επικοινωνικός Λόγος

Διδάσκων: *Αικ. Μιχαλοπούλου, Λέκτορας Π.Θ.*

Μάθημα: Ο Χώρος ως Πεδίο Αγωνής και Μάθησης

Διδάσκων: *Δ. Κακανά, Επ. Καθηγήτρια Π.Θ.*

Μάθημα: Θεωρία και Μεθοδολογία της Διδασκαλίας

Διδάσκων: *Ι. Χριστιάς, Καθηγητής Π.Θ.*

Μάθημα: Παιδί και Αφήγηση (Ε)

Διδάσκων: *Α. Βιδάλη, Επ. Καθηγήτρια Π.Θ.*

Μάθημα: Εισαγωγή στην Κοινωνιολογία

Διδάσκων: *Κ. Λάμνις, Αναπλ. Καθηγητής Π.Θ.*

Μάθημα: Κοινωνική Ψυχολογία - Δυναμική Ομάδας (Ε)

Διδάσκων: *Α. Χατζούλη, διδάσκουσα ΠΔ 407/80*

Μάθημα: Νεοελληνική Γλώσσα

Διδάσκων: *Ν. Μήτσος, Καθηγητής Π.Θ.*

Μάθημα: Επιγραφική (Ε)

Διδάσκων: *Αικ. Χατζή, διδάσκουσα ΠΔ 407/80*

Μουσειακή Εκπαίδευση

Μάθημα: Εισαγωγή στη Μουσειολογία

Διδάσκων: *Δ. Δεληγιάννης, Αναπλ. Καθηγητής Π.Θ.*

Μάθημα: Εφαρμοσμένη Μουσειολογία

Διδάσκων: *Φ. Λέκκα, διδάσκουσα ΠΔ 407/80*

Μάθημα: Σχεδιασμός και Αξιολόγηση Εκθέσεων και Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων στο Μουσείο

Διδάσκων: Θ. Μουσούρη, διδάσκουσα ΠΔ 407/80

Μάθημα: Η Μουσειακή Εκπαίδευση από τη σκοπία της Σύγχρονης Μουσειολογίας και Παιδαγωγικής

Διδάσκων: Ειρ. Νάκου, διδάσκουσα ΠΔ 407/80

Μάθημα: Προστασία και Συντήρηση Μουσειακών Θησαυρών (Ε)

Διδάσκων: Ι. Ζαχαρίου, διδάσκουσα ΠΔ 407/80

Μάθημα: Μουσεία και Κοινότητες. Προγράμματα Κοινωνικής Συμμετοχής (Ε)

Διδάσκων: Θ. Μουσούρη, διδάσκουσα ΠΔ 407/80

Μάθημα: Μελέτη Μουσείου Ι

Διδάσκων: Δ. Δεληγιάννης, Β. Αδρύμη, Α. Ευσταθίου

Μάθημα: Μελέτη Μουσείου ΙΙ

Διδάσκων: Δ. Δεληγιάννης, Β. Βέμη

Μάθημα: Μελέτη Μουσείου ΙΙΙ

Διδάσκων: Δ. Δεληγιάννης, Κ. Μπίχτα

Μάθημα: Μελέτη Μουσείου ΙV

Διδάσκων: Δ. Δεληγιάννης, Λ. Ζαχείλας

Φυσική - Τεχνολογία

Μάθημα: Τέχνη, Φυσική και Φιλοσοφία

Διδάσκων: Θ. Χρηστίδης, Καθηγητής Π.Θ.

Μάθημα: Εφαρμογές των Φυσικών Επιστημών στο Μουσείο

Διδάσκων: Ελ. Σταυρίδου, Καθηγήτρια Π.Θ.

Μάθημα: Εκπαιδευτική Τεχνολογία και Σύγχρονα Μέσα Παρουσίασης

Διδάσκων: Χρ. Σολωμονίδου, Επ. Καθηγήτρια Π.Θ.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ⁷⁷

Παιδαγωγικά Τμήματα Δημοτικής και Προσχολικής Εκπαίδευσης

Τα παραπάνω Παιδαγωγικά Τμήματα του Πανεπιστημίου Κρήτης, με μια σειρά μαθημάτων (βλ. Παράρτημα Ι), δίνουν περισσότερο έμφαση στον τομέα της Αισθητικής Αγωγής, παρά σε αυτόν της Μουσειακής Αγωγής.

3.1.1.2 Άλλα Τμήματα

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

Τμήμα Πολιτισμικής Τεχνολογίας και Επικοινωνίας⁷⁸

Μάθημα: *Μουσειολογία*

Διδάσκων:

Μάθημα: *Επικοινωνιακές πολιτικές του σύγχρονου Μουσείου*

Διδάσκων:

Μάθημα: *Διαχείριση Συλλογών*

Διδάσκων:

Μάθημα: *Μουσείο και Εκπαίδευση*

Διδάσκων:

⁷⁷ Πανεπιστήμιο Κρήτης, *Οδηγός Προπτυχιακών Σπουδών 2002 – 2003*.

⁷⁸ Πληροφορίες *Οδηγού Σπουδών 2002-2003* Πανεπιστημίου Αιγαίου, μέσω του διαδικτύου.

Μάθημα: *Μουσείο και Παιδί: Εκπαιδευτικά Προγράμματα (Σχεδιασμός και Παραγωγή)*

Διδάσκων:

Μάθημα: *Το Διαπολιτισμικό Μουσείο και η Παραγωγή Ταυτοτήτων*

Διδάσκων:

Μάθημα: *Οργάνωση Εκθέσεων*

Διδάσκων:

Μάθημα: *Θεματικά Μουσεία*

Διδάσκων:

Μάθημα: *Διαχείριση Μουσείου*

Διδάσκων:

Μάθημα: *Ειδικά Ζητήματα της Μουσειολογίας*

Διδάσκων:

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Τμήμα Επιστημών της Τέχνης⁷⁹

Ο σκοπός του Τμήματος Επιστημών της Τέχνης είναι να δημιουργήσει το περιβάλλον και το ανθρώπινο δυναμικό που θα βοηθήσουν την κοινωνία μας στον τρόπο του βλέπειν τόσο την παράσταση των πραγμάτων όσο και την έκφρασή τους. Προσφέρει τη δυνατότητα δημιουργίας στελεχών που θα

---

⁷⁹ Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Τμήμα Επιστημών της Τέχνης, *Οδηγός Σπουδών 2002-2003*.

καλύψουν τις ανάγκες σε συμβούλους των Μουσείων, των γκαλερί, των μέσων μαζικής επικοινωνίας και ενημέρωσης και διαχείρισης της πολιτιστικής κληρονομιάς. Αντιλαμβανόμενοι την αξία της Μουσειακής Αγωγής, στο Πρόγραμμα Σπουδών του Τμήματος, από την λειτουργία του (ακαδημαϊκό έτος 2000-01) συμπεριλαμβάνεται το παρακάτω μάθημα, κατ' εξοχήν μουσειακής κατεύθυνσης.

Μάθημα: Μουσειολογία

Διδάσκων:

Εξετάζονται, πέρα από τα γενικά θεωρητικά ζητήματα πολιτιστικής διαχείρισης και η σημασία τους για τη σύγχρονη κοινωνία, ειδικότερα ζητήματα θεσμικού πλαισίου, ζητήματα εξέλιξης της εκπαιδευτικής και επικοινωνιακής αντίληψης περί μνημείων πολιτισμού, ζητήματα οικονομικής ανάπτυξης δια του πολιτισμού, ζητήματα συνεργασίας περισσότερων επιστημονικών αντικειμένων για την ανάδειξη των μνημείων, ζητήματα αρχιτεκτονικού προγραμματισμού και σχεδιασμού ανάδειξης εκθεμάτων, μνημείων και αρχαιολογικών χώρων, καθώς και ειδικές περιπτώσεις εφαρμογής των παραπάνω στον ελληνικό και διεθνή χώρο.

Συγκεκριμένα:

Τι είναι μουσειολογία; Αντικείμενο - περιεχόμενο - όροι και ορολογία.

Τι είναι Μουσείο; Στενή και ευρεία αντίληψη του όρου.

Ιστορία των Μουσείων και εξέλιξη της αντίληψης της συλλογής, συντήρησης και ερμηνείας της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Ιστορική διατήρηση: Όροι και όρια.

Από την πολιτιστική δημιουργία στην βιομηχανία του πολιτιστικού προϊόντος.

Από την ιστορία στην εικόνα της ιστορίας.

Τουρισμός, Ανάπτυξη, Χορηγία: προς μια 'Βιομηχανία' της πολιτιστικής κληρονομιάς;

Η ερμηνεία της ιστορίας: περιπτώσεις στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.

Οικο-μουσεία - Μουσεία ανοιχτά περιβάλλοντα - Η πόλη Μουσείο - Αρχαιολογικά πάρκα.

Μνημεία σε χρήση.

Θεσμικό πλαίσιο - Λειτουργία Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου και Γνωμοδοτικού Συμβουλίου Μουσειακής Πολιτικής, ΥΠΠΟ - Ο νέος νόμος για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Εκθέματα ταπεινά στις αποθήκες: 'Πέτρες' που μιλούν ή Από το Αντικείμενο στην ιδέα.

Ο παιδευτικός και κοινωνικός ρόλος του 'μνημείου' μέσα και έξω από το Μουσείο.

Αρχιτεκτονικός προγραμματισμός ανάδειξης και ερμηνείας 'μνημείων' του πολιτισμού μικρής και μεγάλης κλίμακας.

Ανάδειξη μνημείων: Συνεργασία μουσειολόγου, επιμελητή, συντηρητή, αρχιτέκτονα και μουσειοπαιδαγωγού.

3.1.2 Μεταπτυχιακό επίπεδο

Διατμηματικό Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών Μουσειολογίας⁸⁰

(Τμήματα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Μηχανολόγων Μηχανικών, Επιστημών Προσχολικής Αγωγής και Εκπαίδευσης του Α.Π.Θ. και Παιδαγωγικό Δημοτικής Εκπαίδευσης Φλώρινας)

Το Διατμηματικό Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών Μουσειολογίας είναι το πρώτο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών που ιδρύθηκε στον τομέα

⁸⁰ Βλ. Παράρτημα ΙΙΙ.

αυτό στην Ελλάδα. Στο ΔΠΜΣ διδάσκουν πανεπιστημιακοί καθηγητές, διακεκριμένοι αρχιτέκτονες, έμπειροι μουσειολόγοι και στελέχη Μουσείων, καθώς και στελέχη υπηρεσιών του ΥΠ.ΠΟ.. Περιλαμβάνει τρεις κλάδους διδασκαλίας:

1. Μουσειολογία
2. Αρχιτεκτονικό Προγραμματισμό και Σχεδιασμό Εκθέσεων, Μουσείων, Αρχαιολογικών χώρων, Μνημείων και συνόλων
3. Μουσειοπαιδαγωγική

Στη διδακτική περιοχή της *Μουσειοπαιδαγωγικής* διδάσκονται τα παρακάτω μαθήματα:

Μουσειοπαιδαγωγική

Μάθημα: *Εισαγωγή στη Μουσειοπαιδαγωγική*

Διδάσκων: *Χρ. Τσιούμη, Καθηγήτρια ΑΠΘ, Ν. Νικονάνου, Διδάσκουσα Πανεπιστημίου Αιγαίου*

- 1α. Βασικές έννοιες. Θεωρητικό και πρακτικό πλαίσιο εφαρμογής της *μουσειοπαιδαγωγικής*.
- 1β. Ιστορία της *μουσειοπαιδαγωγικής*. Η σχέση Μουσείου και σχολείου στην Ευρώπη και στην Ελλάδα.

Μάθημα: *Θεωρίες ψυχολογίας και μάθησης*

Διδάσκων: *Μ. Τζουριάδου, Καθηγήτρια ΑΠΘ*

- 2α. Θέματα αναπτυξιακής ψυχολογίας
- 2β. Η γνωστική ψυχολογία στην εκπαίδευση
- 2γ. Δυναμική των ομάδων

Μάθημα: Ο παιδαγωγικός χαρακτήρας του μουσειακού υλικού. Θέματα θεωρίας και μεθοδολογίας

Διδάσκων: Φ. Παπαντωνίου, Επίκουρη Καθηγήτρια ΑΠΘ

- 3α. Ζητήματα προσέγγισης και ερμηνείας των μουσειακών αντικειμένων.
- 3β. Μεθοδολογία οργάνωσης *Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων* σε μουσεία.
- 3γ. Σχεδιασμός και χρήση έντυπου υλικού.

Μάθημα: Καλλιτεχνικές δραστηριότητες και Μουσείο

Διδάσκων: Δ. Μπέσσης, Αναπλ. Καθηγητής ΑΠΘ

- 4α. Θέματα εικαστικής έκφρασης
- 4β. Αναπαραστατικές και μουσικοκινητικές δραστηριότητες

Μάθημα: Μουσειοπαιδαγωγική και χώρος

Διδάσκων: Δ. Γερμανός, Αναπλ. Καθηγητής ΑΠΘ, Κ. Τσουκαλά, Αναπλ. Καθηγήτρια ΑΠΘ

- 5α. Παιδαγωγική του χώρου.
- 5β. *Μουσειοπαιδαγωγική* και αρχιτεκτονικός σχεδιασμός

Μάθημα: Μουσειοπαιδαγωγική και σύγχρονη κοινωνία

Διδάσκων: Κ. Φωτιάδης, Καθηγητής ΑΠΘ

- 6α. Δια βίου εκπαίδευση
- 6β. Θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης
- 6γ. Διαπολιτισμικότητα και Μουσείο

Μάθημα: Μεθοδολογία έρευνας

Διδάσκων: Χρ. Τσιούμη, Καθηγήτρια ΑΠΘ, Μ. Τζεκάκη, Επ. Καθηγήτρια ΑΠΘ

- 7α. Ερευνώντας και συνθέτοντας γραπτές εργασίες

Μάθημα: Εναλλακτικές εκπαιδευτικές δράσεις των Μουσείων

Διδάσκων: Δ. Μπέσσας, Αναπλ. Καθηγητής ΑΠΘ

- 8α. Αρχαιολογικές εκπαιδευτικές εκθέσεις
- 8β. Το Μουσείο εκτός των τειχών: Δανειστικό υλικό, μουσειοσκευές, κινητές πολιτιστικές μονάδες
- 8γ. Εμπλέκοντας τους εκπαιδευτικούς: Η περίπτωση της Ακρόπολης

Μάθημα: Μουσείο και σχολική ύλη

Διδάσκων: Φ. Παπαντωνίου, Επ. Καθηγήτρια ΑΠΘ

- 9α. Μουσειακή εκπαίδευση στην προσχολική και πρώτη σχολική ηλικία
- 9β. Μουσείο και Αναλυτικό Πρόγραμμα
- 9γ. Μουσείο και Αναλυτικό Πρόγραμμα: Ειδικές περιπτώσεις εφαρμογής
- 9δ. Διδακτική της ιστορίας

3.1.3 Ερωτηματολόγιο - Σχολιασμός ερωτηματολογίου

Για το θέμα της κατάρτισης, που θέλησα να διερευνήσω, χρησιμοποίησα βοηθητικά τυποποιημένο ερωτηματολόγιο. Το ερωτηματολόγιο αυτό, στάλθηκε σε όλους όσους δίδαξαν ή διδάσκουν μαθήματα Μουσειακής Εκπαίδευσης στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση. Η μορφή του ερωτηματολογίου υπαγορεύτηκε από την ανάγκη, τα ερωτήματα να έχουν σαφήνεια και να απαιτείται περιορισμένο χρονικό διάστημα για την συμπλήρωσή του. Οι ερωτήσεις ήταν λίγες, αλλά ανοικτές, καθώς δεν θα ήθελα να υπάρχουν διατυπώσεις προκατασκευασμένων απαντήσεων, αφού απευθύνονταν σε μέλη ΔΕΠ -καταξιωμένους επιστήμονες- και η άποψή τους είναι πάντα σεβαστή.

Το ερωτηματολόγιο ήταν το εξής:

Γ) Τα 3/5 των ερωτηθέντων πιστεύουν πως επιβάλλεται η ένταξη *μουσειοπαιδαγωγικών μαθημάτων* στα Παιδαγωγικά Τμήματα, σε προπτυχιακό επίπεδο.

Δ) Τα 2/5 των ερωτηθέντων συμφωνούν με την άποψη πως είναι απαραίτητο να παρέχονται μαθήματα Μουσειακής Εκπαίδευσης κατά τη διάρκεια των προπτυχιακών σπουδών στους μελλοντικούς εκπαιδευτικούς και σε εκείνους που πρόκειται να εργαστούν με οποιαδήποτε ειδικότητα σε χώρους Μουσείων.

Εδώ, θα πρέπει να επισημάνω ότι αν και σέβομαι τις απόψεις των μελών Δ.Ε.Π., σχετικά με την ένταξη της *Μουσειοπαιδαγωγικής* σε μεταπτυχιακό επίπεδο, εν τούτοις δεν την ασπάζομαι. Νομίζω πως ένας απόφοιτος άλλου Τμήματος (π.χ. Αρχιτεκτονικής, Αρχαιολογίας, Παιδαγωγικού), παρά τις μεταπτυχιακές σπουδές του στη *Μουσειοπαιδαγωγική*, θα επικεντρώνεται πάντα στο αρχικό του θεωρητικό υπόβαθρο. Γι' αυτό, άποψή μου είναι πως η *Μουσειοπαιδαγωγική* πρέπει να ενταχθεί στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, σαν ανεξάρτητο προπτυχιακό Τμήμα, με εξειδίκευση μεταπτυχιακού επιπέδου σε άλλους κλάδους (π.χ. Αρχιτεκτονική, Αρχαιολογία, Φυσική).

3.1.4 Συμπεράσματα

Το θέμα της *Μουσειοπαιδαγωγικής* στην Ελλάδα, όσον αφορά την κατάρτιση, δεν φαίνεται να αντιμετωπίζεται ακόμη ικανοποιητικά, ούτε συστηματικά, παρά με ελάχιστες εξαιρέσεις.

Γενικά, στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, τα Πανεπιστήμια δεν δείχνουν ακόμη ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την *Μουσειοπαιδαγωγική*, αφού συναντάται μόνο επιλεκτικά σε κάποια Παιδαγωγικά Τμήματα, με εξαίρεση αυτή των

Παιδαγωγικών Τμημάτων και την ίδρυση Τμήματος *Μουσειοπαιδαγωγικής Εκπαίδευσης* του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας και του Παιδαγωγικού Τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, που προσφέρει με ένα ευρύ φάσμα μαθημάτων Μουσειακής Εκπαίδευσης, τόσο σε προπτυχιακό όσο και σε μεταπτυχιακό επίπεδο.

Ζούμε σε μια κουλτούρα, όπου η εξειδίκευση έχει δημιουργήσει κατακερματισμό της γνώσης. Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να πειστούν πρώτα ότι μια αλλαγή νοοτροπίας στην εκπαίδευση είναι αναγκαία και στην συνέχεια ότι αυτή η νέα νοοτροπία είναι εφαρμόσιμη. Χρειάζεται μια βαθιά τομή όσον αφορά τη δομή αλλά και την ουσία της εκπαίδευσης. Σήμερα υπάρχει δυσπιστία και δυσπραγία. Κάθε αλλαγή αντιμετωπίζεται σαν πλήρης ανατροπή, με επακόλουθο το χάος.

Αποτέλεσμα είναι η υστέρηση στη χάραξη μιας *μουσειοπαιδαγωγικής πολιτικής* στη χώρα μας.

3.2 ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ ΣΤΗ ΜΟΥΣΕΙΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ

Η επιμόρφωση στον τομέα της *Μουσειοπαιδαγωγικής* και γενικότερα της Μουσειακής Εκπαίδευσης, στην Ελλάδα, ξεκίνησε δειλά-δειλά στα μέσα της δεκαετίας του 1980. Ως σημείο αναφοράς όμως, θεωρείται το Πρόγραμμα ΜΕΛΙΝΑ. Φυσικά, υπήρξαν κι άλλες προσπάθειες επιμόρφωσης, πριν το Πρόγραμμα ΜΕΛΙΝΑ. Θεωρείται τομή, επειδή ολοκληρώνοντας την πειραματική του εφαρμογή στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση (1995-2001), απέδειξε ότι τα *Εκπαιδευτικά Προγράμματα* δεν αποσκοπούν στην καλλιέργεια της νοσταλγίας για το παρελθόν, ούτε στην ώθηση για στείρα μίμησή του. Επιζητούν την έμπνευση για ένα καλύτερο παρόν και την τόνωση της δημιουργικότητας για ένα ακόμη καλύτερο μέλλον. Μια πρώτη γενίκευση του Προγράμματος δοκιμάζεται ήδη από το 2001 στο Νομό Χανίων, οι δε νέες εκπαιδευτικές δράσεις που προβλέπονται, σχεδιάζονται με τη συνεργασία των ίδιων των εκπαιδευτικών.⁸²

Καθώς όμως τα περισσότερα Μουσεία, μνημεία και πολιτιστικοί χώροι γενικότερα στη χώρα μας είναι αρχαιολογικοί, πολλά εκθέματα καθεαυτά ή η ιστορία τους περιλαμβάνονται στη διδακτέα σχολική ύλη και συνεπώς το ενδιαφέρον πολλών εκπαιδευτικών για τα προγράμματα επιμόρφωσης είναι ζωηρό. Στόχος λοιπόν έγινε η συχνή επαφή με τον εκπαιδευτικό, ώστε με τη βοήθεια ειδικών σεμιναρίων, ημερίδων, κλπ, να κάνει μόνος του τα σχετικά μαθήματα τόσο στο σχολείο, όσο και κατά την επίσκεψη των μαθητών στους προαναφερόμενους χώρους (αφού ενημερωθεί για το πρόγραμμα από τον μουσειοπαιδαγωγό, όπου υφίσταται). Η μάθηση άλλωστε είναι μια διεργασία δια βίου, η οποία αφορά όλα τα μέλη της κοινωνίας.

⁸² Χατζηνικολάου Τ., « Μουσείο-Σχολείο»: Ιστορικό και στόχοι του Σεμιναρίου», ό.π., σσ. 9-11.

Στην έρευνα που έκανα, σχετικά με την επιμόρφωση στη *Μουσειοπαιδαγωγική*, διαπίστωσα ότι έχουν γίνει επιμορφωτικές δραστηριότητες που απευθύνονται στην πλειοψηφία σε εκπαιδευτικούς, κατά καιρούς, τόσο από δημόσιους φορείς όσο και από Μουσεία ή ιδιωτικούς φορείς, είτε με την μορφή προγραμμάτων, είτε σεμιναρίων, ημερίδων, συνεδρίων κλπ .

3.2.1 Επιμόρφωση από Δημόσιους Φορείς

3.2.1.1 Πρόγραμμα ΜΕΛΙΝΑ - Εκπαίδευση και Πολιτισμός

Το Πρόγραμμα «ΜΕΛΙΝΑ - Εκπαίδευση και Πολιτισμός» αποβλέπει στην ανάδειξη της πολιτισμικής διάστασης στην εκπαίδευση και στην αναζωογόνηση του πυρήνα της καθημερινής σχολικής δράσης με την ακατάλυτη δύναμη της τέχνης και του πολιτισμού.

Το Πρόγραμμα ΜΕΛΙΝΑ είναι ένα κοινό πρόγραμμα των Υπουργείων Πολιτισμού και Παιδείας. Την ευθύνη της υλοποίησης του προγράμματος έχει η Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης. Η κίνηση, ο ήχος, το χρώμα, ο λόγος που επιθυμεί την ανταπόκριση, το παιχνίδι των ρόλων, αποτελούν για το πρόγραμμα ΜΕΛΙΝΑ μια νέα διάσταση, μέσα σε ένα εκπαιδευτικό συντηρητικό σύστημα που περιορίσθηκε στη «χρησιμότητα» και την εκμετάλλευση της γνώσης, προσπερνώντας την ουσιαστική απόλαυση, που η γνώση μπορεί να χαρίσει στο μαθητή.

Το Πρόγραμμα ΜΕΛΙΝΑ, τομή και στη μουσειακή εκπαίδευση, σχεδίασε ένα ερευνητικό πρόγραμμα δράσεων δεκαετούς διάρκειας, που άρχισε το 1995-96

από την Α' τάξη του Δημοτικού σχολείου και το οποίο στην ολοκλήρωσή του φιλοδοξεί να αγκαλιάσει κάθε βαθμίδα και κατεύθυνση του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος.

Η τέχνη στο σχολείο αποτελεί πρόταση στήριξης κάθε διδακτικού στόχου. Έτσι, οι δράσεις του προγράμματος αναζητούν τρόπους παρέμβασης τόσο στα λεγόμενα «καλλιτεχνικά», όσο και στα υπόλοιπα μαθήματα του αναλυτικού προγράμματος.⁸³

Το Πρόγραμμα ΜΕΛΙΝΑ είναι ένα πρόγραμμα εμπύχωσης και επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών, που αποβλέπει στην ανάπτυξη της θετικής τους στάσης προς την Τέχνη και τον Πολιτισμό και τελικά στην οργάνωση της παιδαγωγικής τους σημασίας. Η επιμόρφωση των δασκάλων στο Πρόγραμμα ΜΕΛΙΝΑ είναι πολύπλευρη, πολύτεχνη, έχει εργαστηριακή κυρίως μορφή και αναπτύσσεται σε επάλληλους επιμορφωτικούς κύκλους, προκειμένου να καταστεί ο δάσκαλος όχι απλός ή ικανός χειριστής υλικών, αλλά συνειδητός γνώστης των μεθόδων και εξερευνητής των μέσων που πρέπει να αναζητήσει, προκειμένου η διδακτική του παρέμβαση να προκαλεί το συναίσθημα και την απόλαυση, καλύπτοντας παράλληλα με πληρότητα και σαφήνεια τους διδακτικούς του στόχους.

Απώτερος παιδαγωγικός στόχος του Προγράμματος ΜΕΛΙΝΑ είναι η ατμόσφαιρα της Τέχνης, με την πολύτεχνη και πολύσημη έκφρασή της, να πλουτίσει όχι μόνο τα άλλα μαθήματα του αναλυτικού προγράμματος, αλλά και τις εκπαιδευτικές επισκέψεις, το χώρο της τάξης, την καθημερινότητα και τις σχέσεις, μετατρέποντας ολόκληρη τη σχολική κοινότητα σε κοινότητα

⁸³ Χατζηασλάνη Κ., «Τα εκπαιδευτικά Προγράμματα του Υπουργείου Πολιτισμού: ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΛΙΝΑ», στο *Παιδεία & Αρχαιολογία: εκπαιδευτικά προγράμματα του ΥΠ.ΠΟ.*, Πρακτικά Ημερίδας, Χαλκίδα 13-5-98, Εκδ. ΥΠ.ΠΟ. – ΙΑ' ΕΠΚΑ, Χαλκίδα, 2000, σ. 15.

έκφρασης, επικοινωνίας και δημιουργικότητας. Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στις τέχνες τους υποδεικνύει, τελικά, νέα διδακτικά πρότυπα, τα οποία τους επιτρέπουν να παρεμβαίνουν στην καθημερινή διδακτική πράξη, αξιοποιώντας ποικιλία μεθόδων και εργαλείων, διευκολύνοντας την προσωπική ανακάλυψη, τη συγκίνηση και την απόλαυση.

Στην εφαρμογή του προγράμματος, μέχρι το 2001, συμμετείχαν 92 Δημοτικά Σχολεία. Στα επιμορφωτικά του σεμινάρια πήραν μέρος 2.500 περίπου δάσκαλοι και εκπαιδευτικοί ειδικοτήτων, ενώ απευθύνθηκε συνολικά σε 20.000 περίπου μαθητές Δημοτικού Σχολείου. Τη σχολική χρονιά 2001 - 2002 ξεκίνησε η πρώτη φάση της γενίκευσης του προγράμματος σε όλα τα Δημοτικά σχολεία της πόλης των Χανίων.⁸⁴

3.2.1.2 Μουσείο - Σχολείο

Το Σεμινάριο «Μουσείο - Σχολείο» προετοιμάστηκε από μια σειρά συγκεκριμένων πρωτοβουλιών που ανέλαβε το Ελληνικό Τμήμα του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων (ICOM) αμέσως μετά την ίδρυσή του (1983). Με τη στήριξη και τη συνεργασία των Υπουργείων Παιδείας και Πολιτισμού, άρχισε μια κοινή προσπάθεια σύνδεσης Μουσείου - Σχολείου. Μεσολάβησε ένας χρόνος αξιολογήσεων και σχεδιασμού, κατά τον οποίο άλλοι φορείς, με τη συμμετοχή μελών του ICOM, συνέβαλαν στην ενημέρωση των εκπαιδευτικών. Εν τω μεταξύ, το αίτημα της καθιέρωσης ενός προγράμματος σεμιναρίων που θα είχε ως απευθείας αποδέκτες τους εκπαιδευτικούς των διαφόρων περιοχών της χώρας είχε πια ωριμάσει.

⁸⁴ Παϊζης Ν., «Πορεία και προοπτικές του Προγράμματος ΜΕΛΙΝΑ - Εκπαίδευση και Πολιτισμός», στο *Μουσείο - Σχολείο*, ό.π., σ. 49.

Έτσι, το 1990 οργανώθηκε στο Ναύπλιο, με τη συνεργασία του Πελοποννησιακού Λαογραφικού Ιδρύματος, το 1ο Περιφερειακό Σεμινάριο Μουσείο - Σχολείο για τους Εκπαιδευτικούς του Ν. Αργολίδας. Στο σεμινάριο αυτό είχε προσκληθεί να λάβει μέρος, ως βασική εισηγήτρια, η μουσειοπαιδαγωγός του English Heritage κ. Alison Heath. Το πρόγραμμα του Σεμιναρίου περιελάμβανε επίσης παρουσιάσεις εκπαιδευτικών προγραμμάτων και πρακτική εξάσκηση κατά ομάδες στα μουσεία και τα μνημεία του Ναυπλίου.

Το 2ο Περιφερειακό Σεμινάριο οργανώθηκε στο Δίον του Ν. Πιερίας (Νοέμβριος 1991), σε συνεργασία με το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (Καθ. Δ. Παντερμαλής). Εκτός από τις βασικές εισηγήσεις και τις παρουσιάσεις προγραμμάτων, οι εκπαιδευτικοί είχαν την ευκαιρία να συζητήσουν ειδικά θέματα (όπως π.χ. εκπαιδευτικές εκθέσεις, μουσειοσκευές κλπ).

Ακολούθησε το 3ο Περιφερειακό Σεμινάριο, που οργανώθηκε στην Πάτρα (Ιανουάριος 1993) με τη συνεργασία του Μουσείου Λαϊκής Τέχνης της πόλης. Σημαντική ήταν εδώ η συμβολή των προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης που παρουσιάζουν μεγάλη ανάπτυξη στο Ν. Αχαΐας. Οι βασικές εισηγήσεις και τα συμπεράσματα των ομάδων εργασίας τυπώθηκαν και διακινήθηκαν από τη Διεύθυνση Διεθνών Σχέσεων του Υπουργείου Παιδείας.

Το 4ο Περιφερειακό Σεμινάριο, που πραγματοποιήθηκε στα Ιωάννινα το Δεκέμβριο του 1994, ενσωμάτωσε στο πρόγραμμά του και άλλες πρωτοβουλίες, όπως ήταν π.χ. η καμπάνια για την προώθηση του Παιδικού Βιβλίου και της Ανάγνωσης (Μ'ένα βιβλίο πετάω, ΥΠΠΟ, Απρίλιος 1994) και

οι εκπαιδευτικές δραστηριότητες του Κέντρου Παιδικού και Εφηβικού Βιβλίου.

Η πόλη της Καλαμάτας φιλοξένησε το 5ο Περιφερειακό Σεμινάριο τον Απρίλιο του 1997. Είχε ήδη μεσολαβήσει μια κυριολεκτική "έκρηξη" μουσειοπαιδαγωγικών δραστηριοτήτων σε όλη την Ελλάδα, ενώ το Πρόγραμμα ΜΕΛΙΝΑ - Εκπαίδευση και Πολιτισμός βρισκόταν ήδη στο δεύτερο έτος πειραματικής εφαρμογής, με τη συνεργασία των Υπουργείων Παιδείας και Πολιτισμού. Επιπλέον, το γεγονός ότι η Καλαμάτα είχε να επιδείξει πλούσια πολιτιστική δραστηριότητα, με αξιόλογες εκπαιδευτικές προεκτάσεις, συνέβαλε σε μια ιδιαίτερα εποικοδομητική ανταλλαγή απόψεων.

Το 6ο Περιφερειακό Σεμινάριο οργανώθηκε στην Καβάλα σε μια τελείως διαφορετική συγκυρία. Ο τόμος των Πρακτικών που συνοδεύει το σεμινάριο, πέρα από το ευρύ φάσμα πληροφοριών που παρέχει, αποτυπώνει ουσιαστικά την ενδιαφέρουσα πορεία της μουσειοπαιδαγωγικής στη χώρα μας, διαγράφοντας νέες προοπτικές για τη σύνδεση Μουσείου - Σχολείου στις αρχές του 21ου αιώνα.⁸⁵

3.2.1.2 Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Τμήμα Πολιτισμικής Τεχνολογίας και Επικοινωνίας

Στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου διοργανώθηκε από το Τμήμα Πολιτισμικής Τεχνολογίας και Επικοινωνίας Επιστημονική Διημερίδα, με θέμα «Μουσείο Επικοινωνία και Νέες Τεχνολογίες», που απευθύνονταν τόσο στο ανθρώπινο

⁸⁵ Χατζηνικολάου Τέτη, «Μουσείο - Σχολείο: Ιστορικό και Στόχοι του Σεμιναρίου», στο *Μουσείο - Σχολείο*, Πρακτικά 6ου Περιφερειακού Σεμιναρίου, Καβάλα 20-21-22 Σεπτ 2002, CITRONIO, Αθήνα, 2002, σσ. 9-10.

δυναμικό των Μουσείων, όσο και σε εκπαιδευτικούς και σε φοιτητές, που πρόκειται να ασχοληθούν μελλοντικά με το χώρο του Μουσείου.

Ημερομηνία: 31 Μαΐου - 1 Ιουνίου 2002

Η παραπάνω διεθνής επιστημονική συνάντηση κορυφαίων επιστημόνων του χώρου είχε στόχους:

- Να παρουσιαστούν οι προβληματισμοί για τη χρήση και τις εφαρμογές των Νέων Τεχνολογιών στην προώθηση του έργου και του ρόλου του Σύγχρονου Μουσείου
- Να δοθεί έμφαση στον *επικοινωνιακό* και *εκπαιδευτικό ρόλο* του Μουσείου
- Να εξεταστούν οι τρόποι μετάδοσης των πληροφοριών και των μηνυμάτων, που εμπεριέχει το Μουσείο
- Να διερευνηθεί ο τρόπος με τον οποίο μπορεί να ενισχυθεί ο ρόλος του Μουσείου μέσα στην κοινωνία μέσω των Τεχνολογιών αιχμής
- Να εξεταστεί η άμεση σύνδεση της Τεχνολογίας με βασικές λειτουργίες του Μουσείου, όπως είναι η συλλογή, η τεκμηρίωση, η έρευνα, η διαχείριση και η ερμηνεία αντικειμένων και συλλογών, η εκθεσιακή δραστηριότητα, η προβολή, η αξιολόγηση, οι έρευνας κοινού, *τα εκπαιδευτικά προγράμματα κ.α.*
- Να μελετηθεί ο τρόπος με τον οποίο η Τεχνολογία είναι σε θέση να ορίσει και να καθορίσει τη δημόσια εικόνα του Σύγχρονου Μουσείου ως κατεξοχήν Πολιτισμικού Ιδρύματος, *να επηρεάσει τις αντιλήψεις και τη στάση των ανθρώπων προς αυτό και τελικά να προσελκύσει νέους επισκέπτες στο Μουσείο.*

3.2.1.3 Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Σχολή Επιστημών του Ανθρώπου

Παιδαγωγικά Τμήματα

Τα Παιδαγωγικά Τμήματα του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας -Δημοτικής και Προσχολικής Εκπαίδευσης- και το Π.Σ.Ε. Μουσειοπαιδαγωγική Εκπαίδευση πρωτοπόρα στη Μουσειακή Εκπαίδευση, διοργάνωσαν κατά καιρούς διάφορες εκδηλώσεις -όπως αναφέρονται παρακάτω-, που απευθύνονταν στους μελλοντικούς εκπαιδευτικούς και μουσειοπαιδαγωγούς.

Ημερίδα: «Μουσειοσκευές. Ο σύγχρονος τρόπος γνωριμίας με τα Μουσεία»⁸⁶

Ημερομηνία: 28-11-1991 (Βόλος)

29-11-1991 (Λάρισα)

Σχολή Επιστημών του Ανθρώπου

Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Αγωγής

Ημερίδα, αφιερωμένη στην Ευρωπαϊκή Ημέρα Πολιτισμού (9 Μαΐου) και στη Διεθνή Ημέρα Μουσείων (18 Μαΐου)

Ημερομηνία: 16 Μαΐου 2002

Θέματα:

- Ανασκόπηση και προοπτικές των μουσειακών σπουδών
- Τρία μονογραφικά μουσεία
- Το Μουσείο Πιερρίδη Αρχαίας Κυπριακής Τέχνης στην Αθήνα

⁸⁶ Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Σχολή Επιστημών του Ανθρώπου, Μουσειοσκευές. Ο σύγχρονος τρόπος γνωριμίας με τα Μουσεία, φυλλάδιο Ημερίδας, 28-29 Νοεμβρίου 1991.

- Από την εμπειρία λειτουργίας ενός προγράμματος Μουσειακής Εκπαίδευσης
- Ανακεφαλαίωση - Συμπεράσματα- Προτάσεις

Σχολή Επιστημών του Ανθρώπου

Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης

Π. Σ. Ε. 'Μουσειοπαιδαγωγική Εκπαίδευση'

1ο Σεμινάριο Μουσειοπαιδαγωγικής: «Το ηφαίστειο της Θήρας και η ζωγραφική της άνοιξης»⁸⁷

Ημερομηνία: 16-19 Ιουλίου 2001

Τόπος: Σαντορίνη

Το 1ο Σεμινάριο Μουσειοπαιδαγωγικής για φοιτητές στόχευε στη βιωματική προσέγγιση ενός αρχαίου πολιτισμού, από τον οποίο διασώθηκαν ίχνη και ενότητες μιας σπάνιας ζωγραφικής που απεικονίζει τη ζωή και την αισθητική της εποχής.

Η πρωτοβουλία διοργάνωσης του πρώτου ελεύθερου Σεμιναρίου Μουσειοπαιδαγωγικής από το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας ήταν η αρχή μιας δημοσίας και ανοιχτής επικοινωνίας, στην οποία συνδαιτυμόνες ήταν προσωπικότητες που εργάζονται συστηματικά γύρω από ένα καίριο και βασικό κεφάλαιο του ελληνικού πολιτισμού, που αποτελεί ταυτόχρονα σταθμό στην παγκόσμια ιστορία της τέχνης.

---

⁸⁷ Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Σχολή Επιστημών του Ανθρώπου, *Το ηφαίστειο της Θήρας και η ζωγραφική της άνοιξης*, φυλλάδιο 1ου Σεμιναρίου Μουσειοπαιδαγωγικής, Σαντορίνη 16-19 Ιουλίου 2001.

3.2.1.4 Μουσεία και Τοπικές Κοινωνίες

Το Ινστιτούτο Επιμόρφωσης (ΙΝ.ΕΠ.) του Εθνικού Κέντρου Δημόσιας Διοίκησης (Ε.Κ.Δ.Δ.) διοργανώνει επτά κύκλους συνεδριακών εκδηλώσεων, που είναι συγχρηματοδοτούμενοι από το Γ' ΚΠΣ, σε θέματα Περιβάλλοντος και Πολιτισμού, την περίοδο από 30 Σεπτεμβρίου 2002 μέχρι 28 Μαρτίου 2003.

Από τους κύκλους αυτούς, μας ενδιαφέρει η σειρά του τέταρτου κύκλου. Θέμα «ΜΟΥΣΕΙΑ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΕΣ». Η έναρξή των συνεδριακών εκδηλώσεων υλοποιήθηκε με πρώτη πανελλήνια συνεδριακή εκδήλωση, στους Δελφούς, στις 16-18 Δεκεμβρίου 2002. Η επόμενη συνεδριακή εκδήλωση πραγματοποιήθηκε στο Ναύπλιο, στις 14-16 Ιανουαρίου 2003 και ο κύκλος ολοκληρώθηκε στη Θεσσαλονίκη, στις 22-24 Ιανουαρίου 2003.

Το αντικείμενο του τέταρτου κύκλου ήταν η ανάδειξη των τάσεων για τον πολιτισμό, σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο, που αποσκοπούν στην ολοκληρωμένη ανάπτυξη των χωρών μέσω της ιδιαίτερης πολιτιστικής φυσιογνωμίας τους, σε σχέση με την εθνική πολιτική προώθησης του πολιτιστικού προϊόντος στην Ελλάδα. Η πολιτιστική κληρονομιά μιας χώρας και κάθε περιοχής μπορεί να αξιοποιηθεί κατάλληλα μέσα από τη βελτίωση και ανάδειξη των Μουσείων και των αρχαιολογικών χώρων της. Ειδική έμφαση δόθηκε στην υιοθέτηση μιας σύγχρονης αντίληψης για τη λειτουργία και την οργάνωση των Μουσείων, την ποιοτική αναβάθμιση των προσφερόμενων υπηρεσιών και ενίσχυση δικτύων διεθνούς συνεργασίας και ανταλλαγών. Καίριας σημασίας είναι η ανάδειξη της εκπαιδευτικής διάστασης των Μουσείων, η διασύνδεσή τους με συνδετικό κρίκο τη γνώση, με τις

βιβλιοθήκες και τα ιστορικά αρχεία και η ένταξή τους στην καθημερινή πολιτιστική ζωή της τοπικής κοινωνίας, ώστε να αποτελέσουν πόλο ευρύτερης κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης.

Το θεματολόγιο του τέταρτου κύκλου των συνεδριακών εκδηλώσεων περιελάμβανε:

Πρώτη Ημέρα Συνεδρίου

1. Διεθνείς Πολιτικές για τον Πολιτισμό και Πολιτιστική Κληρονομιά.
2. Η Ευρωπαϊκή Πολιτική για τον Πολιτισμό και την Πολιτιστική Κληρονομιά.
3. Εθνική Πολιτική για την Πολιτιστική Ανάπτυξη και τους Χώρους Πολιτισμικής Αναφοράς (Μουσεία - Αρχαιολογικοί Χώροι).

Δεύτερη Ημέρα Συνεδρίου

1. Η Αναπτυξιακή Στρατηγική για τους Χώρους Πολιτισμικής Αναφοράς (Μουσεία - Αρχαιολογικοί Χώροι).
2. Πολιτιστικοί Οργανισμοί και Μουσεία.
3. Βιβλιοθήκες και Ιστορικά Αρχεία, ως Χώροι Πολιτισμικής Αναφοράς.

Τρίτη Ημέρα Συνεδρίου

1. Κατευθύνσεις Εκπαιδευτικής Πολιτικής για τον Πολιτισμό και την Πολιτιστική Κληρονομιά.
2. Πρότυπες Επισκέψεις σε Χώρους Πολιτισμικής Αναφοράς.
3. Εκπαίδευση στα Μουσεία και Ανάδειξη της Πολιτιστικής Κληρονομιάς.

Στις συνεδριακές εκδηλώσεις προσκλήθηκαν να συμμετάσχουν υπάλληλοι του δημοσίου -ως εκ τούτου και εκπαιδευτικοί-, των εποπτευομένων φορέων και των ΟΤΑ που ασχολούνται με θέματα συναφή με το αντικείμενο, καθώς και εκπαιδευτικοί.

3.2.1.5 ΥΠ.Ε.Π.Θ.

- A) Τμήμα Επιμόρφωσης Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης
Δ/νση Εφαρμογής Προγραμμάτων
Υπεύθυνη: κα Μαλάμη
- B) Τμήμα Επιμόρφωσης Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης
Υπεύθυνη: κα Καραθάνου

Στα παραπάνω Τμήματα του ΥΠΕΠΘ δεν γνωρίζουν αν έχουν γίνει επιμορφώσεις εκπαιδευτικών σχετικά με τη *Μουσειοπαιδαγωγική* ή τη Μουσειακή Εκπαίδευση.

3.2.1.6 Κέντρο Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών (του Δήμου Βόλου)

Για τα *Εκπαιδευτικά Προγράμματα* συνεχώς αυξανόμενο είναι και το ενδιαφέρον των πολιτιστικών οργανισμών της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, που οργανώνουν ποικίλες δραστηριότητες σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο, όπως φαίνεται και παρακάτω.

Υπεύθυνη *Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων*. κα Κ. Καραχάλιου, Εμφυχώτρια - Παιδαγωγός.

Το Κέντρο Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών του Δημοτικού Οργανισμού Υγείας και Κοινωνικών Θεμάτων του Δήμου Βόλου συνεχίζοντας τον κύκλο των *Εκπαιδευτικών του Προγραμμάτων*, με τη μορφή ημερήσιων σεμιναρίων, παρουσίασε το τρίτο σεμινάριο αυτού του κύκλου με θέμα: «Κυκλαδικός Πολιτισμός: Ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα». Το σεμινάριο πραγματοποιήθηκε στις 22-2-03, ώρα 17.00-21.00 και στις 23-2-03, ώρα 11.00 - 15.00'.

Τα σεμινάρια αυτού του κύκλου αναφέρονταν στη μουσική, στο χορό, στα εικαστικά, στη σκηνογραφία, στο θέατρο, στη λογοτεχνία, στους σύγχρονους τρόπους εκπαίδευσης και μάθησης και απευθύνονταν σε εκπαιδευτικούς που θέλουν να προσεγγίσουν θέματα τέχνης και σε καλλιτέχνες που δουλεύουν με παιδιά και νομίζουν ότι χρειάζονται περισσότερη παιδαγωγική αντίληψη.⁸⁸

3.2.2 Επιμορφώσεις από Μουσεία - Ιδιωτικούς Φορείς. Συνοπτική καταγραφή των συνομιλιών/συνεντεύξεων με υπευθύνους Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων σε Μουσεία.

Σε συνέχεια της έρευνάς μου, για επιμορφώσεις εκπαιδευτικών ή ενηλίκων γενικότερα, από ιδιωτικούς φορείς σχετικά με *Μουσειοπαιδαγωγική ή Εκπαιδευτικά Προγράμματα* και μετά από τηλεφωνική επικοινωνία με τους υπευθύνους των *Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων* τους, έλαβα τις παρακάτω απαντήσεις περιληπτικά, στις εξής ερωτήσεις μου:

⁸⁸ «Εκπαιδευτικό πρόγραμμα για τον Κυκλαδικό Πολιτισμό», Εφημερίδα *ΘΕΣΣΑΛΙΑ*, Βόλος, Πέμπτη 13-2-03, σ. 20.

- Αν έχουν γίνει ή γίνονται από το ίδρυμά τους επιμορφωτικά σεμινάρια, σχετικά με *Μουσειοπαιδαγωγική ή Εκπαιδευτικά Προγράμματα*, που να απευθύνονται σε εκπαιδευτικούς ή ενηλίκους γενικότερα;

- Με ποια συχνότητα
- Διάρκεια
- Για πόσα άτομα
- Αν υπάρχει ενδιαφέρον για συμμετοχή
- Η επιμόρφωση αφορά μόνο το Μουσείο σας
- Από ποιους πραγματοποιούνται
- Με ποιους στόχους
- Αν θα μπορούσα να έχω σχετικό πληροφοριακό υλικό.

3.2.2.1 Υπουργείο Πολιτισμού - Κέντρο Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων

Υπεύθυνη: κα Στ. Χρυσουλάκη, Αρχαιολόγος.

Η κα Χρυσουλάκη δεν απάντησε στις ερωτήσεις μου, αλλά αφού τις άκουσε με παρέπεμψε στο Τμήμα Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων του ΥΠ.ΠΟ. και στην κα Κ. Χατζηασλάνη, Προϊσταμένη Τμήματος Εκπαίδευσης και Ενημέρωσης του Κέντρου Μελετών Ακροπόλεως.

Συνοπτική καταγραφή των συνομιλιών/τηλ. επικοινωνιών με υπεύθυνους Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων Μουσείων και Φορέων.

3.2.2.2 Κέντρο Μελετών Ακροπόλεως⁸⁹

⁸⁹ Ημερομηνία επίσκεψης στο Κ.Μ.Α., Παρασκευή 22/11/02. Ευχαριστώ την κα Κ. Χατζηασλάνη για την βιβλιογραφία που μου πρότεινε.

Υπεύθυνη *Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων*. κα Κ. Χατζηασλάνη, Αρχιτέκτων - Αρχαιολόγος.

Κατά την επίσκεψή μου στο Κ.Μ.Α., συνάντησα την κα Κ. Χατζηασλάνη, η οποία επειδή ήταν απασχολημένη, δεν μπόρεσε να απαντήσει στις ερωτήσεις μου, αλλά με παρέπεμψε σε σημαντικές εισηγήσεις που αναφέρονται σε Πρακτικά Συνεδρίων, σχετικά με την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στη μουσειακή εκπαίδευση, που γίνεται από το Κέντρο Μελετών Ακροπόλεως. Θα πρέπει όμως να επισημάνω ότι, όπως μου είπε δεν συμφωνεί με τον τρόπο που δημιουργήθηκε το ΠΣΕ *Μουσειοπαιδαγωγική Εκπαίδευση* του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας και πως αν κάποιος/α απόφοιτος/η απευθυνθεί στο Κ.Μ.Α. για θέση εργασίας *Μουσειοπαιδαγωγού*, θα τον/την απορρίψει.

Ο Τομέας Εκπαίδευσης και Ενημέρωσης του Κέντρου Μελετών Ακροπόλεως έχει οργανώσει τόσο σεμινάρια όσο και ειδικά συνέδρια για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών:⁹⁰

Α) Σεμινάρια

Ειδικά *σεμινάρια μουσειοπαιδαγωγικού χαρακτήρα* οργανώνονται σε τακτά χρονικά διαστήματα. Σε αυτά παρουσιάζεται το εκπαιδευτικό υλικό του Τομέα, καθώς και στοιχεία από την αρχιτεκτονική, την τέχνη και την ιστορία της κλασικής εποχής και των μνημείων της, που βοηθούν του εκπαιδευτικούς να εμπλουτίσουν τη διδασκαλία τους.

Σεμινάρια γίνονται επίσης σε ομάδες εκπαιδευτικών (άνω των 10 ατόμων) μετά από αίτησή τους.

⁹⁰ Χατζηασλάνη Κ., «Εκπαιδευτικά προγράμματα στην Ακρόπολη», στο *Μουσείο – Σχολείο*, ό.π., σ. 92 και Χατζηασλάνη Κ., «Η Ακρόπολη μέσα από τα μάτια των εκπαιδευτικών», στο *Παιδεία & Αρχαιολογία: Εκπαιδευτικά Προγράμματα του ΥΠ.ΠΟ.*, ό.π., σσ. 41-16.

Β) Ειδικά Συνέδρια

Ο Τομέας οργανώνει συνέδρια με θέμα «Εκπαιδευτικοί και προγράμματα για την Ακρόπολη», που αποτελούν ένα βήμα διαλόγου μεταξύ εκπαιδευτικών με κοινά ενδιαφέροντα για τη διδασκαλία μέσα από το πολιτισμικό μας περιβάλλον. Η Ακρόπολη αφενός λόγω της σημασίας της και αφετέρου λόγω της ύπαρξης οργανωμένου Τομέα Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων, δημιουργεί απλώς το ερέθισμα και την παρότρυνση για να προχωρήσουν οι εκπαιδευτικοί σε δικές τους εργασίες και να αναπτύξουν δικές τους ιδέες. Έχουν πραγματοποιηθεί έξι συνέδρια (1991, 1993, 1994, 1996, 1998, 2001).

Στόχος του Τομέα είναι να δημιουργήσει ένα δίκτυο, το οποίο να τροφοδοτεί με εκπαιδευτικό υλικό και να το βοηθήσει με σεμινάρια και ημερίδες, ώστε να δουλεύει συστηματικά με παιδιά, έχοντας ως βάση τον πολιτισμό σε όλες του τις εκδηλώσεις, ένα δίκτυο που να μπορεί να συνδέσει τη νέα γενιά με την ιστορία, τον τόπο και το πολιτισμικό παρελθόν του και συγχρόνως να την εξοικειώσει με τα μνημεία και τη μεγάλη υπόθεση της διατήρησης της καλλιτεχνικής και της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της χώρας μας.

Το Κέντρο Μελετών Ακροπόλεως παράλληλα με τη μελέτη και την αποκατάσταση των μνημείων στην Ακρόπολη, προσπαθεί με τον Τομέα Εκπαίδευσης και Ενημέρωσης να διαμορφώσει μια νέα γενιά δασκάλων που μαθαίνει να κατανοεί το μήνυμα της αρχαίας τέχνης και μια νέα γενιά παιδιών, που θα πάρει στο μέλλον την ευθύνη της ελληνικής πολιτισμικής κληρονομιάς έχοντας περισσότερες γνώσεις και περισσότερη ευαισθησία.

3.2.2.3 Ελληνικό Παιδικό Μουσείο

Υπεύθυνη *Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων*, κα Δημ. Ντιρογιάννη

Από την ίδρυση του Μουσείου και μέχρι σήμερα διοργανώνουν σεμινάρια εκπαίδευσης ερμηνευτών, με έναρξη την Α' εβδομάδα κάθε Οκτώβρη, διάρκειας 15 μηνών.⁹¹ Γίνονται μια φορά εβδομαδιαίως, με συμμετοχή περίπου 20 ατόμων, με στόχο την ένταξη του Μουσείου στην εκπαίδευση.

Η φοίτηση στο πρόγραμμα εκπαίδευσης ερμηνευτών περιλαμβάνει δύο κύκλους σπουδών, διάρκειας 90 ωρών ο καθένας και 70 ώρες πρακτικής άσκησης.

Στο τέλος του πρώτου κύκλου οι εκπαιδευόμενοι έχουν προσεγγίσει τις βασικές αρχές της εκπαίδευσης στο Μουσείο και έχουν ολοκληρώσει την πρώτη μελέτη και εφαρμογή *Εκπαιδευτικού Προγράμματος* για παιδιά ηλικίας 7-12 χρόνων. Στο δεύτερο κύκλο αναπτύσσονται μελέτες για παιδιά προσχολικής ηλικίας, μαθητές γυμνασίου και οικογένειες, ενώ αναλύονται οι περιορισμοί και οι δυνατότητες εκπαίδευσης σε ευρύτερα μουσειακούς χώρους (π.χ. εργοστάσια).⁹²

Όπως αναφέρεται στο περιοδικό «*τα νέα μας*» του Παιδικού Μουσείου⁹³, «Το Ελληνικό Παιδικό Μουσείο έχει δώσει έμφαση στην συνεργασία του με ανώτερα και ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα υποστηρίζοντας το συνδυασμό σπουδών και εργασίας των φοιτητών, μέσα από ένα πρόγραμμα πρακτικής άσκησης σε κάποιο τομέα του Μουσείου. Δύο είναι τα κύρια στοιχεία τα οποία θεωρούμε ότι κάνουν τη δυνατότητα αυτή ξεχωριστή. Από τη μια μεριά, ο ζωντανός διάλογος μεταξύ του σύγχρονου ακαδημαϊκού χώρου με κατευθύνσεις εξειδίκευσης και ενός πολυθεματικού χώρου που προτείνει έναν εναλλακτικό τρόπο εκπαίδευσης βασισμένο στην αλληλεπίδραση και από την άλλη η ενεργός συμμετοχή του

⁹¹ Τηλ. επικοινωνία στις 28-1-03 με την κα Δ. Ντιρογιάννη, την οποία και ευχαριστώ για τις πληροφορίες που μου έδωσε.

⁹² Ελληνικό Παιδικό Μουσείο, φυλλάδιο *Εκπαιδευτικά Προγράμματα 1997-1998*, Αθήνα.

⁹³ Ελληνικό Παιδικό Μουσείο, *τα νέα μας*, τ. 14, Αθήνα, Ιαν-Φεβ-Μαρ-Απρ 1999.

ασκούμενου σε ένα περιβάλλον φιλικό που ενισχύει την ανάληψη πρωτοβουλιών και αποτελεί ένα σκαλοπάτι στην επαγγελματική του εξέλιξη.»

3.2.2.4 Μουσείο Μπενάκη

Υπεύθυνη *Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων* κα Ν. Μπελεσιώτη,⁹⁴
Αρχαιολόγος.

Διοργανώνουν σεμινάρια για εκπαιδευτικούς, κάθε 15 μέρες (Πέμπτη απόγευμα), διάρκειας 2 ωρών, με θέμα πως μπορούν να επισκεφθούν το Μουσείο Μπενάκη.

Στην ερώτησή μου για πληροφοριακό υλικό, μου απάντησε πως υπάρχει στην τελευταία ανακοίνωσή της, στο Μουσείο - Σχολείο, 6ο Περιφερειακό Σεμινάριο, Καβάλα 20-21-22 Σεπτεμβρίου 2002, σ. 35-37:

«Τα μουσεία, σαν συνέχεια της προσπάθειας προσέλκυσης του ευρύτερου κοινού και ιδιαίτερα των νέων, εφάρμοσαν, εδώ και αρκετά χρόνια, τα εκπαιδευτικά προγράμματα. Η επαφή με τον πολιτισμό και την τέχνη, η ευαισθητοποίηση σε θέματα πολιτιστικής κληρονομιάς, η ανάπτυξη του καλλιτεχνικού αισθητηρίου, επιδιώκονται με τη βοήθεια των εκπαιδευτών, χωρίς άσκοπες περιπλανήσεις μέσα στο μουσειακό χώρο και βαρετές διαλέξεις μπροστά στα εκθέματα. Οι μαθητές καλούνται να δώσουν τις προσωπικές τους ερμηνείες, να προβληματιστούν, να ανταλλάξουν απόψεις με τον εκπαιδευτικό, τους συμμαθητές και τον εκπαιδευτή του Μουσείου, να εμπνευστούν και να δημιουργήσουν.

... Η εκπαιδευτική όμως κοινότητα θα πρέπει να είναι πρόθυμη και έτοιμη να αξιοποιήσει όλες αυτές τις δυνατότητες που της παρέχονται, ενώ παράλληλα οι εκπαιδευτές των μουσείων είναι σκόπιμο να παρακολουθούν από κοντά τις αλλαγές που σημειώνονται στο

---

⁹⁴ Τηλ. επικοινωνία στις 27-1-03 με την κα Ν. Μπελεσιώτη, την οποία ευχαριστώ για τις πληροφορίες που μου έδωσε..

χώρο της εκπαίδευσης. Θα πρέπει να είναι ευέλικτοι και να δίνουν στον εκπαιδευτικό την ευκαιρία για μια συνεχή και γόνιμη συνεργασία.

Είναι πλέον σαφές ότι ο χρόνος μιας σχολικής επίσκεψης σε ένα μουσείο δεν θα πρέπει να αναλώνεται σε άσκοπες περιπλανήσεις, αλλά ούτε και σε πολύωρες ξεναγήσεις, αναλυτικές απαριθμήσεις ιστορικών γεγονότων, χρονολογικές και τυπολογικές προσεγγίσεις και ενδελεχή ανάγνωση των επεξηγηματικών πινακίδων του Μουσείου. Οι μουσειοπαιδαγωγοί είναι άτομα ειδικά εκπαιδευμένα ώστε να φέρνουν σε επαφή τους νέους με τα υλικά τεκμήρια του ανθρώπου που εκτίθενται στα μουσεία. ... Πόσους μουσειοπαιδαγωγούς, όμως, μπορεί να έχει ένα μουσείο; Πόσα εκπαιδευτικά προγράμματα είναι δυνατόν καθημερινά να πραγματοποιούνται για να καλύψουν όλες τις ανάγκες της εκπαίδευσης;

Ο σχεδιασμός προγραμμάτων και δραστηριοτήτων που θα εφαρμόζουν οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί ίσως πρέπει να είναι η μελλοντική επιδίωξη των εκπαιδευτικών τμημάτων των μουσείων. Ο κάθε εκπαιδευτικός θα πρέπει να έχει τη δυνατότητα να προμηθευτεί κατάλληλο εκπαιδευτικό υλικό πριν από την επίσκεψή του στο χώρο. ... Ακόμα θα ήταν ενδιαφέρον να δίνεται η ευκαιρία στον εκπαιδευτικό, εφόσον το επιθυμεί, να σχεδιάσει τη δική του πορεία στο χώρο.

... Η κατάλληλη προετοιμασία των εκπαιδευτικών και ο σωστός σχεδιασμός εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων είναι τα στοιχεία εκείνα που αναμφίβολα μπορούν να αποδώσουν καρπούς. ... Οι εκπαιδευτικοί βρίσκονται σε καθημερινή σχεδόν επαφή με τους μαθητές τους, γνωρίζουν τις ιδιαιτερότητές τους και μπορούν μαζί να ανακαλύψουν τους θησαυρούς ενός μουσείου και να γνωρίσουν την αισθητική απόλαυση και τη χαρά της δημιουργίας, εφαρμόζοντας προγράμματα σχεδιασμένα από το Μουσείο ή και από τους ίδιους. ...

Τα προγράμματα που οργανώνουν οι εκπαιδευτές των μουσείων και το υλικό που δημιουργούν θα πρέπει να μπορεί να χρησιμοποιηθεί και από τον εκπαιδευτικό. Πληροφοριακά στοιχεία, τρόποι πορείας και δραστηριότητες είναι μερικά από τα προτεινόμενα μέτρα. Εάν μάλιστα πριν από την επίσκεψη με την ομάδα του ο εκπαιδευτικός έχει επισκεφθεί το Μουσείο ή, ακόμα καλύτερα, ξεναγηθεί σε αυτό, θα έχει την ευκαιρία να σχεδιάσει το δικό του πρόγραμμα ή να εφαρμόσει το πρόγραμμα του Μουσείου, προσθέτοντας την προσωπική του εκπαιδευτική χροιά και σφραγίδα. ...

... Οι εκπαιδευτικοί είναι οι κατεξοχήν κατάλληλοι για να φέρουν σε επαφή τους μαθητές τους με τον κόσμο των μουσείων. Οι εκπαιδευτές των μουσείων θα πρέπει να τους στηρίξουν με κάθε τρόπο σε αυτή την προσπάθεια. Ο σωστός σχεδιασμός εκπαιδευτικών προγραμμάτων και η δημιουργία εύληπτου και μελετημένου εκπαιδευτικού υλικού από τα εκπαιδευτικά τμήματα των μουσείων, αφενός, και η κατάλληλη προετοιμασία και η ενεργός συμμετοχή των εκπαιδευτικών, αφετέρου, θα συντελέσουν θετικά ώστε να επιτευχθεί ο κοινός τους στόχος: η ευαισθητοποίηση της νέας γενιάς σε θέματα πολιτισμού και η δημιουργία ανθρώπων που εκτός από το να γνωρίζουν, μπορούν να παρατηρούν, να υποθέτουν, να συγκρίνουν, να φαντάζονται, να αισθάνονται και να δημιουργούν. Ανθρώπων που μπορούν να ονειρεύονται.»

3.2.2.5 Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού (Θεσσαλονίκης)

Υπεύθυνη Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων: κα Ε. Φουρλίγκα

Σε συνέχεια τηλεφωνικής μας επικοινωνίας, έλαβα επιστολή⁹⁵ με συνημμένο σχετικό πληροφοριακό υλικό, με την οποία με ενημέρωσαν ότι υλοποιήθηκαν οι παρακάτω συναντήσεις, σχετικά με επιμόρφωση εκπαιδευτικών:

- 4 δίωρες συναντήσεις το 1999 για το φάκελο του εκπαιδευτικού «Η Θεσσαλονίκη στην παλαιοχριστιανική εποχή»

⁹⁵ Επιστολή Μουσείου Βυζαντινού Πολιτισμού, Αρ. Πρωτ. 449/29-1-2001, Θεσσαλονίκη. Ευχαριστώ την κα Φουρλίγια για την άμεση ανταπόκρισή της.

- 1 δώρη συνάντηση το 2000 για τον παραπάνω φάκελο και για το φάκελο «Όψεις της καθημερινής ζωής στην παλαιοχριστιανική εποχή»
- 2 δώρες συναντήσεις το 2001 για το φάκελο «Όψεις της καθημερινής ζωής στην παλαιοχριστιανική εποχή».

3.2.3 Συμπεράσματα

Στόχος η εξοικείωση των εκπαιδευτικών με την αναγκαία διεπιστημονική προσέγγιση του θέματος, έτσι ώστε οι εκπαιδευτικοί του αύριο να έχουν ένα ακόμη εφόδιο για την αρτιότερη προσέγγιση του εκπαιδευτικού τους έργου.⁹⁶

Κατά τη διάρκεια της συλλογής πληροφοριών για το θέμα, διαπιστώθηκε ότι:

- Η ζήτηση των Προγραμμάτων Επιμόρφωσης είναι πολύ μεγάλη.
- Η διάρκειά τους είναι παντού περίπου η ίδια
- Τα άτομα που πραγματοποιούν τα Προγράμματα είναι διαφόρων ειδικοτήτων (αρχαιολόγοι, φιλόλογοι, αρχιτέκτονες κλπ)
- Τέλος, κοινό χαρακτηριστικό των ατόμων που εργάζονται σε αυτά, ιδιαίτερα σημαντικό για την επιτυχία των Προγραμμάτων, είναι το ζητηρό ενδιαφέρον και ο ενθουσιασμός που δείχνουν για τη δουλειά τους.

Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να πειστούν πρώτα ότι μια αλλαγή νοοτροπίας στην εκπαίδευση είναι αναγκαία και στην συνέχεια ότι αυτή η νέα νοοτροπία είναι εφαρμόσιμη. Χρειάζεται μια βαθιά τομή όσον αφορά τη δομή αλλά και την ουσία της εκπαίδευσης. Σήμερα υπάρχει δυσπιστία και δυσπραγία. Κάθε αλλαγή αντιμετωπίζεται σαν πλήρης ανατροπή, με επακόλουθο το χάος.

⁹⁶ Μπίκος Κ. – Τσιούμης Κ., «Πολιτισμικές ιδιαιτερότητες και κοινωνικές σχέσεις των παιδιών στη σχολική τάξη», στο Αναμόρφωση Προγράμματος Σπουδών Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών, Ιούνιος 2000.

Τα Μουσεία και οι όποιες άλλες σχετικές υπηρεσίες δεν είναι σε θέση να καλύψουν με τα *Εκπαιδευτικά Προγράμματα* που οργανώνουν την πολύ μεγάλη ζήτηση. Ορθότερη αντιμετώπιση είναι η εκπαίδευση των ίδιων των εκπαιδευτικών, ώστε να είναι σε θέση να φέρουν οι ίδιοι τους μαθητές τους σε επαφή με το Μουσείο.

Κοινή είναι η διαπίστωση όσον αφορά την ανάγκη προετοιμασίας όχι μόνο των παιδιών, αλλά και των ίδιων των εκπαιδευτικών. Μια ουσιαστική γνώση του αντικειμένου ή του έργου τέχνης λείπει από τους εκπαιδευτικούς, εκτός αν έχουν αποφοιτήσει από Αρχαιολογικό Τμήμα ή έχουν προσωπικό μεράκι για την Τέχνη.

Η έλλειψη γνώσεων έχει άμεσες συνέπειες για την επίσκεψη, η οποία πλέον καταλήγει στη γνωστή άσκοπη περιήγηση των παιδιών μπροστά από τα εκθέματα ενός Μουσείου, ή ενός μνημείου, ή ενός αρχαιολογικού χώρου. Έτσι, όταν επί τόπου κατά την επίσκεψη δίνονται ορισμένες πληροφορίες από τον εκπαιδευτικό, αυτές δεν βρίσκουν απήχηση από τους μαθητές, εφόσον δεν έχουν προετοιμαστεί κατάλληλα από το σχολείο. Η κατάσταση αυτή μπορεί να αλλάξει ριζικά, αν προηγηθεί προετοιμασία των εκπαιδευτικών και των μαθητών.⁹⁷

---

⁹⁷ Κουβέλη Α., *Η σχέση των μαθητών με το μουσείο*, Αθήνα, ΕΚΚΕ, 2000, σ. 225.

Μέρος Τέταρτο

ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στην παρούσα εργασία προσπάθησα να αποτυπώσω την πορεία της *Μουσειοπαιδαγωγικής* στη χώρα μας, στα πλαίσια της κατάρτισης στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση και της επιμόρφωσης των δασκάλων πάνω σ' αυτόν τον τομέα, ώστε να να δούμε καλύτερα το προφίλ του *μουσειοπαιδαγωγού* σήμερα στη χώρα μας, δηλαδή που βρίσκεται επιστημονικά και επαγγελματικά.

Ο εκπαιδευτικός ρόλος του Μουσείου είναι πλέον ευρέως αποδεκτός. Τα μουσεία προσανατολίζονται, με τρόπο σταθερό και μόνιμο, στην ανάπτυξη δράσεων ερμηνευτικού και εκπαιδευτικού χαρακτήρα. Πολιτισμός και εκπαίδευση είναι δύο άρρηκτα δεμένες μεταξύ τους έννοιες. Δύο έννοιες που βρίσκονται σε συνεχή διάλογο.

Η *Μουσειοπαιδαγωγική* σαν μια δευτερογενής παιδαγωγική κατεύθυνση, διευρύνει τα παραδοσιακά όρια της Παιδαγωγικής Επιστήμης, εκτός του χώρου της εκπαίδευσης και σ' αυτόν του πολιτισμού. Η βασική ιδέα πάνω στην οποία θεμελιώθηκε η *Μουσειοπαιδαγωγική* είναι ότι τα μουσεία πρέπει να μεταβάλλονται σε εναλλακτικούς χώρους μάθησης για τον άνθρωπο. Σκοπός της είναι η παιδαγωγική αξιοποίηση των Μουσείων, ώστε με την ανάλογη μεθόδευση να μπορεί να συντελέσει στην καλλιέργεια του καλαισθητικού συναισθήματος, το οποίο μέσα από την αγωγή, να συμβάλει σε μια καλύτερη ποιότητα της ζωής του ανθρώπου.

Από τα τέλη του 20ου αιώνα, ενδιαφέρουσα είναι η πορεία της *Μουσειοπαιδαγωγικής* και στη χώρα μας, διαγράφοντας νέες προοπτικές για τη σύνδεση Μουσείου και Σχολείου.

Από τις αρχές της δεκαετίας του '80 περίπου, πολλά άτομα, που εργάζονταν σε Μουσεία της χώρας μας, συνειδητοποίησαν τις εκπαιδευτικές δυνατότητες των Μουσείων. Η εκπαιδευτική προβολή του Μουσείου άρχισε να θεωρείται πλέον όλο και περισσότερο σημαντική και οι πρώτοι υπεύθυνοι *Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων* -"αυτοδίδακτοι μουσειοπαιδαγωγοί"- άρχισαν ενεργά να κάνουν δυναμική την εμφάνισή τους.

1978. Το Μουσείο Μπενάκη είναι το πρώτο που οργάνωσε *μουσειοπαιδαγωγική δραστηριότητα (Εκπαιδευτικά Προγράμματα)* στην Ελλάδα. Άρχισε τα Χριστούγεννα του 1978, με αφορμή το Παγκόσμιο Έτος του Παιδιού και ξεκίνησε με ατομική πρωτοβουλία της κας. Αιμιλίας Γερουλάνου, εγγονής του Μπενάκη.

Έτσι, αρχίζει σιγά-σιγά μια ανοδική πορεία παρουσίασης *μουσειοπαιδαγωγικών δραστηριοτήτων* από τα μεγάλα Μουσεία της χώρας μας, καθώς και από φορείς του ΥΠ.ΠΟ. Επιστήμονες, διακεκριμένοι στο χώρο των Μουσείων, όπως η Κ. Χατζηασλάνη (Κέντρο Μελετών Ακροπόλεως), Ν. Μπελεσιώτη (Υπεύθυνη Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων Μουσείου Μπενάκη), Τ. Χατζηνικολάου (Πρόεδρος του Ελληνικού Τμήματος του ICOM και Διευθύντρια Λαϊκού Πολιτισμού του ΥΠΠΟ), Στ. Χρυσουλάκη (Κέντρο Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων ΥΠΠΟ) κ.α. συνέβαλαν τα μέγιστα στην καθιέρωση της *Μουσειοπαιδαγωγικής* στη χώρα μας, καθώς και στην επιμόρφωση των δασκάλων πάνω σ' αυτόν τον τομέα.

Άρχισε λοιπόν να είναι εμφανής η ανάγκη να γεφυρωθεί το χάσμα, ανάμεσα στην εκπαίδευση και την πολιτισμική κληρονομιά. Η επίτευξη του στόχου αυτού επιτυγχάνεται μέσα από την κατάρτιση και την επιμόρφωση, τόσο των ατόμων που ασχολούνται ή θα ασχοληθούν με τη Μουσειακή Εκπαίδευση, όσο

και των δασκάλων, αφού με τη μέθοδο του σχεδιασμού δραστηριοτήτων μπορούν να συνδέουν την διδακτική τους ύλη με τη γύρω τους πολιτισμική κληρονομιά. Έτσι άρχισαν να γίνονται τα πρώτα βήματα στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση.

1985-1986. Το Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, αντιλαμβανόμενο την εκπαιδευτική δύναμη που κρύβουν τα μουσεία, εισάγει μάθημα μουσειακής εκπαίδευσης για πρώτη φορά, κάτω από τον διακριτικό τίτλο «Αρχαιολογικοί χώροι και μνημεία της Θεσσαλονίκης», με διδάσκουσα την Καθηγήτρια Χρυσάνθη Τσιούμη και καθίσταται πρωτοπόρο σε θέματα Μουσειακής Εκπαίδευσης.

Κατά τα ακαδημαϊκά έτη **1990 - 1994** διδάχθηκαν για πρώτη φορά τα μαθήματα «Η Αρχαιολογία στην Εκπαίδευση I (Στοιχεία Αρχαίας Ελληνικής Τέχνης και Πολιτισμού - Μουσειοπαιδαγωγικές εφαρμογές)» και «Η Αρχαιολογία στην Εκπαίδευση II (Στοιχεία Βυζαντινής και Μεταβυζαντινής Τέχνης και Πολιτισμού - Μουσειοπαιδαγωγικές εφαρμογές)», από την διδάσκουσα τότε Β. Βέμη, στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και πάλι.

Άρχισαν λοιπόν να διδάσκονται κάποια μαθήματα Μουσειακής Εκπαίδευσης στα Πανεπιστήμια, όμως για την *Μουσειοπαιδαγωγική*, η ίδια η παιδαγωγική είναι ίσως το σημείο, όπου συναντώνται ελλείψεις, δυσκολίες και προβλήματα. Στο χώρο αυτόν υπάρχει συχνά μια λάθος θεώρηση ή και περιορισμένη εκτίμηση της παιδαγωγικής, σε σχέση με τις άλλες επιστήμες του κλάδου (ιστορία τέχνης, αρχαιολογία, λαογραφία κλπ), με αποτέλεσμα οι *μουσειοπαιδαγωγοί* να θεωρούνται αρμόδιοι, κυρίως, για ξεναγήσεις.

Μέχρι που το **1998** δημιουργήθηκε και ξεκίνησε να λειτουργεί, για πρώτη φορά πανελληνίως, σε προπτυχιακό επίπεδο, Τμήμα καθαρά Μουσειακής Εκπαίδευσης και μόνο: το Πρόγραμμα Σπουδών Επιλογής «Μουσειοπαιδαγωγική Εκπαίδευση» του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, με στόχο την κάλυψη του κενού των συμβατικών *μουσειακών σπουδών* στα Α.Ε.Ι. της χώρας μας. Το Πρόγραμμα συνδυάζει τη διεπιστημονική έρευνα μεταξύ της παιδαγωγικής και της τέχνης και περιλαμβάνει μαθήματα τριών κατευθύνσεων:

1. Ιστορίας και Τεχνών
2. Παιδαγωγικής και Γλώσσας
3. Μουσειακής Εκπαίδευσης

Δυστυχώς, όμως, αν και το Τμήμα χρηματοδοτείται από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Εκπαίδευσης και Αρχικής Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΕΠΕΑΕΚ), θα σταματήσει τη λειτουργία του το 2006.

Εδώ, θα πρέπει να τονίσουμε την συμβολή του Αναπλ. Καθηγητή Δημήτρη Δεληγιάννη στην επίτευξη της δημιουργίας και λειτουργίας του παραπάνω Τμήματος.

Με την πάροδο των χρόνων, και άλλα Παιδαγωγικά Τμήματα εισάγουν πλέον μαθήματα τόσο Μουσειακής Αγωγής όσο και Αισθητικής Αγωγής, έως ότου και πάλι στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης δημιουργείται και αρχίζει να λειτουργεί από το ακαδημαϊκό έτος 2002-2003, το πρώτο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών Μουσειολογίας (διατμηματικό: Τμήματα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Μηχανολόγων Μηχανικών, Επιστημών Προσχολικής Αγωγής και Εκπαίδευσης του Α.Π.Θ. και Παιδαγωγικό Δημοτικής Εκπαίδευσης Φλώρινας). Το ΔΠΜΣ Μουσειολογίας περιλαμβάνει τρεις κλάδους διδασκαλίας:

1. Μουσειολογία
2. Αρχιτεκτονικό Προγραμματισμό και Σχεδιασμό Εκθέσεων, Μουσείων, Αρχαιολογικών χώρων, Μνημείων και συνόλων
3. Μουσειοπαιδαγωγική

Ρίχνοντας όμως μια ματιά στην διδακτική περιοχή της *Μουσειοπαιδαγωγικής*,⁹⁸ παρατηρούμε ότι από τις έντεκα εβδομάδες διδασκαλίας, μόνο σε μια διδάσκονται παιδαγωγικά μαθήματα, ενώ στις υπόλοιπες εβδομάδες διδάσκονται μαθήματα Μουσειακής Εκπαίδευσης.

Εξετάζοντας τα διδασκόμενα μαθήματα των Παιδαγωγικών Τμημάτων των ελληνικών Πανεπιστημίων, διαπιστώνεται ότι μόνο στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας έχουν γίνει σημαντικά βήματα προς την κατεύθυνση της *Μουσειοπαιδαγωγικής*. Στα λοιπά Πανεπιστήμια, προσφέρονται κάποια μαθήματα Μουσειακής και Αισθητικής Αγωγής, από τα οποία αρκετά είναι επιλογής, που σημαίνει ότι ο μελλοντικός δάσκαλος ίσως και να μην τα διδαχθεί καθόλου.

Για το θέμα της κατάρτισης, που θέλησα να διερευνήσω, χρησιμοποίησα βοηθητικά και ένα ερωτηματολόγιο, που στάληθηκε σε όλους όσους διδάσκουν μαθήματα Μουσειακής Εκπαίδευσης στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση. Ο στόχος ήταν να επισημάνω σε πόσα Πανεπιστήμια επί του συνόλου τους διδάσκονται μαθήματα Μουσειακής Εκπαίδευσης, από πότε, και τι γνώμη έχουν οι διδάσκοντες αυτών των μαθημάτων για την κατάρτιση στην *Μουσειοπαιδαγωγική*. Αν, δηλαδή, η Μουσειοπαιδαγωγική πρέπει να ενταχθεί στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση σαν ειδικότητα σε μεταπτυχιακό επίπεδο και σε ποιες σχολές ή αν θα πρέπει να δημιουργηθούν Τμήματα προπτυχιακού επιπέδου, αποκλειστικά για Μουσειοπαιδαγωγικές Σπουδές.

---

⁹⁸ Βλ. Παράρτημα ΙΙΙ.

Από το σύνολο των μελών Δ.Ε.Π. που απάντησαν, προκύπτει ότι:

Α) Όλοι συμφωνούν με την άποψη πως, η *Μουσειοπαιδαγωγική*, επειδή προσελκύει επιστήμονες από όλες τις συναφείς ειδικότητες (παιδαγωγούς, αρχιτέκτονες, αρχαιολόγους, μουσειολόγους κ.α.) πρέπει να ενταχθεί σαν εξειδίκευση σε μεταπτυχιακό επίπεδο.

Β) Τα 3/5 των ερωτηθέντων συμφωνούν με την άποψη πως η *Μουσειοπαιδαγωγική* μπορεί να ενταχθεί σαν Τμήμα σε προπτυχιακό επίπεδο.

Γ) Τα 3/5 των ερωτηθέντων πιστεύουν πως επιβάλλεται η ένταξη *μουσειοπαιδαγωγικών μαθημάτων* στα Παιδαγωγικά Τμήματα, σε προπτυχιακό επίπεδο.

Δ) Τα 2/5 των ερωτηθέντων συμφωνούν με την άποψη πως είναι απαραίτητο να παρέχονται μαθήματα Μουσειακής Εκπαίδευσης κατά τη διάρκεια των προπτυχιακών σπουδών στους μελλοντικούς εκπαιδευτικούς και σε εκείνους που πρόκειται να εργαστούν με οποιαδήποτε ειδικότητα σε χώρους Μουσείων.

Εδώ, θα πρέπει να επισημάνω ότι αν και σέβομαι τις απόψεις των διδασκόντων, σχετικά με την ένταξη της *Μουσειοπαιδαγωγικής* σε μεταπτυχιακό επίπεδο, εν τούτοις δεν την ασπάζομαι. Νομίζω πως ένας απόφοιτος άλλου Τμήματος (π.χ. Αρχιτεκτονικής, Αρχαιολογίας, Παιδαγωγικού), παρά τις μεταπτυχιακές σπουδές του στη *Μουσειοπαιδαγωγική*, θα επικεντρώνεται πάντα στο αρχικό του θεωρητικό υπόβαθρο. Γι' αυτό, άποψή μου είναι πως η *Μουσειοπαιδαγωγική* πρέπει να ενταχθεί στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, σαν ανεξάρτητο προπτυχιακό Τμήμα, με εξειδίκευση μεταπτυχιακού επιπέδου σε άλλους κλάδους (π.χ. αρχιτεκτονική, αρχαιολογία, φυσική).

Γενικότερα, η μέχρι πρότινος, απουσία σχετικών σπουδών στην Ελλάδα συνετέλεσε τα μέγιστα στην απουσία της ανάγκης για ανάπτυξη μιας συζήτησης σχετικά με τα προσόντα του *μουσειοπαιδαγωγού* και τη θεσμοθέτηση του επαγγέλματος. Οι όποιες σύντομες συζητήσεις, γίνονταν αποκλειστικά στο χώρο των εργαζομένων στα μουσεία και συγκεκριμένα μεταξύ αυτών που ασχολούνται με τα *Εκπαιδευτικά Προγράμματα* των Μουσείων. Η κατάσταση αυτή είναι εύλογη, αν λάβουμε υπόψη ότι οι εργαζόμενοι αυτοί προϋπήρχαν των *Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων*, τα οποία ξεκίνησαν, ως επί το πλείστον, με τη δική τους ατομική πρωτοβουλία.

Παρά το γεγονός ότι, μέσα σε λίγες ημέρες, αποφοιτούν οι πρώτοι Μουσειοπαιδαγωγοί, από το Π.Σ.Ε. Μουσειοπαιδαγωγική Εκπαίδευση του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, το μοναδικό Τμήμα Μουσειοπαιδαγωγικών Σπουδών προπτυχιακού επιπέδου στην Ελλάδα, εν τούτοις δεν είναι ακόμα γνωστό:

- αν θα ανήκουν στο Υπουργείο Πολιτισμού ή στο Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων
- αν θα έχουν το δικαίωμα να απασχολούνται στα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα της χώρας μας
- αν θα συμπεριληφθούν στο προσοντολόγιο που αφορά τους εργαζόμενους στον ευρύτερο δημόσιο τομέα.

Στη συνέχεια, με σημείο αναφοράς τις επιτόπιες ή τις τηλεφωνικές επικοινωνίες που πραγματοποιήσα με τους υπευθύνους των Μουσείων για τα *Εκπαιδευτικά Προγράμματα*, διαπιστώθηκε ότι, οι θέσεις εργασίας των *μουσειοπαιδαγωγών*, καλύπτονται από άτομα με σπουδές σχετικές προς τα εκθέματα του κάθε Μουσείου: αρχαιολόγους, βυζαντινολόγους, αρχιτέκτονες κλπ. Η ανομοιογένεια του πεδίου δραστηριότητας του *μουσειοπαιδαγωγού*

έχει άμεσες επιπτώσεις στην επιστημονική και επαγγελματική του κατάρτιση. Είναι εμφανές λοιπόν ότι, στη χώρα μας, μια συζήτηση όσον αφορά τα επιστημονικά και επαγγελματικά προσόντα του *μουσειοπαιδαγωγού* είναι ουσιαστικά ανύπαρκτη. Αυτό όμως είναι αναμενόμενο, αν λάβουμε υπόψη ότι μέχρι πριν από λίγο δεν υπήρχε η δυνατότητα σχετικών σπουδών.

Γενικότερα, τα κυριότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο *μουσειοπαιδαγωγός* είναι:

- Μεταξύ των ανθρώπων του Μουσείου δεν υπάρχει μια ενιαία αντίληψη, όσον αφορά του βασικούς στόχους της *Μουσειοπαιδαγωγικής*.
- Η στάση της διοίκησης των Μουσείων απέναντι στη *Μουσειοπαιδαγωγική* είναι εξαιρετικά διαφοροποιημένη.
- Οι ίδιοι οι *μουσειοπαιδαγωγοί* θεωρούν την ιστορία της τέχνης ως την κατ'εξοχήν επιστημονική βάση του κλάδου τους και σ'αυτή δίνουν την προτεραιότητα προετοιμαζόμενοι για το επάγγελμά τους.
- Οι υπάρχουσες θέσεις στο *μουσειοπαιδαγωγικό χώρο* δεν ανταποκρίνονται κατά κανόνα στις πολλαπλές δυνατότητες που προσφέρονται.
- Οι εργαζόμενοι στον κλάδο της *Μουσειοπαιδαγωγικής* δεν χαίρουν ιδιαίτερης εκτίμησης, ούτε έρχονται σε επαφή με τους αρμόδιους για τον καθορισμό της πολιτικής στο χώρο εργασίας τους.
- Υπάρχουν ελλείψεις στην κατάρτιση των *μουσειοπαιδαγωγών*.

Πρέπει λοιπόν να προσδιοριστεί ο ρόλος του *μουσειοπαιδαγωγού*, αφού ληφθούν υπόψη τα παρακάτω σημεία:

- Η έκταση της δραστηριότητας του *μουσειοπαιδαγωγού*
- Τα επαγγελματικά προσόντα του *μουσειοπαιδαγωγού*
- Η θέση της *Μουσειοπαιδαγωγικής* στην καθημερινή πράξη των Μουσείων
- Η ενσωμάτωση της *Μουσειοπαιδαγωγικής* στη διοίκηση του Μουσείου

Συνοψίζοντας θα πρέπει να σημειωθεί ότι στον τομέα των επιστημών της εκπαίδευσης, η *Μουσειοπαιδαγωγική*, δεν λαμβάνεται σχεδόν καθόλου υπόψη. Διαπιστώνεται επίσης ότι, ο κλάδος της *Μουσειοπαιδαγωγικής*, στη χώρα μας, παρουσιάζει ασάφειες και ελλείψεις στο προφίλ των επαγγελματιών προσόντων, έλλειψη σημαντικού θεωρητικού υπόβαθρου και επαγγελματικής καταξίωσης.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Δεδομένου ότι τα Μουσεία, τόσο στο εξωτερικό όσο και στην Ελλάδα, αποκτούν όλο και μεγαλύτερη ακτινοβολία, μέσω των προσωρινών ή των μόνιμων συλλογών τους, ο ρόλος της *Μουσειοπαιδαγωγικής* έχει πάρει νέες διαστάσεις και είναι αναγκαία μια ριζική επανεξέταση των σκοπών της Μουσειακής Εκπαίδευσης και ως εκ τούτου της *Μουσειοπαιδαγωγικής*.

Η *Μουσειοπαιδαγωγική* πρέπει να αναγνωρισθεί ως ουσιαστικό μάθημα στα Προγράμματα Σπουδών των Πανεπιστημίων και όχι ως εκπαιδευτική πολυτέλεια. Ο ρόλος της εκπαίδευσης είναι σήμερα όσο ποτέ σημαντικός. Και γι' αυτό πρέπει να προσαρμοστεί στις νέες συνθήκες που διαμορφώνονται. Δεν συνιστά *μουσειοπαιδαγωγική εκπαίδευση* το να χορηγήσουμε απλώς υλικά για τέχνη στα παιδιά, ώστε να τα απασχολήσουμε μια βροχερή μέρα, ούτε το να ανακαλύψουμε και να εκπαιδεύσουμε τα λίγα εκείνα παιδιά που φαίνονται να είναι καλλιτεχνικά προικισμένα.⁹⁹

Επειδή η *Μουσειοπαιδαγωγική* στην Ελλάδα βρίσκεται ακόμη στη φάση της αναζήτησής της ταυτότητάς της, ελπίζω η παραπάνω εργασία, να αποτελέσει την αφετηρία για περαιτέρω πρωτοβουλίες έρευνας και ανάδειξης της *Μουσειοπαιδαγωγικής* στη χώρα μας.

---

⁹⁹ El-Omami Anne, 'Educating the Art Museum Educator', στο *Museum Education: History, Theory, and Practice*, The National Art Education Association, VA 22091, 1989, σσ. 122-127.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Ελληνική βιβλιογραφία

Άλκηστις, *Μουσεία και Σχολεία, Δεινόσαυροι κι Αγγεία*, Ελληνικά Γράμματα, 2η Έκδοση, Αθήνα, 1995.

Βαϊνά Μ., *Θεωρητικό Πλαίσιο Διδακτικής της Τοπικής Ιστορίας για τον Εικοστό Πρώτο Αιώνα*, Gutenberg, Αθήνα, 1997.

Δεληβορριάς Α., *Οδηγός του Μουσείου Μπενάκη*, Μουσείο Μπενάκη, Αθήνα, 1980.

Δεληγιάννης Δημ., *Περί Μουσείων*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας, Βολος, 1999.

Ζαφειράκου Αίγλη (επιμ.), *Μουσεία και Σχολεία*, Τυπωθήτω - Γ. Δαρδανός, Αθήνα, 2000.

Κόκκινος Γ. - Αλεξάκη Ε. (επιμ.), *Διεπιστημονικές Προσεγγίσεις στη Μουσειακή Αγωγή*, Μεταίχμιο, Αθήνα, 2002, σσ. 149-162.

Κοκκίνης Σπ., *Τα μουσεία της Ελλάδος*, Εστία, Αθήνα, 1979.

Κούβελη Α., *Η Σχέση των Μαθητών με το Μουσείο. Θεωρητική προσέγγιση, έρευνα στην Αθήνα και στην Ικαρία. Εκπαιδευτικά προγράμματα*, ΕΚΚΕ, Αθήνα, 2000.

Νάκου Ειρ., *Τα Παιδιά και η Ιστορία. Ιστορική σκέψη, γνώση και ερμηνεία*, Μεταίχμιο, Αθήνα, 2000.

Charpan L., *Διδακτική της Τέχνης. Προσεγγίσεις στην καλλιτεχνική αγωγή*, Νεφέλη, Αθήνα, 1993.

Eco U., *Πολιτιστικά Κοιτάσματα*, Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη, 1988 (Σουέρεφ Κ. [μτφρ], *Osservazioni sulla nozione di giacimento culturale*, IBM Italia 1988).

2. Ξένη βιβλιογραφία

American Association of Museums, *Excellence and Equity. Education and the Public Dimension of Museums*, Metropolitan Life Foundation, Washington, D.C., 1992.

Berry N. et Mayer S., *Museum Education: History, Theory, and Practice*, National Art Education Association, Preston, 1989.

Bincknell S. et Farmeto Gr., *Museum visitor studies in the 90s*, Science Museum, London, 1998 (1993).

El-Omami Anne, *Museum Education: History, Theory, and Practice*, The National Art Education Association, VA 22091, 1989.

Hooper - Greenhill E., *Museum and Gallery Education*, Leicester University Press, London, 1991 (1994, 1998).

Nichols K. Susan, *Museum Education Anthology*, Museum Education Roundtable, Washington, D.C., 1984.

Zetterberg Hans, *Museums and Adult Education*, Augustus M. Kelley, New York, 1969.

3. Άρθρα Περιοδικών

Βέμη Μπ., «Μνημεία και Εκπαίδευση: Η Συμβολή των Δασκάλων», στο *Αρχαιολογία και Τέχνες*, τ. 56 (1995), σσ. 55-60.

Βέμη Μπ., «Η Αρχαιολογία ως Σημειωτική: για μια άσκηση επικοινωνίας με το Αρχαιολογικό (ΜΟΥΣΕΙΑΚΟ) Αντικείμενο», στο *Επτάκυκλος*, τ. 14 (Δεκ '99 - Φεβ '00), σσ. 177-186.

Δεληγιάννης Δ., «Μούσες - Μουσείο - Μουσειοπαιδαγωγική», στο *Επτάκυκλος*, Περίοδος Γ', τ. 2ο (10ο), (Σεπτ '98 - Ιαν '99), σσ. 36-42.

Hooper-Greenhill E., «Σκέψεις για τη Μουσειακή Εκπαίδευση και Επικοινωνία στην Μεταμοντέρνα Εποχή», στο *Αρχαιολογία και Τέχνες*, τ. 72 (1999), σσ. 47-49.

Θεοδοσιάκης Ξρ., «Πως εξειδικεύονται δάσκαλοι Τέχνης στα Παιδαγωγικά Τμήματα», στο *Εικαστική Παιδεία*, τ. 13 (1997), σσ. 120-122.

Καλεσοπούλου Δ., «Ανοιχτός Διάλογος με την Κοινότητα: Μια ελληνική πρόταση στα προγράμματα προσέγγισης», στο *Αρχαιολογία και Τέχνες*, τ. 73 (1999), σσ. 69-74.

Καλεσοπούλου Δ., «Εκπαιδευτικά Προγράμματα στο Μουσείο: Πως το Μουσείο γίνεται Σχολείο? Η περίπτωση του μουσείου τέχνης», στο *Ανοιχτό Σχολείο*, τ. 61 (Ιαν-Φεβ 1997), σσ. 7-11.

Καρποδίνη - Δημητριάδη Ε., «Πολιτισμός και Εκπαίδευση: Σχεδιάζοντας για το Μέλλον», στο *Επτάκυκλος*, τ. 14ο (Δεκ '99 - Φεβ '00), σσ. 132-153.

Μπελεσιώτη Ν., «Εκπαίδευση - Μουσείο», στο *Εικαστική Παιδεία*, τ. 10 (1994), σσ. 42-49.

Μούλιου Μ. et Μπούγια Α., «Μουσείο και Επικοινωνία», στο *Αρχαιολογία και Τέχνες*, τ. 72 (1999), σσ. 42.

Μουσουρή Θ., «Έρευνα Κοινού και Αξιολόγηση στα Μουσεία», στο *Αρχαιολογία και Τέχνες*, τ. 72 (1999), σσ. 56-61.

Μουσουρή Θ., «Μουσεία για όλους: Πρόγραμμα προσέγγισης στο διεθνή χώρο», στο *Αρχαιολογία και Τέχνες*, τ. 73 (1999), σσ. 65-69.

Μυρογιάννη - Αρβανιτίδη Ελ., «Ο ρόλος του Μουσειοπαιδαγωγού στην Ελλάδα», στο *Αρχαιολογία και Τέχνες*, τ. 71 (1999), σσ. 50-53.

Merriman N., «Ανοίγοντας τα Μουσεία στο Κοινό», στο *Αρχαιολογία και Τέχνες*, τ. 72 (1999), σσ. 43-46.

Οικονόμου Μ., «Μουσεία για τους Ανθρώπους ή για τα Αντικείμενα;», στο *Αρχαιολογία και Τέχνες*, τ. 72 (1999), σσ. 50-55.

Παιδικό Μουσείο, *τα νέα μας*, τ. 14, (1999).

Παπαδόπουλος Στ., «Ο ρολος του Μουσειολόγου. Μεταξύ 'κοινών τόπων' και 'ουτοπίας'», στο *Αρχαιολογία και Τέχνες*, τ. 71 (1999), σσ. 44-47.

Σαχίνης Ξ., «Πολιτισμός και Εκπαίδευση», στο *Εικαστική Παιδεία*, τ. 12 (1996), σσ. 120-121.

Χατζή Ζ., «Μουσείο και Καλλιτεχνική Εκπαίδευση», στο *Εικαστική Παιδεία*, τ. 7 (1991), σσ. 78-82.

Χατζή Ζ., «Η εμπειρία και οι απόπειρες των Εκπαιδευτικών», Πρακτικά Σεμιναρίου «Τέχνη στην Εκπαίδευση», Αθήνα, 8-11 Νοεμβρίου 1994, στο *Εικαστική Παιδεία*, τ. 11 (1995), σσ. 12-15.

Χατζή Ζ., «Η διδασκαλία της Τέχνης και η σύνδεση με το Μουσείο», στο *Εικαστική Παιδεία*, τ. 12 (1996), σσ. 44-45.

Χατζηασλάνη Κ., «Η συνεργασία του Τμήματος Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων της Ακρόπολης με την Ένωση Καθηγητών Καλλιτεχνικών Μαθημάτων, κατά το 2000 - 2001», στο *Εικαστική Παιδεία*, τ. 17 (2001), σσ. 72-73.

4. Ανακοινώσεις - Εισηγήσεις Σεμιναρίων, Ημερίδων, Συνεδρίων

Βέμη Β., «Κατάρτιση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στην Πολιτισμική Αγωγή», (*Πρόγραμμα ΜΕΛΙΝΑ*) *Πολιτισμική Αγωγή στην Ευρώπη*, Πρακτικά Πανερωπαϊκής Συνδιάσκεψης, Έκδ. ΥΠΕΠΘ-ΥΠΠΟ-ΓΓΕΕ, Θεσσαλονίκη, 27-28-29 Ιουνίου 1997, σ. 153.

Βενιζέλος Ε., «Χαιρετισμός», στο *Παιδεία & Αρχαιολογία: εκπαιδευτικά προγράμματα του ΥΠ.ΠΟ.*, Πρακτικά Ημερίδας, Χαλκίδα 13-5-98, Εκδ. ΥΠ.ΠΟ. - ΙΑ' ΕΠΚΑ, Χαλκίδα, 2000, σ. 4.

Γκότσης Στ., «Ερμηνευτικές-εκπαιδευτικές προσεγγίσεις σε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους», στο *Παιδεία & Αρχαιολογία: εκπαιδευτικά προγράμματα του ΥΠ.ΠΟ.*, Πρακτικά Ημερίδας, Χαλκίδα 13-5-98, Εκδ. ΥΠ.ΠΟ. - ΙΑ' ΕΠΚΑ, Χαλκίδα, 2000, σσ. 18-23.

Γκότσης Στ., «Αντικείμενο και ερμηνεία: από τις θεωρητικές αναζητήσεις στη μουσειακή και εκπαιδευτική πράξη», στο *Μουσείο - Σχολείο*, Πρακτικά του Περιφερειακού Σεμιναρίου, Καβάλα, 20-21-22 Σεπτεμβρίου 2002, CITRONIO, Αθήνα, 2002, σσ. 17-21.

Κύρδη Κ., «Αξιοποίηση των μουσειακών χώρων στο πλαίσιο της διαθεματικής προσέγγισης της σχολικής ύλης», στο *Μουσείο - Σχολείο*, Πρακτικά 6ου Περιφερειακού Σεμιναρίου, Καβάλα, 20-21-22 Σεπτεμβρίου 2002, CITRONIO, Αθήνα, 2002, σσ. 26-29.

Κώτσος Κ., «Εκπαίδευση και Πολιτισμός», στο *Μουσείο - Σχολείο*, Πρακτικά 6ου Περιφερειακού Σεμιναρίου, Καβάλα, 20-21-22 Σεπτεμβρίου 2002, CITRONIO, Αθήνα, 2002, σσ. 12-13.

Λέκκα Αλ. et Αλεξίου Θ., «Το μουσείο «εκτός των τοιχών»: κινητές πολιτιστικές μονάδες και σχολική πράξη», στο *Μουσείο - Σχολείο*, Πρακτικά 6ου Περιφερειακού Σεμιναρίου, Καβάλα, 20-21-22 Σεπτεμβρίου 2002, CITRONIO, Αθήνα, 2002, σ. 30

Παϊζης Ν., «Πορεία και προοπτικές του Προγράμματος ΜΕΛΙΝΑ - Εκπαίδευση και Πολιτισμός», στο *Μουσείο - Σχολείο*, Πρακτικά 6ου Περιφερειακού Σεμιναρίου, Καβάλα, 20-21-22 Σεπτεμβρίου 2002, CITRONIO, Αθήνα, 2002, σ. 49.

Πίνη Ε., «Μουσείο και εκπαίδευση: ένα κοινό πεδίο δράσης», στο *Μουσείο - Σχολείο*, Πρακτικά 6ου Περιφερειακού Σεμιναρίου, Καβάλα 20-21-22 Σεπτ 2002, CITRONIO, Αθήνα, 2002, σ. 62.

Τσιτούρη Α., «Το Μουσείο, ένα δυναμικό εργαλείο Εκπαίδευσης», στο *Μουσείο - Σχολείο*, Πρακτικά 6ου Περιφερειακού Σεμιναρίου, Καβάλα, 20-21-22 Σεπτεμβρίου 2002, CITRONIO, Αθήνα, 2002, σσ. 22-25.

ΥΠΕΠΘ-ΥΠΠΟ-ΙCOM, *Μουσείο - Σχολείο*, Πρακτικά 5ου Περιφερειακού Σεμιναρίου, Καλαμάτα 4-5-6 Απριλίου 1997.

ΥΠΕΠΘ-ΥΠΠΟ-ΓΓΕΕ (Πρόγραμμα ΜΕΛΙΝΑ), *Πολιτισμική Αγωγή στην Ευρώπη*, Πρακτικά Πανερωπαϊκής Συνδιάσκεψης, Εκδ. ΥΠΕΠΘ-ΥΠΠΟ-ΓΓΕΕ, Θεσσαλονίκη 27-28-29 Ιουνίου 1997.

Χατζηασλάνη Κ., «Τα εκπαιδευτικά Προγράμματα του Υπουργείου Πολιτισμού: ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΛΙΝΑ», στο *Παιδεία & Αρχαιολογία: εκπαιδευτικά προγράμματα του ΥΠ.ΠΟ.*, Πρακτικά Ημερίδας, Χαλκίδα 13-5-98, Εκδ. ΥΠ.ΠΟ. - ΙΑ' ΕΠΚΑ, Χαλκίδα, 2000, σ. 15.

Χατζηνικολάου Τ., «Μουσείο - Σχολείο: Ιστορικό και στόχοι του Σεμιναρίου», στο *Μουσείο - Σχολείο*, Πρακτικά 6ου Περιφερειακού

Σεμιναρίου, Καβάλα 20-21-22 Σεπτεμβρίου 2002, *CITRONIO*, Αθήνα, 2002, σσ. 9-11.

Χρυσουλάκη ΣΤ., «Ο εκπαιδευτικός ρόλος του Μουσείου», στο *Μουσείο - Σχολείο*, 5ο Περιφερειακό Σεμινάριο Καλαμάτας, 4-6 Απριλίου 1997, σσ. 13-15.

5. Άλλα

Εφημερίδα «**ΘΕΣΣΑΛΙΑ**», Βόλος, Πέμπτη 13-2-03, σ. 20.

Λαογραφικό και Εθνολογικό Μουσείο Μακεδονίας, τρίφυλλη επιστολή επικοινωνίας με εκπαιδευτικούς, Θεσσαλονίκη.

Καλεσοπούλου Δ., Σημειώσεις σεμιναριακού μαθήματος «Εκπαιδευτικά Προγράμματα», ΠΣΕ Μουσειοπαιδαγωγική Εκπαίδευση, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βόλος, Ιούνιος 1999.

Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού, επιστολή με Αρ. Πρωτ. 449/29-1-2001, Θεσσαλονίκη.

Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού, φάκελος Εκπαιδευτικού Προγράμματος «Η Θεσσαλονίκη στην παλαιοχριστιανική εποχή», Θεσσαλονίκη.

Μουσούρη Θ., Σημειώσεις μαθήματος «Σχεδιασμός και αξιολόγηση Εκθέσεων και Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων στο Μουσείο», ΠΣΕ Μουσειοπαιδαγωγική Εκπαίδευση, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βόλος, 2000.

Παιδικό Μουσείο, φάκελος Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων του Μουσείου, Αθήνα, 1997-98.

Παιδικό Μουσείο, φυλλάδιο Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων του Μουσείου, Αθήνα, 1998-99.

Παιδικό Μουσείο, περιοδικό «τα νέα μας», τ. 14, Αθήνα, Ιαν-Φεβ-Μαρ-Απρ 1999.

Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, *Οδηγός Σπουδών 2000-2001*.

Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Τμήμα Επιστημών της Προσχολικής Αγωγής και του Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού, *Οδηγός Σπουδών 2002-2003*.

Πανεπιστήμιο Αριστοτέλειο Θεσσαλονίκης, Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης, *Αναμόρφωση Προγράμματος Σπουδών Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών*, Ιούνιος 2000.

Πανεπιστήμιο Αριστοτέλειο Θεσσαλονίκης, Παιδαγωγική Σχολή Φλώρινας, *Οδηγός Σπουδών Παιδαγωγικών Τμημάτων Δημοτικής Εκπαίδευσης και Νηπιαγωγών 2002-2003*.

Πανεπιστήμιο Εθνικό και Καποδιστριακό Αθηνών, Τμήμα Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία, *Οδηγός Σπουδών 2002-2003*.

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, *Οδηγός Σπουδών 2001-2002*.

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης, *Οδηγός Σπουδών 2001-2002*.

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, *Οδηγός Σπουδών 2002-2003*.

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών, *Οδηγός Σπουδών 2002-2003*.

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Τμήμα Επιστημών της Τέχνης, *Οδηγός Σπουδών 2002-2003*.

Πανεπιστήμιο Κρήτης, *Οδηγός Προπτυχιακών Σπουδών 2002-2003*.

Σύλλογος Αποφοίτων Π.Τ.Δ.Ε. του Α.Π.Θ., Υπόμνημα για παροχή στους φοιτητές αναβαθμισμένης εκπαίδευσης, Θεσσαλονίκη, 3 Οκτ 1992.

Υπουργείο Πολιτισμού, Κέντρο Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων, Κύκλος Εκπαιδευτικών Δραστηριοτήτων για παιδιά μουσουλμανικών οικογενειών «Ο πολιτισμός ως μέσον κοινωνικής ένταξης. Μια διαπολιτισμική προσέγγιση», Επιμέλεια: Χρυσουλάκη Στ. Και Γκότσης Στ., Αθήνα, 1996.

Υπουργείο Πολιτισμού, Δ/ση Προϊστορικών - Κλασικών Αρχαιοτήτων, Κέντρο Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων, Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα «Στα ίχνη της γραφής», Αθήνα, 1997.

Υπουργείο Πολιτισμού, Κέντρο Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων, Έκθεση «Στα ίχνη της Γραφής», με Εκπαιδευτικά Προγράμματα «Η Γένεση της Γραφής», «Από το Άλεφ στο Ωμέγα», «Βιβλιοθήκες, τα λιμάνια της γνώσης», Επιμέλεια: Πίνη Ε., Αθήνα, 1997.

Υπουργείο Πολιτισμού, Κέντρο Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων, Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα «Ηριδανός. Το ποτάμι της Αρχαίας Πόλης», Εκδ. Ταμείου Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων, Αθήνα, 2000.

Υπουργείο Πολιτισμού, Κέντρο Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων, εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Ο Κερδώς Ερμής στην Αγορά των Αθηνών», Πίνη Ε. (επιμ.), Αθήνα, 27-28-29 Σεπτεμβρίου 2002.

Υπουργείο Πολιτισμού, Έκθεση «Παιχνίδια Πολιτισμού. Εκπαιδευτικές Δράσεις του Υπουργείου Πολιτισμού», Αθήνα (Οκτώβριος - Δεκέμβριος 2002), Θεσσαλονίκη (Φεβρουάριος - Απρίλιος 2003).

Φωτογραφικό Κέντρο Σκοπέλου & Κέντρο Σύγχρονης Εικαστικής Δημιουργίας Ρεθύμνης, Σεμινάριο για εκπαιδευτικούς - Εικαστικά εργαστήρια με παιδιά - Διαδικασία και καλλιτεχνική πρακτική «Το Πνεύμα της Οικογένειας. Προτάσεις για μια εικαστική προσέγγιση», Σκόπελος και Ρέθυμνο, Δεκέμβριος 2001 - Μάϊος 2002.

6. Ηλεκτρονικές διευθύνσεις

alex.eled.duth.gr/eded/, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Οδηγός Σπουδών 2002-2003.

www.duth.gr/adept/psed.el.html, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, Τμήμα Επιστημών Εκπαίδευσης στην Προσχολική Ηλικία, Οδηγός Σπουδών 2002-2003.

www.aegean.gr/culturaltec/programs-gr.htm, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Τμήμα Πολιτισμικής Τεχνολογίας και Επικοινωνίας, Κατεύθυνση Μουσειολογία (Μουσεία και Νέες Τεχνολογίες), Οδηγός Σπουδών 2002-2003.

Παράρτημα Ι

Μουσειοπαιδαγωγική Κατάρτιση

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης

1. Εισαγωγή στη Γνωστική Ψυχολογία
2. Πληροφορική. Νέες Τεχνολογίες και Εκπαίδευση
3. Εισαγωγή στη Γλωσσολογία
4. Λαογραφία
5. Εξελικτική Ψυχολογία
6. Ιστορία της Τέχνης και Σχολείο
7. Ιστορία Τέχνης
8. Εισαγωγή στην Αισθητική
9. Φιλοσοφία της Τέχνης και της Κουλτούρας
10. Εισαγωγή στην Ιστορία της Τέχνης
11. Νεότερη Ελληνική Τέχνη (19ος και 20ος αιώνες)
12. Παγκοσμιοποίηση - πολυπολιτισμικότητα και οι επιπτώσεις στην εκπαίδευση
13. Ιστορία της Εκπαίδευσης
14. Διαπολιτισμική εκπαίδευση
15. Πρωτοπορίες της Τέχνης του 20ου αιώνα
16. Βασικές αρχές Μουσειοπαιδαγωγικής

Στόχος του μαθήματος είναι να προσεγγίσουν οι φοιτητές, κριτικά, την υπερπροσφορά «πολιτιστικών αγαθών» στις σύγχρονες κοινωνίες, αλλά, ταυτόχρονα, να ενημερωθούν για ένα νέο, σχετικά, επαγγελματικό χώρο, όπου θα μπορούσαν να δραστηριοποιηθούν

απόφοιτοι Παιδαγωγικών Τμημάτων: αυτόν του υπεύθυνου/σχεδιαστή/εκτελεστή εκπαιδευτικών προγραμμάτων μουσείων (τέχνης, ιστορίας, λαογραφίας, ιστορίας της τεχνολογίας κλπ). Μέσα από το παράδειγμα μουσείων και εκπαιδευτικών/πολιτιστικών φορέων της Ελλάδας και του εξωτερικού και με βάση τη διεθνή βιβλιογραφία διερευνώνται οι εξής θεματικές ενότητες:

- Ο ρόλος του μουσείου στις σύγχρονες κοινωνίες. Εκπαιδευτικός προσανατολισμός.
- Το επάγγελμα του μουσειοπαιδαγωγού και τα πεδία ανάπτυξής του.
- Σχεδιασμός, οργάνωση, προβολή, εκτέλεση και αξιολόγηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων μουσείων και η διαφοροποίησή τους ανάλογα με τις ηλικιακές και κοινωνικές ομάδες στις οποίες απευθύνονται (παιδιά, οικογένειες με παιδιά, ενήλικες κλπ).
- Μουσείο και τοπικές κοινωνίες. Ανάπτυξη προγραμμάτων στα πλαίσια των αναγκών των τοπικών κοινωνιών.
- Πολιτιστικός τουρισμός. Το μουσείο και τα εκπαιδευτικά του προγράμματα ως πλαίσιο ανάπτυξης πολιτιστικού τουρισμού.
- Ο πολιτισμός ως «προϊόν». Ένας υπαρκτός κίνδυνος. Το σύγχρονο μουσείο: εμπορικό κέντρο ή χώρος ουσιαστικής παιδείας;

17. Λογοτεχνία και γυναίκα

18. Θεατρικό παιχνίδι

Τμήμα Επιστημών της Προσχολικής Αγωγής και του Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού

1. Ιστορία της Εκπαίδευση
2. Διαπολιτισμική Εκπαίδευση

3. Γενική Παιδαγωγική
4. Εξελικτική Ψυχολογία
5. Παιδικό Βιβλίο: Κείμενα και εικονογράφηση
6. Λογοτεχνία και Γυναίκα
7. Εισαγωγή στην Ιστορία της Τέχνης
8. Λαογραφία και Λαϊκός Πολιτισμός
9. Δραστηριότητες μύησης στις Φυσικές Επιστήμες
10. Χρήση βασικών εφαρμογών των Η/Υ

Τμήμα Πολιτισμικής Τεχνολογίας και Επικοινωνίας

1. Πολυπολιτισμικότητα και Ταυτότητες
2. Πολιτισμική Διαχείριση
3. Εισαγωγή στην Πληροφορική
4. Ιστορία της Τέχνης
5. Μουσειολογία
6. Επικοινωνιακές πολιτικές του σύγχρονου μουσείου
7. Διαχείριση Συλλογών
8. Ιστορία Τέχνης 19ος και 20ος Αιώνας
9. Μουσείο και Εκπαίδευση
10. Μουσείο και Παιδί: Εκπαιδευτικά Προγράμματα (Σχεδιασμός και Παραγωγή)
11. Το Διαπολιτισμικό Μουσείο και η Παραγωγή Ταυτοτήτων
12. Οργάνωση Εκθέσεων
13. Θεματικά Μουσεία
14. Διαχείριση Μουσείου
15. Ειδικά Ζητήματα της Μουσειολογίας

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης

1. Θεατρικό παιχνίδι I
2. Αισθητική Αγωγή - Εικαστικές εφαρμογές
3. Μουσική I
4. Ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας
5. Τεχνικές χρωμάτων
6. Θεατρικό Παιχνίδι II
7. Η προοπτική στην Τέχνη
8. Μουσικοκινητική αγωγή

Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης

Το Τμήμα, μετά από διερευνητική μελέτη της αγοράς εργασίας με καταγραφή των γενικών παιδαγωγικών τάσεων για την προσχολική και πρώτη σχολική ηλικία και των τρόπων με τους οποίους αυτές μορφοποιούνται στα προγράμματα κατάρτισης των διδασκομένων σε Πανεπιστημιακά Τμήματα, τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό, αποφάσισε την αναμόρφωση και σύνταξη νέου Προγράμματος Σπουδών. Στο νέο Πρόγραμμα Σπουδών, η κατάρτιση των φοιτητών/τριών για την εισαγωγή της πολιτιστικής κληρονομιάς έχει στόχο την πληρέστερη προετοιμασία για το χειρισμό θεμάτων σχετικών με τη Μουσειακή Εκπαίδευση, την Πολιτισμική Αγωγή και τη διδασκαλία της Ιστορίας της Τέχνης στην καθημερινή σχολική πράξη. Επίσης, με το νέο Πρόγραμμα Σπουδών δίνεται έμφαση στη σύνδεση θεωρίας

και πράξης και στις μεθόδους προσέγγισης της πολιτιστικής κληρονομιάς και της τέχνης.

Διατμηματικό Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών Μουσειολογίας

Εφαρμοσμένη Μουσειολογία

1. Εφαρμοσμένη Μουσειολογία

1α. Εισαγωγή στην εφαρμοσμένη Μουσειολογία

1β. Η συγκρότηση του μουσειολογικού σκεπτικού

1γ. Η συνεργασία με τις άλλες ειδικότητες - Οι άνθρωποι του μουσείου

2. Το μουσείο και οι άνθρωποι

2α. Κατηγορίες μουσείων/Κατηγορίες κοινού/Δραστηριότητες στα μουσεία/Έρευνα στα μουσεία. Ο ρόλος των συλλογών στην έρευνα.

2β. Από μακριά κοντά και από έξω μέσα: Τρόποι αναγνώρισης και ανάγνωσης μουσείων και αρχαιολογικών χώρων.

2γ. Κώδικας επαγγελματικής ηθικής στα μουσεία.

3. Οργανώνοντας μια έκθεση

3α. Η δημιουργία και η ανάπτυξη ενός μουσειολογικού σκεπτικού με εκπαιδευτική διάσταση: Η περίπτωση της έκθεσης Beckmann στο Μακεδονικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης.

3β. Η δημιουργία και η ανάπτυξη μιας εικαστικής έκθεσης: Το σώμα ως εικαστική έκφραση. Αναδρομική έκθεση του ζωγράφου Ιακωβίδη.

3γ. Εκδοχές μουσειολογικού σκεπτικού: Η έκθεση της ιστορίας του Βυζαντινού και Χριστιανικού Μουσείου.

4. Η ερμηνεία του εκθέματος

4α. Από την αποκωδικοποίηση του αντικειμένου στην ερμηνεία του εκθέματος. Αναγνώσεις εκθέσεων.

4β. Κείμενα που ερμηνεύουν και διαβάζονται: Η περίπτωση των εκθέσεων.

5. Η Συλλογή

5α. Συλλεκτική πολιτική - Πολιτική μακροχρόνιου δανεισμού ή απομάκρυνσης αντικειμένων/συλλογών/Δωρεές/Αγορές.

5β. Συνοδές δραστηριότητες στα μουσεία

5γ. Η σύγχρονη τέχνη σε μουσεία σύγχρονης τέχνης: Αλλαγές στην αντίληψη περί σύγχρονης τέχνης, αλλαγές στην αντίληψη έκθεσης της σύγχρονης τέχνης.

6. Αντίγραφο ή το real thing?

6α. Οι έννοιες του πραγματικού και του αντίγραφου στην ιστορία.

6β. Μετακινούμενες εκθέσεις: Η μυθολογία του μοναδικού

6γ. Ο ρόλος των εκμαγείων στην εκπαίδευση.

7. Η χρήση της σύγχρονης τεχνολογίας στα μουσεία

7α. Θέσεις - αντιθέσεις.

7β. Τεκμηρίωση στα μουσεία

7γ. Τεκμηρίωση στα μουσεία

7δ. Αρχές και τρόποι αποθήκευσης/Προστασία από καταστροφές.

8. Φροντίδα συλλογών

8α. Προληπτική συντήρηση/Έλεγχος περιβάλλοντος και εκθεσιακών συνθηκών/Εξοπλισμός ελέγχου/Εργαστήρια συντήρησης

8β. Αρχές και μέθοδοι διάγνωσης και επανορθωτικής συντήρησης

Μουσειοπαιδαγωγική

1. Εισαγωγή στη Μουσειοπαιδαγωγική

1α. Βασικές έννοιες. Θεωρητικό και πρακτικό πλαίσιο εφαρμογής της μουσειοπαιδαγωγικής.

- 1β. Ιστορία της μουσειοπαιδαγωγικής. Η σχέση μουσείου και σχολείου στην Ευρώπη και στην Ελλάδα.
2. **Θεωρίες ψυχολογίας και μάθησης**
- 2α. Θέματα αναπτυξιακής ψυχολογίας
- 2β. Η γνωστική ψυχολογία στην εκπαίδευση
- 2γ. Δυναμική των ομάδων
3. **Ο παιδαγωγικός χαρακτήρας του μουσειακού υλικού. Θέματα θεωρίας και μεθοδολογίας**
- 3α. Ζητήματα προσέγγισης και ερμηνείας των μουσειακών αντικειμένων.
- 3β. Μεθοδολογία οργάνωσης εκπαιδευτικών προγραμμάτων σε μουσεία.
- 3γ. Σχεδιασμός και χρήση έντυπου υλικού.
4. **Καλλιτεχνικές δραστηριότητες και μουσείο**
- 4α. Θέματα εικαστικής έκφρασης
- 4β. Αναπαραστατικές και μουσικοκινητικές δραστηριότητες
5. **Μουσειοπαιδαγωγική και χώρος**
- 5α. Παιδαγωγική του χώρου.
- 5β. Μουσειοπαιδαγωγική και αρχιτεκτονικός σχεδιασμός
6. **Μουσειοπαιδαγωγική και σύγχρονη κοινωνία**
- 6α. Δια βίου εκπαίδευση
- 6β. Θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης
- 6γ. Διαπολιτισμικότητα και μουσείο
7. **Μεθοδολογία έρευνας**
- 7α. Ερευνώντας και συνθέτοντας γραπτές εργασίες
8. **Εναλλακτικές εκπαιδευτικές δράσεις των μουσείων**
- 8α. Αρχαιολογικές εκπαιδευτικές εκθέσεις
- 8β. Το μουσείο εκτός των τειχών: Δανειστικό υλικό, μουσειοσκευές, κινητές πολιτιστικές μονάδες
- 8γ. Εμπλέκοντας τους εκπαιδευτικούς: Η περίπτωση της Ακρόπολης

9. Μουσείο και σχολική ύλη

9α. Μουσειακή εκπαίδευση στην προσχολική και πρώτη σχολική ηλικία

9β. Μουσείο και Αναλυτικό Πρόγραμμα

9γ. Μουσείο και Αναλυτικό Πρόγραμμα: Ειδικές περιπτώσεις εφαρμογής

9δ. Διδακτική της ιστορίας

Παιδαγωγική Σχολή Φλώρινας

Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης

1. Ιστορία της Νεοελληνικής Εκπαίδευσης
2. Εξελικτική Ψυχολογία Ι
3. Εξελικτική Ψυχολογία ΙΙ
4. Διαπολιτισμική Αγωγή και Εκπαίδευση
5. Ελληνική Λαογραφία
6. Πληροφορική και Νέες Τεχνολογίες στην Εκπαίδευση Ι
7. Φυσική
8. Εικαστική Αγωγή Ι
9. Ιστορία της Τέχνης
10. Εικαστική Αγωγή ΙΙ
11. Το παιδικό διήγημα
12. Εικαστική Φιλοσοφία
13. Μουσειακή εκπαίδευση

Στοιχεία μουσειακής αγωγής. Μουσειακές επισκέψεις σε διασύνδεση με το μάθημα της Ιστορίας και της Αισθητικής Παιδείας. Μουσείο και σχολείο. Μουσείο και ελεύθερος χρόνος. Μουσείο και κοινό.

14. Ιστορία και αρχαία ελληνική τέχνη

15. Η εκπαιδευτική χρήση του Διαδικτύου
16. Πληροφορική και Νέες Τεχνολογίες στην Εκπαίδευση ΙΙ

Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών

1. Ιστορία της Νεοελληνικής Εκπαίδευσης Ι
2. Εξελικτική Ψυχολογία Ι
3. Νεότερη Ελληνική Ιστορία
4. Διδακτικές Προσεγγίσεις των Φυσικών Επιστημών στην Προσχολική Εκπαίδευση Ι
5. Θεατρικό παιχνίδι
6. Διαπολιτισμική Εκπαίδευση
7. Εισαγωγή στην Κοινωνιολογία
8. Διδακτική Κουκλουθεάτρου Ι
9. Ιστορία της Τέχνης και Εκπαίδευση
10. Ιστορία της Νεοελληνικής Εκπαίδευσης ΙΙ
11. Θεμελιώδεις Έννοιες των Φυσικών Επιστημών ΙΙ
12. Αρχές Πληροφορικής
13. Εξελικτική Ψυχολογία ΙΙ
14. Μουσεία και Εκπαιδευτική Πράξη
Στοιχεία μουσειακής αγωγής. Μουσειακές επισκέψεις σε διασύνδεση με το μάθημα της Ιστορίας και της Αισθητικής Παιδείας. Μουσείο και Σχολείο. Μουσείο και ελεύθερος χρόνος. Μουσείο και κοινό.
15. Ιστορία και Αρχαία Ελληνική Τέχνη

ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ

Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης

1. Αισθητική Αγωγή - Εικαστικά Ι
2. Θεατρική Παιδεία Ι
3. Αισθητική Αγωγή - Εικαστικά Ιι
4. Θεατρική Παιδεία ΙΙ
5. Ιστορία Τέχνης
6. Παιδική Λογοτεχνία
7. Μουσική Παιδεία Ι
8. **Μουσειακή Αγωγή**

Ανάλυση και σύγκριση καινοτόμων παιδαγωγικών πρακτικών σε Μουσεία της Ευρώπης και της Ελλάδας. Προσεγγίζονται θέματα όπως: Αλληλεπίδραση Σχολείου - Μουσείου, είδη επικοινωνίας, παιδαγωγικές πρακτικές, διδακτική μεταβίβαση, ο διαμεσολαβητικός ρόλος του μουσειοπαιδαγωγού, αξιολόγηση του εκπαιδευτικού προγράμματος, αλλαγές στις πρακτικές, αναπαραστάσεις και αξίες του σχολείου και του μουσείου.

Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης στην Προσχολική Ηλικία

1. Θεωρία και Ιστορία της Μουσικής
2. Ιστορία της Τέχνης Ι
3. Δραματοποίηση
4. Ιστορία της Τέχνης ΙΙ: Η Μοντέρνα Τέχνη
5. Αισιώπειοι και Λαϊκοί Μύθοι: Αφηγηματικά Μοντέλα και Κοινωνικά Συμφραζόμενα

6. Ελληνική Παιδική Λογοτεχνία
7. Σχεδιασμός, εφαρμογή, αξιολόγηση δραστηριοτήτων
8. Παιχνίδι και κατασκευή Παιδαγωγικού Υλικού
9. Κουκλοθέατρο
10. Παραμύθι
11. Αισθητική και Καλλιτεχνική Αγωγή
12. **Μουσειακή Αγωγή Ι. Εισαγωγή στη Μουσειολογία**

Ο Ιστορικός χρόνος και η αντίληψή του από το παιδί. Προσέγγιση ιστορικών χώρων και μνημείων. Διαχρονική εξέλιξη του μουσείου στην Ελλάδα και την Ευρώπη.

Σύγχρονα μουσεία: χώροι εκπαίδευσης και ψυχαγωγίας.

Τυπολογία μουσείων, αρχαιολογικών χώρων μνημείων και συνόλων.

Θεσμικό πλαίσιο και μουσειακή πολιτική στην Ελλάδα και το εξωτερικό.

Μουσεία, αρχαιολογικοί χώροι και κοινό - μια σχέση για αναθεώρηση.

Η διεπιστημονική προσέγγιση του λειτουργικού προγράμματος ενός σύγχρονου μουσείου. Η εκπαιδευτική δραστηριότητα ως βασική λειτουργία στο σύγχρονο μουσείο.

Χαρακτηριστικά παραδείγματα ανάλυσης της μορφής, του χώρου, της οργάνωσης και του περιεχομένου λειτουργίας σύγχρονων μουσείων με μαθησιακές δραστηριότητες.

Τα εκπαιδευτικά προγράμματα στην Ελλάδα σήμερα. Φορείς - τυπολογία - περιεχόμενο. Ανάλυση της δομής του εκπαιδευτικού προγράμματος.

13. **Μουσειακή Αγωγή ΙΙ. Μουσείο και Σχολείο**

Ανάλυση και σύγκριση καινοτόμων παιδαγωγικών πρακτικών σε Μουσεία της Ευρώπης και της Ελλάδας. Προσεγγίζοντας ζητήματα όπως: αλληλεπίδραση Σχολείου - Μουσείου, είδη επικοινωνίας, παιδαγωγικές πρακτικές, διδακτική μεταβίβαση, ο διαμεσολαβητικός ρόλος του

μουσειοπαιδαγωγού, αξιολόγηση του εκπαιδευτικού προγράμματος, αλλαγές στις πρακτικές, αναπαραστάσεις και αξίες του σχολείου και του μουσείου.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης

Υποχρεωτικά μαθήματα

1. Εξελικτική Ψυχολογία
2. Ιστορία της Εκπαίδευσης I
3. Πληροφορική και Εκπαίδευση

Κατ'επιλογήν μαθήματα

1. Διαπολιτισμική Εκπαίδευση I
2. Διαπολιτισμική Εκπαίδευση II
3. Διδακτική των Φυσικών Επιστημών
4. Εισαγωγή στη Γλωσσολογία
5. Παιδική Λογοτεχνία (Παιδικό Βιβλίο)

Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών

Υποχρεωτικά μαθήματα

1. Ιστορία της Νεοελληνικής Εκπαίδευσης I
2. Ιστορία της Νεοελληνικής Εκπαίδευσης II
3. Εξελικτική Ψυχολογία I
4. Ψυχολογία Αποκλίνοντος Παιδιού I
5. Εξελικτική Ψυχολογία II
6. Πληροφορική I
7. Πληροφορική και Εκπαίδευση II
8. Παιδική Λογοτεχνία I

9. Μουσική I
10. Μουσική IV
11. Εικαστικά III
12. Εικαστικά IV

Κατ' επιλογήν μαθήματα

1. Παιδαγωγική
2. Ψυχολογία Αποκλίνοντος Παιδιού II
3. Μεθοδολογία Επιστημονικής Έρευνας
4. Εισαγωγή στη Λογοτεχνία
5. Διαταραχές συμπεριφοράς και μάθησης
6. Διαπολιτισμική Αγωγή
7. Παιδική Λογοτεχνία II
8. Θεατρική Παιδεία I
9. Θεατρική Παιδεία II
10. Αγωγή Χορού II
11. Ιστορία Τέχνης I
12. Μουσική I - II
13. Μουσική III - IV
14. Εικαστικά I - II
15. Εικαστικά III - IV

Τμήμα Επιστημών της Τέχνης

1. Ιστορία της Τέχνης
2. Εργαστήριο Ζωγραφικής
3. Εργαστήριο Πληροφορικής
4. Σημειολογία και σημειολογία της Τέχνης

5. Η Τέχνης της Αναγέννησης και του Μπαρόκ
6. Μουσειολογία
7. Φωτογραφία
8. Ιστορία της Μουσικής
9. Αρχαία Ελληνική Πλαστική
10. Βυζαντινή Τέχνη
11. Πολιτισμική διαχείριση
12. Η Τέχνη του 18ου και του 19ου αιώνα
13. Ιστορία της Νεοελληνικής Τέχνης
14. Η Τέχνη του 20ου αιώνα
15. Συντήρηση έργων Τέχνης

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης

1. Ιστορία της Νεοελληνικής Εκπαίδευσης
2. Μεθοδολογία επιστημονικής έρευνας
3. Εξελικτική Ψυχολογία
4. Εισαγωγή στη Λαογραφία
5. **Αισθητική Αγωγή**
6. Διαπολιτισμική Παιδαγωγική - Διδακτική
7. **Εικαστική Αγωγή**
8. Εισαγωγή στην Κοινωνιολογία
9. **Εικαστικές Τέχνες και σύνδεσή τους με την Τέχνη του σήμερα**
10. Χρήση οπτικοακουστικών μέσων
11. **Το μουσείο ως χώρος εκπαίδευσης στις Φυσικές Επιστήμες**

Τμήμα Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία

1. **Μουσειοπαιδαγωγική και σύγχρονη διδακτική**
Επεξεργασία βασικών κατευθύνσεων της σύγχρονης παιδαγωγικής με έμφαση στη διδακτική και με ειδική αναφορά στη μουσειοπαιδαγωγική. Το μάθημα περιλαμβάνει και μαθήματα-ασκήσεις σε μουσειακούς χώρους, με κύριο στόχο τον εντοπισμό των δυνατοτήτων που παρέχουν τα μουσεία και το ευρύτερο πολιτισμικό περιβάλλον για τον σχεδιασμό, την εφαρμογή και την αξιολόγηση εναλλακτικών μεθόδων.
2. Ιστορία της Εκπαίδευσης
3. **Εισαγωγή στην αισθητική αγωγή - Εικαστικές τέχνες**

4. Εικαστική αγωγή I
5. Εισαγωγή στη γλωσσολογία
6. Εισαγωγή στη χρήση των νέων τεχνολογιών στην εκπαίδευση
7. Εισαγωγή στη χρήση φωτογραφίας

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης

1. Θεωρία και Μεθοδολογία της Διδασκαλίας
2. Εισαγωγή στη Γλωσσολογία
3. Ευρωπαϊκή Λογοτεχνία
4. Παιδική Λογοτεχνία
5. Ιστορία της Ελληνικής Εκπαίδευσης
6. Ιστορία της Νεοελληνικής Εκπαίδευσης
7. Πειραματική Διδασκαλία Φυσικών Επιστημών
8. Εκπαιδευτική Τεχνολογία
9. Εισαγωγή στην αρχαία ελληνική φιλοσοφία
10. Εισαγωγή στη μεθοδολογία της έρευνας
11. Ιστορία της Τέχνης
12. Θεατρικό παιχνίδι - Δραματοποίηση
13. Κινήματα Μοντέρνας Τέχνης
14. **Βυζαντινός Πολιτισμός και Μουσειακή Εκπαίδευση**

Εισαγωγή στη Βυζαντινή Τέχνη και την καθημερινή ζωή στο Βυζάντιο μέσα από την εξέταση χαρακτηριστικών μνημείων και έργων τέχνης της εποχής. Έμφαση στην παιδαγωγική προσέγγιση των μνημείων του υλικού πολιτισμού, Εκπαιδευτικά Προγράμματα Μουσείων και αρχαιολογικών χώρων (Μουσειακή εκπαίδευση). Η αξιοποίηση της πολιτισμικής κληρονομιάς στην εκπαίδευση.

Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης

1. Εισαγωγή στη Γενική Γλωσσολογία

2. Μυθοπλασία Μικρών Ιστοριών - Δημιουργική γραφή
  3. Χώρος και Διαδικασίες Αγωγής και Μάθησης
  4. Εξελικτική Ψυχοπαθολογία: Προσαρμογή, Ομάδες Υψηλού Κινδύνου και Διαταραχές της Συμπεριφοράς
  5. Εικαστικές Τέχνες: Υλικά και Τεχνικές
  6. Νεότερη Ελληνική Ιστορία: Κοινωνικοοικονομικές και Πολιτισμικές Προσεγγίσεις
  7. Κινητική και Ορχηστική Αγωγή
  8. Δραματική Τέχνη στην Εκπαίδευση και Δημιουργική Έκφραση
  9. Εισαγωγή στην Ιστορία της Τέχνης
  10. Μουσειακή εκπαίδευση
  11. Μύθοι, Μυθολογία και Λαϊκή Παράδοση
  12. Εισαγωγή στο Κουκλοθέατρο
  13. Εισαγωγή στη Νεότερη Ελληνική Τέχνη
  14. Μουσειακές Σπουδές και Εκπαιδευτικά Προγράμματα
- Η Μουσειακή Εκπαίδευση βασίζεται στα δεδομένα της τέχνης, της αισθητικής και του πολιτισμού και προάγει την επικοινωνία μέσα από το εμπλουτισμένο εκπαιδευτικό περιβάλλον του μουσείου. Το μάθημα της Μουσειακής Εκπαίδευσης αναλύει τη δομή, την οργάνωση, τη λειτουργία και τους σκοπούς που υπηρετούν τα μουσεία, και διερευνά τρόπους διαχείρισης σύνθετων συστημάτων εκπαίδευσης εντός και εκτός του μουσείου. Βασικός στόχος του μαθήματος είναι η ανάδειξη των μουσειακών θησαυρών ως παιδαγωγικό υλικό. Οι φοιτητές/τριες αναλαμβάνουν εργασίες ξενάγησης και εκπαιδευτικών προγραμμάτων για παιδιά και μεγάλους, ενώ πραγματοποιούνται επισκέψεις εργασίας σε διάφορα μουσεία.
15. Μύηση των Νηπίων σε Έννοιες των Φυσικών Επιστημών
  16. Βασικές εφαρμογές Πληροφορικής
  17. Εκπαιδευτική Τεχνολογία

18. Εισαγωγή στη Μεθοδολογία Επιστημονικής Έρευνας
19. Εισαγωγή στην Κοινωνιολογία

Πρόγραμμα Σπουδών Επιλογής «Μουσειοπαιδαγωγική Εκπαίδευση»

Το Πρόγραμμα Σπουδών «Μουσειοπαιδαγωγική Εκπαίδευση» ξεκίνησε να λειτουργεί το 1998 στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, στο Βόλο, για πρώτη φορά, σε πανελλήνια κλίμακα, σε εκπαιδευτική βαθμίδα Α.Ε.Ι. Χρηματοδοτείται από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Εκπαίδευσης και Αρχικής Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΕΠΕΑΕΚ).

Η πρωτοβουλία του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας για τη δημιουργία Τμήματος με αντικείμενο τη Μουσειακή Εκπαίδευση είχε ως στόχο της την κάλυψη του κενού συμβατικών μουσειακών σπουδών στα Α.Ε.Ι. της χώρας μας.

Η φιλοσοφία των σπουδών αυτών βασίζεται στη σύγχρονη αντίληψη ότι, το μουσείο δεν πρέπει απλώς να παρουσιάζει τους θησαυρούς που διαθέτει, αλλά με τη χρήση μεθόδων να είναι θησαυροί γνώσης. Το Πρόγραμμα συνδυάζει τη διεπιστημονική έρευνα μεταξύ παιδαγωγικής και τέχνης και είναι προσαρμοσμένο στις σύγχρονες ανάγκες της εκπαίδευσης.

Το Πρόγραμμα Σπουδών περιλαμβάνει μαθήματα τριών κατευθύνσεων:

- Α. Ιστορίας και Τεχνών
- Β. Παιδαγωγική και Γλώσσας
- Γ. Μουσειακής Εκπαίδευσης

Αναλυτικότερα:

ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΕΣ

1. Αρχαία Ελληνική Τέχνη Ι
2. Αρχαία Ελληνική Τέχνη ΙΙ
3. Βυζαντικός Πολιτισμός και Τέχνη
4. Η Βυζαντινή Κοινωνία και οι Θεσμοί της
5. Ιστορία της Ευρωπαϊκής Τέχνης Ι
6. Ιστορία της Ευρωπαϊκής Τέχνης ΙΙ
7. Ευρωπαϊκή Λογοτεχνία (Ε)
8. Νεότερη Ελληνική Ιστορία
9. Νεοελληνική Τέχνη
10. Λαογραφία και Εθνολογία Παιδικής Ηλικίας
11. Ιστορία της Ελληνικής Εκπαίδευσης
12. Ιστορία της Ελληνικής Μουσικής
13. Εικαστικές Τέχνες και Εφαρμογές
14. Χώροι και Μουσεία Λογοτεχνών και Ιστορικών Βιβλιοθηκών
15. Διαπολιτισμική Εκπαίδευση
16. Χορός, Σώμα και Δημιουργική Έκφραση (Ε)
17. Αισθητική και Κριτική των Θεωριών της Νεότερης Τέχνης

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΑ

1. Ψυχολογία του παιδιού
2. Εξελικτική Ψυχολογία (Ε)
3. Δημιουργικότητα και Επικοινωνικός Λόγος
4. Ο Χώρος ως Πεδίο Αγωγής και Μάθησης
5. Θεωρία και Μεθοδολογία της Διδασκαλίας
6. Παιδί και Αφήγηση (Ε)
7. Εισαγωγή στην Κοινωνιολογία
8. Κοινωνική Ψυχολογία - Δυναμική Ομάδας (Ε)

9. Νεοελληνική Γλώσσα

10. Επιγραφική (Ε)

ΜΟΥΣΕΙΑΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

1. Εισαγωγή στη Μουσειολογία

2. Εφαρμοσμένη Μουσειολογία

3. Σχεδιασμός και Αξιολόγηση Εκθέσεων και Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων
στο Μουσείο

4. Η Μουσειακή Εκπαίδευση από τη σκοπία της Σύγχρονης Μουσειολογίας
και Παιδαγωγικής

5. Προστασία και Συντήρηση Μουσειακών Θησαυρών (Ε)

6. Μουσεία και Κοινότητες. Προγράμματα Κοινωνικής Συμμετοχής (Ε)

7. Μελέτη Μουσείου Ι

8. Μελέτη Μουσείου ΙΙ

9. Μελέτη Μουσείου ΙΙΙ

10. Μελέτη Μουσείου ΙV

ΦΥΣΙΚΗ - ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ

1. Τέχνη, Φυσική και Φιλοσοφία

2. Εφαρμογές των Φυσικών Επιστημών στο Μουσείο

3. Εκπαιδευτική Τεχνολογία και Σύγχρονα Μέσα Παρουσίασης

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης

ΤΟΜΕΑΣ ΘΕΩΡΙΑΣ & ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΪΑΣ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

1. Πολιτιστική κληρονομιά και Εκπαίδευση: Το παράδειγμα της μινωικής αγωγής.
2. Ιστορία της Νεοελληνικής Εκπαίδευσης
3. Διαπολιτισμική Παιδαγωγική
4. Ψυχολογία του παιδιού.
5. Θεωρία και μεθοδολογία της διδασκαλίας
6. Ο-Α Μέσα Διδασκαλίας - Μάθησης

ΤΟΜΕΑΣ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ & ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

1. Εικαστική έκφραση του παιδιού: Ζωγραφική και εφαρμογές
2. Ιστορία της Τέχνης
3. Πρακτικές τέχνες του θεάτρου και θεωρίες του δράματος
4. Εισαγωγή στην Κοινωνιολογία

ΤΟΜΕΑΣ ΘΕΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

1. Εισαγωγή στην Πληροφορική
2. Σύγχρονες τεχνολογίες της Πληροφορικής

Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολική Εκπαίδευσης

1. Εισαγωγή στην Παιδαγωγική
2. Αισθητική αγωγή: Γενικές Αρχές

3. Ιστορία της εκπαίδευσης
4. Διαπολιτισμική αγωγή
5. Εξελικτική Ψυχολογία
6. Εισαγωγή στην Κοινωνιολογία
7. Ελληνική Λαογραφία
8. Ιστορία της Τέχνης
9. Καλλιτεχνική αγωγή νηπίων I
10. Καλλιτεχνική αγωγή νηπίων II
11. Καλλιτεχνική αγωγή νηπίων III
12. Καλλιτεχνική αγωγή νηπίων IV
13. Εργαστήριο εικαστικής και θεατρικής παιδείας

Παράρτημα ΙΙ

ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ

Ειρήνη Νάκου
Επίκουρη Καθηγήτρια
Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης
Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

1. Ποιος είναι ο τίτλος του μαθήματός σας, σήμερα, που σχετίζεται με τη μουσειακή εκπαίδευση/μουσειοπαιδαγωγική;
Μουσειακή Εκπαίδευση.
2. Πότε εντάχθηκε το μάθημά σας στο Πρόγραμμα Σπουδών του Τμήματος; Εγώ το διδάσκω από το 2001-2002. Δεν γνωρίζω αν διδασκόταν πριν από άλλον καθηγητή.
3. Μήπως προηγουμένως είχατε διδάξει μάθημα με άλλο τίτλο, που όμως αφορούσε τη μουσειακή εκπαίδευση; Αν ναι, ποιος ήταν ο τίτλος του και από πότε μέχρι πότε το διδάξατε;
  - * *Μουσειακή Αγωγή, από το 1996-1997 έως σήμερα, στο διετές μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών νηπιαγωγών, του ΤΕΑΠΗ του Πανεπιστημίου Αθηνών.*
  - * *Μουσειοπαιδαγωγική και σύγχρονη Διδακτική, από το 2000-2001, στο ΤΕΑΠΗ του Πανεπιστημίου Αθηνών.*
  - * *Μουσειοπαιδαγωγική Εκπαίδευση από τη σκοπιά της σύγχρονης μουσειολογίας και παιδαγωγικής, το 2000-2001, στο ΠΣΕ Μουσειοπαιδαγωγική του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.*
4. Πως βλέπετε το θέμα της Μουσειοπαιδαγωγική κατάρτισης; Πολύ σημαντικό, απαιτείται όμως πολύ δουλειά ακόμα.
5. Πιστεύετε ότι η μουσειακή εκπαίδευση/μουσειοπαιδαγωγική πρέπει να ενταχθεί στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση σαν ειδικότητα σε μεταπτυχιακό επίπεδο και σε ποιες σχολές (π.χ. Παιδαγωγικά Τμήματα, Αρχιτεκτονική, κλπ) ή θα πρέπει να

δημιουργηθούν Τμήματα προπτυχιακού επιπέδου, αποκλειστικά για μουσειοπαιδαγωγικές σπουδές:

Θεωρώ ότι καλύτερα αποτελέσματα θα υπάρξουν εάν α) διδάσκεται η μουσειοπαιδαγωγική ως μάθημα σε διάφορα παιδαγωγικά κυρίως προπτυχιακά προγράμματα σπουδών και, παράλληλα, β) οργανωθούν αντίστοιχα μεταπτυχιακά προγράμματα με τη συνεργασία διαφορετικών σχολών και τμημάτων.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ

Μπίλη ΒΕΜΗ

Λέκτορας

Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

- 1) α. Μουσειακή εκπαίδευση
β. Η αρχαιολογία στην εκπαίδευση

2) Το ακαδ. έτος 2002-2003-06-04

3) Η αρχαιολογία στην εκπαίδευση Ι και Η αρχαιολογία στην εκπαίδευση ΙΙ, στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσ/κης, Από το 1990-1994.

Τέχνη και Πολιτισμός στο σχολείο. ΠΤΔΕ, Παν/μιου Θεσσαλίας, 1996-1997.

Βυζαντινός πολιτισμός και μουσειακή εκπαίδευση. ΠΤΔΕ, Παν/μιου Θεσσαλίας, 2001-2.

Η τέχνη της ξενάγησης στην μουσειακή εκπαίδευση. ΠΣΕ Μουσειοπαιδαγωγική Εκπαίδευση, Παν/μιο Θεσσαλίας, 2001-2.

- 4) Το θεματικό εύρος των σημερινών μουσείων και οι αλλαγές στις αντιλήψεις μας για την διαχείριση της πολιτισμικής κληρονομιάς, στην οποία και αυτά εντάσσονται, υπαγορεύουν την ανάγκη για μουσειοπαιδαγωγική κατάρτιση σε δύο μεγάλες επαγγελματικές κατηγορίες: στους υποψήφιους εκπαιδευτικούς όλων των βαθμίδων και ίσως και όλων των κλάδων και σε εκείνους που πρόκειται να εργαστούν με οποιαδήποτε ειδικότητα σε χώρους μουσείων και γενικότερα χώρους πολιτιστικής προσφοράς και πολιτισμικής αναφοράς. Μια τρίτη κατηγορία θα μπορούσε να αποτελέσουν οι επαγγελματίες των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας. Σε όλες τις παραπάνω κατηγορίες θεωρούμε απαραίτητο να παρέχονται μαθήματα Μουσειακής Εκπαίδευσης κατά την διάρκεια των προπτυχιακών τους

σπουδών και δυνατότητες επιμόρφωσης στο αντικείμενο όποτε είναι δυνατόν.

Ειδικότερα για την κατάρτιση των Μουσειοπαιδαγωγών, βρίσκω ότι δύο δρόμοι μπορούν να αποδώσουν, δηλαδή και η προπτυχιακή εκπαίδευση στην Μουσειοπαιδαγωγική, όπως έδειξε το παράδειγμα του ΠΣΕ Μουσειοπαιδαγωγική Εκπαίδευση στο Παν/μιο Θεσσαλίας που, καλό είναι να συμπληρώνεται ίσως με κάποιο άλλο πτυχίο στο πεδίο ενδιαφερόντων του φοιτητή, ενδιαφέρον που ίσως το ανακαλύψει χάρη ακριβώς στις μουσειοπαιδαγωγικές σπουδές του, αλλά και η μεταπτυχιακή εκπαίδευση που απευθύνεται σε διαφορετικής προέλευσης πτυχιούχους που θέλουν να εξειδικευτούν σε μουσειοπαιδαγωγικά και μουσειολογικά ζητήματα.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ

Νίκη Νικονάνου

Διδάσκουσα Π.Δ. 407/80

Τμήμα Πολιτισμικής Τεχνολογίας και Επικοινωνίας

Πανεπιστήμιο Αιγαίου

1. Ποιος είναι ο τίτλος του μαθήματός σας, σήμερα, που σχετίζεται με τη μουσειακή εκπαίδευση/μουσειοπαιδαγωγική;

Προπτυχιακά μαθήματα

- Εισαγωγή στη μουσειοπαιδαγωγική: ο εκπαιδευτικός ρόλος του μουσείου
- Εφαρμοσμένη μουσειοπαιδαγωγική: η περίπτωση μουσείου- σχολείου
- Επικοινωνιακές πολιτικές του σύγχρονου μουσείου
- Ειδικά θέματα μουσειοπαιδαγωγικής (για το χειμερινό εξάμηνο του 2003-04)

Μεταπτυχιακό μάθημα

- Μουσείο και Εκπαίδευση: Εκπαιδευτικές εφαρμογές με χρήση πολυμέσων

2. Πότε εντάχθηκε το μάθημά σας στο Πρόγραμμα Σπουδών του Τμήματος;
2002-2003

3. Μήπως προηγουμένως είχατε διδάξει μάθημα με άλλο τίτλο, που όμως αφορούσε στη μουσειακή εκπαίδευση; Αν ναι, ποιος ήταν ο τίτλος του και από πότε μέχρι πότε το διδάξατε;

Με τη μορφή σεμιναρίου το μάθημα με τίτλο "Μουσείο και σχολείο: Θεωρία και πράξη. Η ελληνική και ευρωπαϊκή εμπειρία" στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Σχολή Επιστημών του Ανθρώπου, Πρόγραμμα Σπουδών Επιλογής Μουσειοπαιδαγωγική Εκπαίδευση (13-22/5 και 14-21/5/1999).

Επίσης διδάσκω στο Διατμηματικό Μεταπτυχιακό Μουσειολογίας του Α.Π.Θ. (α. "Εφαρμοσμένη Μουσειολογία" ("Η δημιουργία και η ανάπτυξη ενός μουσειολογικού σκεπτικού με εκπαιδευτική διάσταση: Η περίπτωση της έκθεσης Beckmann στο Μακεδονικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης.", "Από μακριά κοντά και από έξω μέσα: Τρόποι αναγνώρισης και ανάγνωσης μουσείων και αρχαιολογικών χώρων", "Κατηγορίες μουσείων/ Κατηγορίες κοινού/ Δραστηριότητες στα μουσεία. Ο ρόλος των συλλογών στην έρευνα") και

β. "Μουσειοπαιδαγωγική", ("Ιστορία της μουσειοπαιδαγωγικής. Η σχέση μουσείου και σχολείου στην Ευρώπη και στην Ελλάδα", "Βασικές έννοιες.

Θεωρητικό και πρακτικό πλαίσιο εφαρμογής της μουσειοπαιδαγωγικής")
2002-2003.

4. Πως βλέπετε το θέμα της Μουσειοπαιδαγωγικής κατάρτισης; Πιστεύετε ότι η μουσειακή εκπαίδευση/μουσειοπαιδαγωγική πρέπει να ενταχθεί στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση σαν ειδικότητα σε μεταπτυχιακό επίπεδο και σε ποιες σχολές (π.χ. Παιδαγωγικά Τμήματα, Αρχιτεκτονική) ή θα πρέπει να δημιουργηθούν Τμήματα προπτυχιακού επιπέδου, αποκλειστικά για μουσειοπαιδαγωγικές σπουδές;

Πιστεύω ότι η μουσειοπαιδαγωγική πρέπει να ενταχθεί στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση σαν ειδικότητα σε μεταπτυχιακό επίπεδο και να απευθύνεται σε αποφοίτους διαφορετικών Τμημάτων, όπως Τμήμα Πολιτισμικής Τεχνολογίας και Επικοινωνίας, Παιδαγωγικά Τμήματα, Φιλοσοφική-Παιδαγωγικό, Ιστορίας και Αρχαιολογίας-, Αρχιτεκτονική, Σχολές Πολιτισμού και Καλών Τεχνών. Ωστόσο αυτό δεν θα πρέπει να αποκλείει την ένταξη μουσειοπαιδαγωγικών μαθημάτων σε προπτυχιακό επίπεδο σε αντίστοιχα τμήματα, ούτε την πιθανότητα δημιουργίας Τμήματος αποκλειστικά για μουσειοπαιδαγωγικές σπουδές.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ

Άλκης Πρέπης

Επίκουρος Καθηγητής

Τ.Ε.Ε.Π.Η

Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Ερώτηση 1. «Μουσειακή Αγωγή - Ι. Εισαγωγή στη Μουσειολογία». Σχετικά με το περιεχόμενο του μαθήματος, σας παραπέμπω στο Πρόγραμμα Σπουδών της Σχολής (μπορείτε να το βρείτε στο site του Τμήματος: www.psed.duth.gr).

Ερώτηση 2. Το ακαδ. έτος 1994-95 εντάχθηκε ως μάθημα επιλογής στο Γ' έτος σπουδών (5ο εξάμηνο) του (τότε) Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών και τώρα Τμήματος Επιστημών της Εκπαίδευσης στην Προσχολική Ηλικία του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης. Έκτοτε συνεχίζει κανονικά ως μάθημα επιλογής. Παράλληλα υπάρχει στο 6ο εξάμηνο και το μάθημα της «Μουσειακής Αγωγής - ΙΙ. Το Σχολείο και το Μουσείο», με έμφαση στην αντανάκλαση των μουσειακών προγραμμάτων στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα του σχολείου, που διδάσκει η Αίγλη Ζαφειράκου, η οποία όμως λείπει εκτός Ελλάδος.

Ερώτηση 3. Όχι.

Ερώτηση 4. Η Μουσειοπαιδαγωγική εξειδίκευση στο προσεχές μέλλον διαρκώς και περισσότερο θα προσελκύει νέους επιστήμονες από όλες τις συναφείς ειδικότητες (παιδαγωγούς, αρχιτέκτονες, αρχαιολόγους, ιστορικούς, μουσειολόγους, συντηρητές), γιατί εμπλέκονται σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό στην πράξη με το αντικείμενό της. Στην Ελλάδα γενικώς όλοι κάνουν για όλα, προκειμένου να βρεθεί μια κάποια θέση εργασίας και πολλές φορές ορισμένες ειδικότητες (π.χ. αρχαιολόγοι) θεωρούνται ειδικοί περί τα πάντα.

Από την άλλη μεριά, το μαθησιακό περιεχόμενο του εκπαιδευτικού προγράμματος σίγουρα μπορεί να προκύψει ή και απαιτεί τη συνεργασία περισσότερων ειδικοτήτων που εμπλέκονται με το μουσειακό αντικείμενο. Όμως, την τελική λέξη στο τί θα περιλαμβάνει το μουσειακό - εκπαιδευτικό πρόγραμμα και με ποιόν (καταλληλότερο) τρόπο θα υλοποιηθεί (ιδιαίτερα σε προγράμματα που έχουν να κάνουν με παιδιά) πρέπει πάντοτε να έχει ο εξειδικευμένος παιδαγωγός.

Μετά από αυτά, πιστεύω ότι η μουσειακή εκπαίδευση / μουσειοπαιδαγωγική πρέπει να ενταχθεί στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση. Σαν εξειδίκευση σε μεταπτυχιακό επίπεδο μπορεί να προσεγγιστεί από όλες τις παραπάνω ειδικότητες που ανέφερα. Ειδικά όμως για τις Παιδαγωγικές Σχολές, θεωρώ ότι μπορεί να αποτελέσει και ξεχωριστό Τμήμα προπτυχιακού επιπέδου.

Συνέντευξη της Καθηγήτριας του Α.Π.Θ. Χρυσάνθης Τσιούμη

1. Ποιος είναι ο τίτλος του μαθήματός σας, σήμερα, που σχετίζεται με τη μουσειακή εκπαίδευση/μουσειοπαιδαγωγική;

Ένα μάθημα, εξαρτάται σε ποιο επίπεδο, προπτυχιακό ή μεταπτυχιακό. Στο προπτυχιακό, έχουμε 'τους αρχαιολογικούς χώρους και τα μνημεία'. Είχαμε παλαιότερα και την μουσειακή εκπαίδευση και δίδασκα πάλι εγώ η ίδια. Τώρα, αυτό το μάθημα ειδικά έχει γίνει σε 2 μαθήματα, έχει κατανεμηθεί, το ένα είναι 'Μουσείο και Παιδί', το άλλο είναι 'Εκπαιδευτικά προγράμματα στα Μουσεία' και το κάνει η κα Φ. Παπαντωνίου, η Επίκουρη Καθηγήτρια που έχουμε εδώ. Αυτά ισχύουν τώρα.

Παλαιότερα ίσχυε η 'Μουσειακή εκπαίδευση' και οι 'Αρχαιολογικοί χώροι', δηλ. πολιτιστική κληρονομιά στην εκπαίδευση.

Σε μεταπτυχιακό επίπεδο, έχουμε και την μουσειακή εκπαίδευση και την πολιτιστική κληρονομιά στην εκπαίδευση. Φυσικά υπάρχουν κι άλλα μαθήματα που όλα έχουν σχέση με την μουσειακή εκπαίδευση, δηλ. ας το πούμε ..... σύγχρονη και νεότερη τέχνη σε σχέση με τα εκπαιδευτικά προγράμματα, η αρχαία τέχνη σε σχέση με τα προγράμματα. Αυτό όμως ισχύει στο μεταπτυχιακό επίπεδο, στο δικό μας το μεταπτυχιακό.

Επίσης, κάνουμε, στο μεταπτυχιακό της Κύπρου που έχει ενταχθεί στο δικό μας, τα ίδια μαθήματα, δηλ. και τη μουσειακή εκπαίδευση και την πολιτιστική κληρονομιά στην εκπαίδευση και τη ζωγραφική, ως εκπαίδευση πάντοτε. Αυτά πάνε μέσα στη μουσειακή εκπαίδευση, με την ευρύτερη έννοια. Έχουμε και την πολυπολιτισμική εκπαίδευση. Αυτό στην Κύπρο.

Εμείς εδώ έχουμε το Διδασκαλείο. Το Διδασκαλείο είναι γι'αυτούς που έχουν πάρχει ένα κάποιο πτυχίο, είτε είναι διετούς φοιτήσεως, είτε είναι ανωτάτης, δεν έχει να κάνει αυτό. Οι εκπαιδευτικοί έρχονται με άδεια από το Υπουργείο. Εκεί διδάσκονται πάλια τα ίδια μαθήματα.

Έχουμε, επίσης, την εξομοίωση πτυχίων, που πάλι διδάσκονται αυτά τα μαθήματα, για να δείτε την κατάρτιση που προσπαθούμε να κάνουμε σε ευρύτερη κλίμακα.

Από κει και πέρα, η επέκταση αυτού του πράγματος, έρχεται σε μια πρωτοβουλία, όχι πρωτοβουλία, δυνατότητα στα ΠΕΚ να κάνουμε μαθήματα, είτε σε κάποια σεμινάρια, αλλά αυτό δεν είναι θεσμοθετημένο, το θεσμοθετημένο είναι αυτά που σας είπα.

2. Μήπως προηγουμένως είχατε διδάξει μάθημα με άλλο τίτλο, που όμως αφορούσε στη μουσειακή εκπαίδευση; Αν ναι, ποιος ήταν ο τίτλος του και από πότε μέχρι πότε το διδάξατε;

Αυτό, ξεκίνησε το τέλος του 1986, δηλ. το β' εξάμηνο του 1985-1986, όταν πρωτοήρθα εδώ και τότε δίδαξα, ας πούμε, τους 'αρχαιολογικούς χώρους και τα μνημεία της Θεσσαλονίκης'.

Το επόμενο εξάμηνο '86-87, δηλ. το εαρινό εξάμηνο '87, είχα διδάξει τη μουσειακή εκπαίδευση και τη ζωγραφική.

Όλα αυτά πάντως μέσα σ'αυτό το κλίμα, που σας είπα, της μουσειακής εκπαίδευσης. Ε, τότε άρχισε. Βέβαια, τα προγράμματα τα εκπαιδευτικά στα

μουσεία είχαν αρχίσει ήδη από τα μουσεία και εδώ τη Θεσσαλονίκη και στην Αθήνα, σε πολύ μικρή κλίμακα.

3. Πως βλέπετε το θέμα της Μουσειοπαιδαγωγικής κατάρτισης; Πιστεύετε ότι η μουσειακή εκπαίδευση/μουσειοπαιδαγωγική πρέπει να ενταχθεί στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση σαν ειδικότητα σε μεταπτυχιακό επίπεδο και σε ποιες σχολές (π.χ. Παιδαγωγικά Τμήματα, Αρχιτεκτονική) ή θα πρέπει να δημιουργηθούν Τμήματα προπτυχιακού επιπέδου, αποκλειστικά για μουσειοπαιδαγωγικές σπουδές;

Αυτό είναι πραγματικά ένα μεγάλο ερώτημα, με την έννοια ότι, το να πει κανείς ότι θα κάνει, εν μέρει, ότι δηλ. θα γίνει ένα Τμήμα, αυτό σημαίνει και κάποια απορρόφηση. Είναι δεδομένο ότι, θεσμοθετημένες θέσεις δεν υπάρχουν στο Υπουργείο, ως ειδικότητα μουσειοπαιδαγωγού, που θα 'πρεπε να υπάρχουν στα μουσεία και θέλαμε κιόλας, και στις Εφορείες ακόμη αρχαιοτήτων, να κάνουν τέτοιου είδους προγράμματα.

Όταν κάνεις ένα τέτοιο τμήμα, τι κάνεις μετά τους φοιτητές;

Από την άλλη μεριά, η μουσειοπαιδαγωγική είναι ένα σπάγγασμα, κατά κάποιο τρόπο, και παιδαγωγικής αντιμετώπισης και τέχνης γενικώς και σε όλο το φάσμα της αισθητικής παιδείας, επομένως είναι λίγο δύσκολο και ίσως είναι λίγο νωρίς αν ..... κάποιος θεσμοθετημένες θέσεις.

Εγώ πιστεύω ότι καλύτερα να γίνεται σε μεταπτυχιακό επίπεδο, αφού τα παιδιά έχουν επιλέξει μια πορεία, και να μην είναι τόσο το πλήθος, γιατί έτσι και ανοίξουμε ένα τέτοιο Τμήμα, θα γεμίσει από κόσμο και κανένας δεν θα βρίσκει στο τέλος, ένα αποκούμπι, μια δουλειά'.

Αλλά βέβαια, δεν μπορώ να πω ότι το έχω μελετήσει το θέμα έτσι ιδιαίτερα. Το λέω πρόχειρα γιατί μου κάνατε αυτήν την ερώτηση. Θα έπρεπε κανονικά

να το δώ από όλες τις πλευρές και να σας απαντήσω πιο σίγουρα, αλλά γενικά
αυτή είναι η αίσθηση.

Παράρτημα ΙΙΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Διεύθυνση : Λεωφ. Στρατού 2
Ταχ. Κώδικας : 540 13
Ταχ. Θυρίδα : 50 047
Πληροφορίες : Ε. Φουρλίγκα
Τηλέφωνο : 2310 868 570
Fax : 2310 838 597
e- mail : protocol@mbp.culture.gr

Θεσσαλονίκη 29/1/2003

Αρ.Πρωτ.: 449

Προς: την κ. Μωραΐτου Σωτηρία
Καποδιστρίου 104
383 33 Βόλος

Σε συνέχεια της τηλεφωνικής μας επικοινωνίας, και σε σχέση με την πτυχιακή σας εργασία, σας στέλνουμε τα έντυπα για τον εκπαιδευτικό που έχει εκδώσει το Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού. Επίσης, σχετικά με τα στοιχεία που μας ζητήσατε για την ενημέρωση των εκπαιδευτικών ως προς τη χρήση των εκπαιδευτικών φακέλων, σας ενημερώνουμε ότι υλοποιήθηκαν οι παρακάτω συναντήσεις:

4 δίωρες συναντήσεις το 1999 για το φάκελο για τον εκπαιδευτικό «Η Θεσσαλονίκη στην παλαιοχριστιανική εποχή»

1 δίωρη συνάντηση το 2000 για τον παραπάνω φάκελο και για το φάκελο «Όψεις της καθημερινής ζωής στην παλαιοχριστιανική εποχή»

2 δίωρες συναντήσεις το 2001 για το φάκελο «Όψεις της καθημερινής ζωής στην παλαιοχριστιανική εποχή».

Η Διευθύντρια
του Μουσείου Βυζαντινού Πολιτισμού

Αναστασία Τούρτα
Αρχαιολόγος

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ IV: ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΙΑ

1η βδομάδα Δευτέρα 3 Μαρτίου 2003

1. Εφαρμοσμένη Μουσειολογία

1α. Εισαγωγή στην εφαρμοσμένη Μουσειολογία (Μ. Σκαλτσά, Καθηγήτρια ΑΠΘ)	
1β. Η συγκρότηση του μουσειολογικού σκεπτικού (Μ. Σκαλτσά)	17:00-21:00
1γ. Η συνεργασία με τις άλλες ειδικότητες - Οι άνθρωποι του μουσείου (Μ. Σκαλτσά)	
Εργαστήριο	

2η βδομάδα Δευτέρα 10 Μαρτίου 2003

2. Το μουσείο και οι άνθρωποι

2α. Κατηγορίες μουσείων (κατά είδος συλλογής, φορέα ευθύνης, περιοχή ευθύνης, είδος κοινού, 17:00-18:00 κατά τον τρόπο έκθεσης συλλογών)/ Κατηγορίες κοινού/ Δραστηριότητες στα μουσεία (Έρευνα, ενημέρωση, εκπαίδευση, ψυχαγωγία, έμπνευση) Έρευνα στα μουσεία. Ο ρόλος των συλλογών στην έρευνα (Ν. Νικονάνου, Διδάσκουσα Πανεπιστημίου Αιγαίου/ Π. Νίτσιου, υποψ. Διδάκτωρ ΑΠΘ)	17:00-18:00
2β. Από μακριά κοντά και από έξω μέσα: Τρόποι αναγνώρισης και ανάγνωσης μουσείων και αρχαιολογικών χώρων (Ν. Νικονάνου/ Π. Νίτσιου)	18:00-19:30
2γ. Κώδικας επαγγελματικής ηθικής στα μουσεία 19:30-21:00 (Λ. Γυιόκα, Διδάσκουσα Πανεπιστημίου Θεσσαλίας)	

3η βδομάδα Δευτέρα 17 Μαρτίου 2003

3. Οργανώνοντας μια έκθεση

3α. Η δημιουργία και η ανάπτυξη ενός μουσειολογικού σκεπτικού με εκπαιδευτική διάσταση: Η περίπτωση της έκθεσης Beckmann στο Μακεδονικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης (Ν. Νικονάνου/ Μ. Σκαλτσά)	17:00-18:00
3β. Η δημιουργία και η ανάπτυξη μιας εικαστικής έκθεσης: Το σώμα ως εικαστική έκφραση, Αναδρομική έκθεση του ζωγράφου Ιακωβίδη (Ε. Γεωργιάδου-Κούντουρα, Αν. Καθηγήτρια ΑΠΘ)	18:00-19:30
3γ. Εκδοχές μουσειολογικού σκεπτικού: Η έκθεση της ιστορίας του Βυζαντινού και Χριστιανικού Μουσείου (Δ. Κωνσταντίος, Αρχαιολόγος, Δ/ντης Βυζαντινού και Χριστιανικού Μουσείου)	19:30-21:00

4η βδομάδα Δευτέρα 31 Μαρτίου 2003

Επίσκεψη σε μουσείο

--

5η βδομάδα Δευτέρα 7 Απριλίου 2003

4. Η ερμηνεία του εκθέματος

4α. Από την αποκωδικοποίηση του αντικειμένου στην ερμηνεία του εκθέματος. Αναγνώσεις 17:00-19:00 εκθέσεων (Γ. Παρμενίδης, Καθηγητής ΕΜΠ)

4β. Κείμενα που ερμηνεύουν και ίδιαάζονταιΜ: Η περίπτωση των εκθέσεων ΊΩρες ΒυζαντίουΜ19:00-21:0 (Δ. Ευγενίδου, Αρχαιολόγος, Προϊσταμένη Τμήματος Μουσείων, Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Αρχαιοτήτων, ΥΠΠΟ)

6η βδομάδα Δευτέρα 14 Απριλίου 2003

Επίσκεψη σε μουσείο

--

7η βδομάδα Δευτέρα 5 Μαΐου 2003

5. Η Συλλογή

5α. Συλλεκτική πολιτική - Πολιτική μακροχρόνιου δανεισμού ή απομάκρυνσης αντικειμένων 17:00-18:00 συλλογών/ Δωρεές/ Αγορές (Λ. Γυιόκα)

5β. Συνοδές δραστηριότητες στα μουσεία 18:00-20:00 (Αικ. Ταβαντζή, τ. Επιμελήτρια Μουσείων Λούβρου και Orsay)

5γ. Η σύγχρονη τέχνη σε μουσεία σύγχρονης τέχνης: Αλλαγές στην αντίληψη περί σύγχρονης 20:00-21:00 τέχνης, αλλαγές στην αντίληψη έκθεσης της σύγχρονης τέχνης (Α. Σαχίνη, Διδάσκουσα Α.Π.Θ.)

8η βδομάδα Δευτέρα 12 Μαΐου 2003

Επίσκεψη σε μουσείο

Προληπτική συντήρηση/ Εργαστήρια συντήρησης σε μουσεία (Χρ. Φωτιάδου, Συντηρήτρια Αρχαιολογικού Μουσείου Θεσσαλονίκης)

9η βδομάδα Δευτέρα 19 Μαΐου 2003

6. Αντίγραφο ή το real thing?

6α. Οι έννοιες του πραγματικού και του αντίγραφου στην ιστορία 18:00 (Λ. Γυιόκα)	17:00-
6β. Μετακινούμενες εκθέσεις: Η μυθολογία του μοναδικού 19:30 (Χρ. Σαατσόγλου-Παλιαδέλη, Καθηγήτρια ΑΠΘ)	18:00-
6γ. Ο ρόλος των εκμαγείων στην εκπαίδευση 19:30-21:00 (Α. Παπαευθυμίου-Παπανθίμου, Καθηγήτρια ΑΠΘ)	

10η βδομάδα Δευτέρα 26 Μαΐου 2003

7. Η χρήση της σύγχρονης τεχνολογίας στα μουσεία

7α. Θέσεις - Αντιθέσεις 18:00 (Κ. Αρβανίτης, Μουσειολόγος/ Μ. Σκαλτσά)	17:00-
7β. Τεκμηρίωση στα μουσεία 19:00 (Β. Γούναρης, Αν. Καθηγητής ΑΠΘ)	18:00-
7γ. Τεκμηρίωση στα μουσεία 20:00 (Ε. Αντζουλάτου-Ρετσιλά, Αν. Καθηγήτρια Ιονίου Πανεπιστημίου)	19:00-
7δ. Αρχές και τρόποι αποθήκευσης/ Προστασία από καταστροφές 21:00 (Ε. Αντζουλάτου-Ρετσιλά)	20:00-

11η βδομάδα Δευτέρα 2 Ιουνίου 2003

8. Φροντίδα συλλογών

8α. Προληπτική συντήρηση/ Έλεγχος περιβάλλοντος και εκθεσιακών συνθηκών / Εξοπλισμός ελέγχου/ Εργαστήρια συντήρησης (Χ. Λεφάκης, Επ. Καθηγητής ΑΠΘ)	17:00-18:30
8β. Αρχές και μέθοδοι διάγνωσης και επανορθωτικής συντήρησης 18:30-20:00 (Χ. Λεφάκης)	
Σύνοψη 21:00 (Μ. Σκαλτσά)	20:00-

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ VI: ΜΟΥΣΕΙΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ

1η εβδομάδα Τετάρτη 5 Μαρτίου 2003

1. Εισαγωγή στη Μουσειοπαιδαγωγική(Χρ. Τσιούμη)

1α. Βασικές έννοιες. Θεωρητικό και πρακτικό πλαίσιο εφαρμογής της μουσειοπαιδαγωγικής 17:00-19:00 (Χρ. Τσιούμη, Καθηγήτρια ΑΠΘ/ Ν. Νικονάνου, Διδάσκουσα Πανεπιστημίου Αιγαίου)	
1β. Ιστορία της μουσειοπαιδαγωγικής. Η σχέση μουσείου και σχολείου στην Ευρώπη και στην Ελλάδα 21:00 (Ν. Νικονάνου)	19:00

2η εβδομάδα Τετάρτη 12 Μαρτίου 2003

2. Θεωρίες ψυχολογίας και μάθησης(Μ. Τζουριάδου)

2α. Θέματα αναπτυξιακής ψυχολογίας (Δ. Μαρκουλής, Καθηγητής ΑΠΘ)	17:00-18:00
2β. Η γνωστική ψυχολογία στην εκπαίδευση (Μ. Τζουριάδου, Καθηγήτρια ΑΠΘ)	18:00-19:00
2δ. Δυναμική των ομάδων (Κ. Μπακιρτζής, Αν. Καθηγητής ΑΠΘ)	19:00-20:00

3η εβδομάδα Τετάρτη 19 Μαρτίου 2003

3. Ο παιδαγωγικός χαρακτήρας του μουσειακού υλικού. Θέματα θεωρίας και μεθοδολογίας (Φ. Παπαντωνίου)

3α. Ζητήματα προσέγγισης και ερμηνείας των μουσειακών αντικειμένων. (Φ. Παπαντωνίου, Επ. Καθηγήτρια ΑΠΘ/ Α. Τσιτούρη, Μουσειολόγος, Δ/ση Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Μνημείων, Τμήμα Μουσείων ΥΠΠΟ).	17:00-
3β. Μεθοδολογία οργάνωσης εκπαιδευτικών προγραμμάτων σε μουσεία (Στ. Γκότσης, Μουσειοπαιδαγωγός)	18:00-19:30
3γ. Σχεδιασμός και χρήση έντυπου υλικού (Στ. Γκότσης/ Ε. Φουρλίγκα, Μουσειολόγος- Μουσειοπαιδαγωγός, Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού)	19:30-21:00

4η εβδομάδα Τετάρτη 2 Απριλίου 2003

Επίσκεψη σε μουσείο

Αρχαιολογικό μουσείο/ Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού (Φ. Παπαντωνίου/ Ο. Σακαλή, Μουσειοπαιδαγωγός, Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού/ Ε. Φουρλίγκα)	10:00-14:00
---	-------------

5η εβδομάδα Τετάρτη 9 Απριλίου 2003

4. Καλλιτεχνικές δραστηριότητες και μουσείο (Δ. Μπέσσας)

4α. Θέματα εικαστικής έκφρασης (Δ. Μπέσσας, Αν. Καθηγητής ΑΠΘ)	17:00-18:30
4β. Αναπαραστατικές και μουσικοκινητικές δραστηριότητες 20:00 (Α.Γλαντζής/ Ν. Θεοδωρίδης, υποψ. Δρ ΑΠΘ/ Ε. Παυλίδου, Λέκτορας ΑΠΘ)	18:30-
Εργαστήριο	20:00-21:00

6η εβδομάδα Τετάρτη 16 Απριλίου 2003

5. Μουσειοπαιδαγωγική και χώρος

5α. Παιδαγωγική του χώρου (Δ. Γερμανός, Αν. Καθηγητής ΑΠΘ)	17:00-19:00
5β. Μουσειοπαιδαγωγική και αρχιτεκτονικός σχεδιασμός (Κ. Τσουκαλά, Αν. Καθηγήτρια ΑΠΘ)	19:00-21:00

7η εβδομάδα Τετάρτη 7 Μαΐου 2003

6. Μουσειοπαιδαγωγική και σύγχρονη κοινωνία (Κ. Φωτιάδης)

6α. Δια βίου εκπαίδευση (Κ. Μπίκος, Αν. Καθηγητής ΑΠΘ)	17:00-18:00
6β. Θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης (Κ. Τσιούμης, Επ. Καθηγητής ΑΠΘ/ Κ. Φωτιάδης, Καθηγητής ΑΠΘ)	18:00-19:00
6γ. Διαπολιτισμικότητα και μουσείο (Στ. Γκότσης)	19:00-20:00
Εργαστήριο (6β & 6γ)	20:00-21:00

8η εβδομάδα Τετάρτη 14 Μαΐου 2003

Επίσκεψη σε μουσείο

και

7. Μεθοδολογία έρευνας

	10:00-14:00
7α. Ερευνώντας και συνθέτοντας γραπτές εργασίες 19:00 (Χρ. Τσιούμη/ Μ. Τζεκάκη, Επ. Καθηγήτρια ΑΠΘ)	17:00

9η εβδομάδα Τετάρτη 21 Μαΐου 2003

8. Εναλλακτικές εκπαιδευτικές δράσεις των μουσείων (Δ. Μπέσσας)

8α.	Αρχαιολογικές εκπαιδευτικές εκθέσεις (Στ. Χρυσουλάκη, Προϊσταμένη, Τμήμα Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων, ΥΠΠΟ)	17:00-18:00
8β.	Το μουσείο εκτός των τειχών: Δανειστικό υλικό, μουσειοσκευές, κινητές πολιτιστικές μονάδες (Α. Τσιτούρη, Τμήμα Μουσείων, Δ/ση Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Μνημείων, ΥΠΠΟ)	18:00-19:00
8γ.	Εμπλέκοντας τους εκπαιδευτικούς: Η περίπτωση της Ακρόπολης (Κ. Χατζηασλάνη-Μπούρα, Υπευθ. Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων, Υπηρεσία Συντήρησης Μνημείων Ακρόπολης και Εφορείας Ακρόπολης, ΥΠΠΟ)	19:00-20:00

10η εβδομάδα Τετάρτη 28 Μαΐου 2003

9. Μουσείο και σχολική ύλη (Φ. Παπαντωνίου)

9α.	Μουσειακή εκπαίδευση στην προσχολική και πρώτη σχολική ηλικία (Φ. Παπαντωνίου)	17:00-18:00
9β.	Μουσείο και Αναλυτικό Πρόγραμμα (Α. Λέκκα, Αρχαιολόγος)	18:00-19:00
9γ.	Μουσείο και Αναλυτικό Πρόγραμμα: Ειδικές περιπτώσεις εφαρμογής (Γ. Κακούρου-Χρόνη, Δ/ντρια παραρτ. Εθνικής Πινακοθήκης, Σπάρτη)	19:00-20:00
9δ.	Διδακτική της ιστορίας (Α. Ανδρέου, Επ. Καθηγητής ΑΠΘ)	20:00-21:00

11η εβδομάδα Τετάρτη 4 Ιουνίου 2003

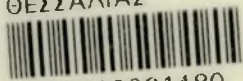
Επίσκεψη σε μουσείο

και

		10:00-11:00
10α.	Εργαστήριο: Εφαρμογή των διαφόρων μουσειολογικών και μουσειοπαιδαγωγικών οπτικών και μεθόδων (Φ. Παπαντωνίου/ Χρ. Τσιούμη)	17:00-20:00
	Σύνοψη (Φ. Παπαντωνίου/ Χρ. Τσιούμη)	20:00-21:00

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

004000091480